

Лауреати літературних премій

Шань Са

Post-Loyal

ТА, ЩО ГРАЄ
В ГО

Лауреати літературних премій

Port-Coyal

Літературні премії Франції

Prix Goncourt

Prix Médicis

Prix Renaudot

Prix Femina

Prix Interallié

Prix de l'Académie Française

Prix Décembre

Prix du Livre Inter

Prix Goncourt des lycéens

Prix des lectrices de Elle

Prix France-Culture

Prix de l'Imaginaire

Prix de Flore

Prix des Deux Magots

Prix Chardonne

Prix Roger Nimier

Prix Paris Première

Prix Cazes

Шань Са

ТА, ЩО ГРАЄ
В ГО

Post-Moyal
2004

ББК 89.8

Ш – 37

Переклад з французької
Лариси Федорової

Редагування
Галини Шумської

Художнє оформлення
Юлії Колактіонової

Cet ouvrage a été publié dans le cadre du Programme d'Aide à la Publication "SKOVORODA" de l'Ambassade de France en Ukraine et du Ministère français des Affaires Étrangères.

Це видання здійснене в рамках Програми сприяння видавничій справі "СКОВОРОДА" Посольства Франції в Україні та Міністерства закордонних справ Франції.

Переклад здійснено з видання:
Shan Sa, "La joueuse de go"

ISBN 966-7068-13-7

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2001
© Видавництво "Port-Royal", 2004

*Моїм батькам,
моєму братові
та Венді,
дідусям та бабусям – синам і донькам
нової Маньчжурії присвячується.*

На майдані Тисячі Вітрів запушені інеем гравці нагадують сніговичків. З ротів і носів парує. Льодові скалки, що повиростали з-під їхніх шапок, дивляться вниз на землю. Небосхил перламутриться, багряне сонце сідає все нижче й нижче. Цікаво, а де могила Сонця?

І коли ж то цей закуток перетворився на місце зустрічі любителів пограти в го? Не знаю. Після тисяч зіграних партій викарбувані на гранітних столиках ігрові поля стали їм і ликами, і думками, і молитвами.

Щоб розігріти кров, стискаю в муфті бронзову грілку для ніг і пристукую ногою. Мій противник – іноземець і прибув прямісінько з вокзалу. Коли гра хоч якось жвавішає, по моєму тілі розливається приємне тепло. День згасає, контури камінців починають зливатися. Раптом хтось чиркає сірником. У лівій руці мого суперника з'являється свічка. Інші гравці вже порозходилися. Знаю, матуся страшенно хвилюватиметься, що її донечка повертається так пізно. З неба спустилася ніч, здійнявся вітер. Щоб свічка не згасла, чоловік, не знімаючи рукавиці,

прикриває вогник долонею. Витягаю з кишені слоїк із саке, напій обпікає горло. Простягаю незнайомцеві просто під ніс. Він уважно розглядає, Хома невірющий. Через густу бороду важко вгадати його вік. Довжелезний шрам починається десь над самою бровою, тягнеться через ліве око, тому й віко весь час заплющене. Він морщиться й одним махом спорожняє слоїк.

Цієї ночі місяць не вийшов з-за хмар, вітер стогне, як немовля. Там, на горі, котрийсь із богів, розштовхуючи зірки, відважно вступає у двобій з якоюсь богинею.

Чолов'яга лічить і перелічує камінці. Тяжко зітхає – бо ж програв вісімнадцять очок – і простягає мені свічку. Встає на весь свій велетенській зріст, хапає багаж і, не оглядаючись, іде собі геть.

Складаю камінці до дерев'яних скриньок. Вони легенько поскрипують у моїх руках. Ну ось, я на самоті зі своїми солдатиками, моя гординя потішена. Сьогодні святкую свою соту перемогу.

2

Малесенька на зріст мама-сан сягає лише моїх грудей. Багаторічна жалоба за чоловіком висушила її тіло. Коли повідомляю про своє призначення до Маньчжурії, вона аж полотніє.

– Матусю, благаю вас, настав час і для вашого сина виконати свій обов'язок вояка.

Вона мовчки йде до своєї кімнати. Упродовж усього

вечора за білою паперовою перегородкою видніється її скорботна тінь – вона молиться.

Сьогодні вранці в Токіо випав перший сніг. Спершись руками на циновку, стою навколішки перед вівтарем і молюся своїм предкам. Коли зводжуся на ноги, погляд зупиняється на портреті мого любого татуса. Він усміхається мені. Уся кімната наповнюється ним. Нехай часточка його полине зі мною до Китаю!

У вітальні на мене вже чекає вся родина. Усі сидять навпочіпки, панує ритуальна тиша. Передусім, як і в старі добрі часи, коли був іще хлоп'ям і бігав до школи, я вклоняюся мамі-сан. Стаю навколішки, промовляю до неї: "Окасама"* і йду геть. Вона у відповідь глибоко вклоняється мені.

Відкриваю розсувні двері й пірнаю в садок. За мною мовчки йдуть мама-сан, молодші брат і сестра.

Оглядаюсь і вклоняюся до самої землі. Матуса плаче. Коли вклоняється вона, чую, як шелестить тканина її темного кімоно. Біжу стрімголов. Вона втрачає витримку й біжить за мною по снігу.

Зупиняюся. Вона теж. З остраху, що я кинуся їй в обійми, відступає на крок.

– Маньчжурія – братня нам країна, – кричить навздогін. – На жаль, терористи хочуть сплюндрувати дружбу між нашими двома імператорами. Ти маєш подбати про цей нелегкий мир. Поміж смертю й слабодухістю, не вагаючись, обирай смерть!

---

* Шаноблива форма слова "мати" японською мовою (прим. автора).

Відправка проходить під безладне таракання духового оркестру. На пристані штовхаються родини вояків, нас обсипають стрічками, квітами й вигуками "браво" із солоним присмаком сліз.

Берег лишається далеко позаду, а разом з ним і гуркіт порту. Обрій розсувається, нас поглинає безмежність.

На берег сходимо в Кореї, у місті Пусан. Потім у переповненому потязі мчимо на північ. На третій день, коли вже смеркає, потяг зупиняється. Ми радісно вистрибуємо на землю, хто – щоб розім'ятися, хто – щоб відлити. Насвистуючи, я сходив до вітру, так би мовити, задовольнив поклик природи. Над головою, у небі, кружляють птахи. Раптом чую придушений крик. До лісу біжать якісь люди. А за десять кроків на землі лежить Тадаюкі – молодий найманець, який щойно закінчив військову школу. З горла в нього фонтанує кров. Очі широко відкриті. У поїзді з думки не йде його молоде, усміхнене, перекосене подивом обличчя.

Невже померти так само просто, як і здивуватися?

Посеред ночі наш потяг прибуває на якийсь маньчжурський вокзал. Під ліхтарями іскриться вкрита інеєм земля. Десь далеко виють собаки.

3

Грати в го мене навчив кузен Лю. Мені тоді було чотири роки. Йому – удвічі більше.

Довгі години роздумів перед дошкою були справж-

нісінською карою небесною, але прагнення перемоги утримувало мене на місці.

Через десять років Лю всі вже вважали неперевершеним гравцем. У Новій Столиці* він став настільки відомим майстром гри в го, що імператор незалежної Маньчжурії** приймав його при своєму дворі. Мені він ніколи не дякував за те, що до слави його привела саме я. Я – його тінь, його таємниця, його найкращий суперник.

У свої двадцять Лю – вже стариган. Чоло вкривають білі пасма. Він ходить дрібними частими кроками, схрестивши руки й зігнувши спину. На підборідді з'явилася перша щетина – борідка сторічного старця.

Тиждень тому я отримала від нього листа: "Люба кузино, я приїхав спеціально, щоб зустрітися з тобою. Вирішив переговорити про наше майбутнє..."

Решта листа – нерозбірливе зізнання. Цей скромний кузен умочав пензлика у вицвіле чорнило. Косо написані ідеограми витикаються поміж водяних знаків, як білі чаплі з туману. Цей його нескінченний нерозбірливий, нашкрябаний на довжелезному рисовому аркуші, лист вивів мене з рівноваги.

---

* Сінь Цзін – столиця незалежної Маньчжурії. Сьогодні місто називається Чан Чун (*прим. автора*).

** Пу І – останній китайський імператор. Після проголошення Китайської демократичної республіки в 1912 році він зрікся престолу. У 1932 році за сприяння Японії втік до Тяньцзіня, де проживав під наглядом. Для легалізації окупації Північного Китаю з 18 вересня 1931 року японці повернули його на трон Маньчжурії, незалежність якої вони проголосили у травні 1932 року (*прим. автора*).

Бойова підготовка припиняється через те, що сипле густий сніг. У полоні морозу, холоду й вітру цілісінькі дні ми проводимо в казармах за грою в карти.

Здається, у селах Північної Маньчжурії китайці ніколи не миються, а щоб захистити себе від холоду розтираються риб'ячим жиром. Ми здійняли галас – і в казармі встановили лазню-барак, перед якою товпляться солдати й офіцери.

Усередині тієї заповненої парою халупки вода стікає по стінах. На вогнищі у величезному казані кипить розлучений сніг. Кожен зачерпує дірявим цеберком свою пайку.

Роздягаюся й розтираю тіло змоченим у каламутній воді рушником. Недалеко від мене утворився невеличкий гурт. Офіцери, тручи спина один одному, обговорюють останні події. Підходжу ближче і чоловіка, який щойно щось розповідав, упізнаю. То капітан Морі, один з тих ветеранів, які воювали за незалежну Маньчжурію.

У сьогоднішній ранковій газеті пишуть*, що в місті Сянь командувач Чжан Сюелян захопив у заручники Чан Кайші, який утік туди зі своєю армією** і переховувався

---

* 12 грудня 1936 року Чжан Сюелян захоплює в заручники Чан Кайші. 25 грудня він його звільняє і супроводжує до Нанкіна, де розташовано штаб гомінданівської народно-демократичної партії Китаю. Біля трапу літака Чан розриває угоду і на найближчі п'ятдесят років бере під варту Чжана (*прим. автора*).

** 18 вересня 1931 року японська армія розбиває війська Чжан Сюеляна і бере Маньчжурію під свій контроль (*прим. автора*).

там упродовж шести років. В обмін на власну свободу він вимагає від генералісімуса, щоб задля завоювання Маньчжурії гоміндан примирився з комуністичною партією.

– Чжан Сюелян – негідник і бабій, – кепкує капітан Морі. – Прямо вранці після 18 вересня 1931 року, у той час, коли наша армія оточила місто Шеньян, де було розташовано його штаб, розпусник утік і навіть не намагався чинити опір. Щодо Чан Кайші, то цей – просто профі в питаннях брехні. Він не дотримуватиметься своєї обіцянки. Пообнімається з комуністами, щоб легше було перерізати їм горлянку.

– Проти нас не вистоїть жодна з китайських армій, – додав один з офіцерів, якому ординарець саме енергійно чухав спину. – Громадянська війна спустошила Китай. Настане день, коли ми анексуємо всю його територію, як зробили це з Кореєю*. Ось побачите, наша армія пройде вздовж усієї залізниці, що з'єднує Південний Китай з Північним. За три дні ми візьмемо Пекін, за шість – пройдемо парадом по вулицях Нанкіна, а за вісім – ночуватимемо в Гонконгу, який відкриє перед нами двері до Південно-Східної Азії.

Їхнє базікання підтверджує чутки, які вже ходять серед нашої піхоти в Японії. Попри нерішучість нашого уряду, завоювання Китаю з кожним днем стає неминучим.

---

* У 1905–1910 рр. Японії вдається вигнати російську й китайську армії з Кореї, потім колонізувати півострів і нав'язати там свою мову та політику культурної асиміляції (*прим. автора*).

Тієї ночі, відчуваючи чистоту власного тіла, засипаю розслабленим і щасливим.

Прокидаюся від легкого шелесту тканин. Я лежу у своїй кімнаті, а в сусідній сидить закутаний у бавовняну темно-синю юката* татко. Мама-сан походжає. Поділ її сіро-фіолетового кімоно то підіймається, відкриваючи спідне світло-рожеве, то опускається. У неї обличчя молодої жінки. Навколо мигдалеподібних очей – жодної зморшки. Вона випромінює аромат весни. То пахнуть парфуми, виписані татком з Парижу!

Раптом пригадую, що, відколи татко помер, вона жодного разу не торкнулася того флакона.

Сон розвіюється, лишаються тільки біль і ностальгія.

5

Кузен Лю сутулиться. На змарнілому обличчі – запалі очі. Хода видає людину, якій усе набридло. Прискіпливо розглядаючи, занепокоєно запитую:

– Що з тобою, кузене Лю?

Він мовчить.

Запрошую пограти в го. Він совається на стільці, полотні. Гра Лю видає зміни його настрою. Ділянка, яку він захоплює на дошці, то занадто вузька, то занадто широка. Увесь його геній зводиться до побудови дивних і малоефективних конфігурацій. Здогадуюся, що він

---

* Легке літнє кімоно, яке і чоловіки, і жінки часто носять як домашній халат (*прим. перекл.*).

знову читав старовинні трактати про цю гру, які йому дістає сусіда-антиквар, а той – неперевершений фальсифікатор. Навіть запитую себе: якщо мій кузен змушений читати рукописи, яким приписують чудодійне походження, які сповнені таоїстських таємниць і трагічних несподіванок, то чи не скінчить він божевіллям, як і ті колишні гравці?

– Кузене, – звертаюся до нього, коли він замість думати про свої камінці, мрійливо розглядає мою косу, – ти став якимось дивним. У чому річ?

Лю миттю червоніє, начебто я проникла в його таємницю. Покахикує і вдає з себе вередливого старця. Терпець уривається, я починаю кепкувати з нього:

– То що ти там відшукав у своїх книжках, кузене? Чи не секрет безсмертя? Ти все більше стаєш схожий на всезнайко-алхіміків, які володіють таємницею пурпурової кіноварі.

Він не слухає. Уже не дивиться мені в очі, а переводить погляд на свій останній лист, якого я поклала на столі.

Від самого приїзду парубок очікує відповіді на свої нечитабельні каракулі. Я ж сповнена рішучості не випустити ані пари з вуст.

Пригнічений і хворий на грип, він повертається до столиці. Проводжаю його на вокзал. З дивним полегшенням зітхаю, коли бачу, як поїзд зникає у завірюсі.

Ну, ось нарешті й моє перше завдання!

Наш загін дістав наказ переслідувати групу терористів, які не визнають нашу владу на маньчжурській землі. Переодягнені в японські однострої, вони напали на військовий склад і захопили зброю та боєприпаси.

Протягом чотирьох днів рухаємося вздовж закутої в кригу річки. Вітер дме в обличчя й уповільнює наше пересування. Свіжий сніг налипає аж по коліна. Попри нову шинель, зліший за шаблю вітер проймає мене наскрізь. Я вже не відчуваю ні рук, ні ніг. Перехід відбив геть усі думки. Нав'ючений як віл, втягши голову у комір шинелі, мрію погритися біля вогнища.

Від підніжжя пагорба чути постріли. Переді мною обвальний шквал вогню косить чимало вояків. Падаю на землю. Ми потрапили в пастку! Засівши на верхівці пагорба, ворог розстрілює нас, а ми й пискнути не можемо. Різкий біль пронизує живіт. Мене поранено! Я помираю. Прощупую однією рукою. Ніякого поранення, звичайнісінький спазм від переляку. Мені соромно. Підводжу голову, витираю сніг, що заліпив очі, й бачу: наші досвідчені солдати кинулися на замерзлу річку. Сховавшись під кручею, вони завдають удару у відповідь. Підхоплююсь, випрямляюсь і кидаюсь навтіки. Мене тисячу разів могло зачепити, але на війні життя і смерть – то непередбачуваніше за лотерею.

Наші кулемети відкривають вогонь. Під їхнім потуж-

ним прикриттям ми починаємо атаку. Щоб спокутувати своє недавнє боягузтво, вимахуючи шаблею, мчу в голову загону.

Не пізнавши ані суті злочину, ані злиднів, ані зради, я відразу злітаю до світу чеснот і вперше вкушаю присмак ненависті – шляхетного почуття, в основі якого лежить жага справедливості й помсти.

Перевантажене снігом небо ось-ось упаде. Бандити зачалися серед величезних скель, але димок зі стволів видає місце їх розташування. Кидаю дві гранати. Вони вибухають. Ноги, руки, клоччя людського тіла злітають угору разом з вихором снігу та вогню. Тішуся цим пекельним видовищем. І раптом з диким волянням у неймовірному стрибку відтинаю шаблею голову одному з тих, хто вижив і вже націлився на мене. Його голова котиться по снігу.

Нарешті і я можу сміливо глянути у вічі своїм предкам. Передаючи у спадок шаблею, вони заповідали мені й мужність. Не зганьбив їх.

У бою нами опановує якийсь ненормальний стан. Збуджені виглядом крові, ми батожимо полонених, доки ті не гегнуть. Але китайці міцніші за скелю – ані пари з вуст. Утомлені такою грою, ми добиваємо їх. Двома пострілами в голову.

Спускається ніч. Аби знову не потрапити у пастку, вирішуємо отаборитися. Наші поранені стогнуть, стогони лунають то тут, то там, потім затихають. Від морозу їхні губи беруться памороззю. Вони не виживуть.

Збираємо докупи трупи наших вояків. Земля така

промерзла, що не вдається вирити яму. Завтра зголоднілі тварини підчистять цю територію.

Натягаємо на себе все, що потрапляє під руку: одяг убитих, покинуті ковдри, гілки дерев, сніг. Притулившись один до одного, як барани, продовжуємо нічне чергування.

Довго ще смакую меланхолійну насолоду від перемоги і, нарешті, засинаю. Прокидаюся, здригнувшись від приглушеного гамору. Вовки втомилися чекати, поки ми рушимо далі, і вже накинулися на трупи.

7

Кузен Лю повертається на новорічні свята.

На ярмарку Храму Білої Кобили ми загубилися в натовпі, розгубили друзів і опинилися наодинці. Він благає мене стишити ходу й хапає за руку. Я з відразою вириваюся. Кваплюся наздогнати інших і кидаюся бігти. Він переслідує мене, як тінь, і умовляє зупинитися. Я вибухаю з люті. Вимагаю негайно повертатися додому. Він удає, начебто не чує. Перед павільйоном з нахиленим дахом, з-під якого звисають крижані сталактити, він загороджує мені дорогу.

У нього горять очі, приморожені щоки – то два шматочки пурпурної тканини, вирізані й наклеєні на мертвно-бліде обличчя. Між бровами й лисячою шапкою іскриться товстий шар інею. Засмучене обличчя викликає у мене відразу. Я тікаю. Він кидається навздогін, про-

понує піти помилуватися витесаними з криги ліхтарями.

Я прискорюю ходу.

Лю, широко крокуючи позаду, благає вислухати його. Голос йому тремтить і невдовзі зривається на ридання.

Затуляю вуха. Але його знесилений голос продовжує невідступно переслідувати мене.

– Якої ти думки про мого листа? – мимрить.

Розлючена, я зупиняюся.

Присоромлений, він не наважується підійти ближче.

– Ти хоч читала його? – наполягає він.

Я злостиво вишкірююся:

– Я його розірвала.

Повертаюся спиною. Він кидається на мене й стискає в обіймах:

– Послухай!

Відштовхую його.

– Кузене Лю, зіграймо партію в го. Якщо виграєш, я приймаю усі твої пропозиції. А програєш – ми більше не побачимося.

8

Терористи весь час вислизали з наших рук, тому Новий рік ми відсвяткували в компанії вовків та лисиць.

Учорашній сніг присипало сьогоднішнім. Ми переслідуюмо ворога доти, доки в нього не скінчаться харчі й боєприпаси.

Якими словами описати суворість зими у Північному

Китаї? Тут виють вітри. А дерева розчахуються під вагою криги. Сосни нагадують заквацьовані білою та чорною фарбами погребальні стели. Часом, скрадаючись, з'являється олень або плямиста лань. Спочатку вони здивовано дивляться на нас, а тоді – навтіки.

Ми продовжуємо наступ. Десь за годину, через надто швидкий темп, починаємо задихатися від жару. Не встигаємо як слід перевести дух, а в шинелі вже прокрадається холод і продирає руки й ноги.

Шельмуватий і обізнаний з місцевістю ворог то несподівано нападає, то так само несподівано відступає. Попри втрати, у цім поединку на витримку ми не послабляємо зусиль.

Той, хто витримає недоїдання й виснаження, вийде переможцем у цьому полюванні.

9

Партія розпочинається вдосвіта, у закутку вітальні. Лю всю ніч не стулив повік, тож тепер з налитими кров'ю очима, зі скуйовдженим волоссям ковтає одну чашку чаю за одною, щоб хоч якось підбадьорити себе, і тяжко зітхає. Два дні мої батьки роз'їжджали по місту з новорічними привітаннями, а сьогодні вранці, убрані в традиційні костюми, приймають у себе. Марно зачинилися ми в моїй кімнаті, від вітального галасу не сховатися й тут. За нами постійно хтось приходить. Для одних треба стати на коліна й на повний голос зарепетувати: "З Новим

роком! З Новим щастям!". Інших влаштовує і короткий уклін. Дорослі завжди ненаситні до компліментів. Наші лестоці роблять свою справу, вони тикають нам гроші у червоних конвертиках і незмінно говорять одне й те саме: "Дітки, купите собі цукерок".

Повернувшись до шахівниці, Лю пихато шпурляє свої конвертики на стіл. Аби позлити його, я розкриваю мої і перелічую банкноти, супроводжуючи це коментарем.

– Припини, – звертається він до мене. – Ти вже не дівчинка.

У відповідь я строю якусь гримасу.

– Тобі скоро шістнадцять років, – безнадійно лепече він. – У твоєму віці жінки виходять заміж і народжують дітей.

– То ти збираєшся взяти мене заміж?

Я заходжуся сміхом.

Лю стає похмурим.

Опівдні земля здригається від барабанного бою, співу труб і вибухів петард. За вікнами по той бік огорожі бачу, як танцюристи й танцюристки у червоному здерлися на високі ходулі й ворушаться в небі поміж дерев.

Лю затикає собі вуха. Ця народна музика мені не тільки не заважає, навпаки – загострює мою сконцентрованість. На шахівниці розігрується зимове сяйво з відбитком вуличної радості. Свята відокремлюють мене від решти світу. Моя самотність схожа на сувій малинового шовку, який кинули на дно дерев'яної скрині.

По обіді кузен щезає десь в обтічних медитаціях.

Витирає несподівану сльозу в куточках очей. Я замовкаю. Більше не можу корчити із себе дебілку. Над шахівницею розливається тиша, дуже схожа на холодну несолону локшину.

Знічений, кузен підпер рукою голову й без упину зітхає. Десь близько сьомої вечора він припускається помилки. Увечері, ще до кінця нашої партії, я визначаю, що він уже програв і що треба дотримуватися парі.

Він підводиться й відкидає стільця...

Наступного ранку мене сповіщають про його від'їзд. Поїзд о дев'ятій. Ще встигну наздогнати. На вокзалі він сподівається, що я скажу, як мене гризе сумління. Нехай собі сподівається. І не збираюсь умовляти. Це підштовхнуло б його до безглузких вчинків. Він мене образив і має бути покараний. Згодом, коли його хтиві бажання поступляться покорі переможеного, я напишу йому і покличу до себе.

10

Наш загін оточує засипане снігом село. Попереджені про наш прихід жінки, діти, чоловіки повтікали. Лишилося тільки кілька німічних старих. Вони поховалися по халупках, які через убогі новорічні прикраси виглядають іще жалюгідніше.

Ми збираємо їх у центрі села. Майже голі, вони ховають свої сухоребрі тіла під латаними-перелатаними ковдрами, а пришелепуваті очі – під шапками. Трусяться

й стогнуть, намагаючись пробудити в нас жалість. Марно силкуюсь я поговорити з ними мандаринською мовою – анічогісінько не кумекають, лепечуть на незрозумілому діалекті. У розпачі погрожую їм пістолетом. Коли раптом троє з них кидаються на землю, хапають мене за ноги й чудовою мандаринською мовою голосно заявляють про свою непричетність. Мені бридко, я намагаюся визволитись із їхніх обіймів, б'ю їх прикладом. Але вони ще дужче обвивають мене, б'ються головами об низ живота.

Солдати, бачачи мою безвихідь, гигочуть. Звертаюся до одного з них:

– Ти, йолопе, допоможи мені.

Гоготіння уривається, на пиці з'являється гримаса. Управним рухом він скидає рушницю зі свого плеча і заганяє штик одному старому в стегно.

Репетуючи з болю, поранений катається по землі. Його перелякані побратими падають навznak. Отямившись від першого шоку, кричу солдатаві:

– Дурню, ти ж міг мене поранити!

Глядачі знову покотилися від несамовитого нападу сміху.

Своєю жорстокістю наші військові завдячують суворому вихованню. Ляпаси, побої, образи – це щоденні покарання наших дітей. В армії задля підкорення й покори офіцери до крові б'ють молодших за званням і солдатів або ріжуть їм щоки спеціально для цього гостро заточеною бамбуковою лінійкою.

Мені огидно мучити безвинних. Шкода цих китайських селян, які животіють у нещасті, злиднях та багнюці.

Вони миролюбні, і їм байдуже, кому підкоряться – маньчжурському імператорові, якомусь військовому чину чи японському імператорові – аби тільки шлунок щодня був повний.

Наказую солдатам перев'язати пораненого й розвести старих по домівках. Ми обшукуємо їхні халупи й відбираємо геть усі, до останнього зернятка, запаси. Я обіцяю все віддати за умови, що вони вкажуть на схованку терористів.

Наступного дня вдосвіта нас хтось будить.

Голод розв'язав йому язика. Ми не чекаємо світанку й кидаємося у завірюху.

11

За десять днів надходить лист від Лю. Він пише, що отримав паспорта для проїзду до "внутрішніх земель"* і що, коли я читатиму цього листа, він уже їхатиме до Пекіна.

Розшифровуючи його слова, відчуваю як мене огортає дивний смуток. Іду на майдан Тисячі Вітрів, де безпечальні гравці одержимо грають в го.

---

* Оскільки Маньчжурію нерідко називають "країною по той бік Великої китайської стіни", то "внутрішніми землями" називають ту територію, яка лежить у межах Великої стіни. З 1932 року за часів незалежної Маньчжурії, з метою поліпшення контролю за переміщенням населення між зоною, яка перебувала під їхнім впливом, та рештою Китаю, японці запровадили паспортну систему (прим. автора).

Дівчиськом я ходила за кузеном назирці, де б він не грав. Якось через лихоманку він знепритомнів просто над шахівницею. Я за нього виграла партію. Завдяки цій перемозі я стала єдиною жінкою, яка має допуск до обмеженого кола любителів.

Минули роки, й тепер я з тривогою вдивляюся в сутінки мого дитинства, воно заходить і вже ніколи не зійде.

Лю не зрозумів мене. Він хоче, щоб я вступила з ним у дорослий світ, але не знає, що той світ, такий безрадісний і марнославний, жахає мене.

12

Надійшов новий наказ. Ми маємо спалити комори в усіх селах, щоб терористи не могли поповнювати запаси харчів.

Після пограбування хутірєць став скорботним, як могила. Завивання вітру зливаються з плачем приголомшених селян, які голосять біля своїх сараїв, охоплених жовто-червоним полум'ям і чорним димом.

Ось уже три довгі місяці ми відрізані від зовнішнього світу смугою засніженого лісу. Серед вояків, які то напиваються, то гризуться між собою, що не день зростає насильство. Через маячливий білий сніг, маячливі сірі дерева, нескінченні переходи ми потихеньку божеволіємо. Позавчора один капрал роздягся й голяса пустився навтіки. Його знайшли непритомним у глибокій балці. Мусили зв'язати й тягти на мотузці. Ображаюся на його про-

кльони, прикро за його дошкульний сміх, але усвідомлюю, що й мені приходять у голову ті самі думки й крутяться там повсякчас, як рефрен.

І доки остаточно не втратимо здорового глузду, мусимо знову йти вперед, знов у сніг, до інших снігових просторів.

13

Мені нудно в дівчачій школі.

Система народної освіти формує "смішних маніриць", і мої товаришки одного чудового дня перетворюються на ідеальних жінок вищого світу. У Сюн – найпершої красуні серед них – так ретельно вищипані брови, що вони утворюють над очима два півмісяці. Вона то насупить їх, то зведе, то розслабить. Її удавана радість, манірний сміх не в змозі приховати прикрощі статевого дозрівання.

Найогідніша в класі Чжоу має найдовші коси. Недосконалість обличчя дає їй право на зневажливу і в'їдливу манеру говорити. Її шарм – у цьому. Кажуть, її матуся, дебела, як монгольський борець, небога маршала, зуміла нав'язати свій авторитет і в столиці.

На перервах дівчата щебечуть про кінозірок, про сукні, про коштовності, про одруження, про таємні зв'язки імператриці. Ніхто не читає ні нової літератури, ні отруйної критики на гниле суспільство; ніхто не згадує про перебіг політичних подій, що не день, то все невтішніших.

По руках ходять любовні романи, які час від часу витискають легку сльозу. Незалежна Маньчжурія ізолює нас від решти Китаю. Це фабрика пещення, на якій шовкопряди тчуть свої ніжні кокони, перш ніж згинуть у киплячому чані.

Після уроків іду на майдан Тисячі Вітрів. Гра в го підштовхує мене до діяльності. Все нові й нові комбінації камінців змушують забути прикрощі буденних турбот.

У школі дівчата дражнять мене дивачкою. Вони вважають мою пристрасть до го якимось екзотичним психічним розладом. А гравці, ті переважно ставляться поблажливо й терпляче до екстравагантного дівчиська, і це робить їм честь.

Двадцять років тому, уже після одруження, татусь переконав діда послати його на навчання до Англії. Повернувшись через рік європеїзованою людиною, він кинув виклик традиції. Переклав турботи про мою сестру, Перлину Місяця, на руки своєї матінки, а дружину потяг до митарств західної цивілізації. У Пекіні, де мешкали обидві родини, розгорівся скандал. Матусин татко, колишній придворний сановник, розірвав стосунки з дідусем з таткового боку, який тоді ще обіймав при дворі якусь почесну посаду. Я народилася в туманах Лондона. Гірший бік цього недоладного народження невдовзі виявився у примхах моєї бентежної душі. Від того найпершого етапу дитинства в мене, на жаль, не лишилося жодної згадки. Після падіння імперії, завдяки спільній ненависті до республіканців, обидва старих примирилися. Померли вони майже одночасно. Повернувшись додому на період жа-

лоби, мої батьки підкорилися наказу бабусі, тож ми виїхали з Пекіна до цього містечка, де в моїх предків був мисливський маєток.

Бабуся мріяла про мир і померла на другий день війни, яка розпочалася 18 вересня 1931 року. На шостий день після поразки, китайські вояки відступили до нашого міста. Вони зламали ворота, зайняли наш будинок і розмістили в ньому своїх поранених.

Японці взяли нас в облогу. Обстріли тривали три дні. Одна бомба влучила в наш будинок – і більшість з наших антикварних меблів із радістю зжер вогонь. Китайська армія капітулювала. Ми вже більше не бачили наших солдатів. Ходили чутки, що за містом було розстріляно три тисячі чоловіків.

Після похорону бабусі наше життя потихеньку входило у свій ритм. Японці призначили нового мера. Барикади позникали. На дахах тріпотіли ворожі прапори. Повідкривалися японські магазини, а на дверях ресторанів традиційна біла бавовна поступилася тканинам з друкowanими японськими літерами. Вулицями походжали групками японки з високими лакованими гульками на головах. У своїх занадто вузьких кімоно вони з легким постукуванням дріботіли по бруківці.

Нам довелося вибудувати новий будинок. Інфляція нас розорила. Матуся звільнила покоївок, залишивши лише куховарку та служницю. На зміну розореній аристократії прийшли нувориші, а вони принесли до міста нові помпезні втіхи. Повідкривалися готелі, розкішні крамниці, елегантні ресторани. Ніколи ще наші проспекти не були такими мальовничими.

Мої батьки, кожен на свій лад, знайшли спосіб, як утекти від дійсності. Татко у поті чола укладав антологію англійської поезії. Матуся переписувала свій рукопис, каліграфічно вимальовуючи колись нашвидкуруч накидані слова.

Мама замкнула свої заморські сувеніри в скриню. Щоразу як її немає вдома, я неодмінно викрадаю схований у вазі ключик від тієї скрині. Від фотографій, листів, тканин з дивовижними візерунками йдуть еманції п'яних запахів. Цей аромат не нагадує запахів ні мускусу, ні кедра, ні сандала, ні квітів наших садків, ні дерев наших міст. Він занурює мене в інший світ.

Від мрій моя меланхолія тільки зростає.

14

Нарешті! Після місяця невтомних переслідувань у горах, ми загнали терористів у пастку. Оточені на краю прірви, вони ніяк не зможуть втекти, принаймні якщо тільки не перелетять на крилах.

Ми вже давно з'їли свої харчі. Чекаючи на поповнення запасів, розділили залишки. Відтепер кожен може порахувати на пальцях однієї руки належну йому кількість галет і ковтатиме їх зі снігом.

Учора опівдні наші боєприпаси закінчились, і ми вирішили атакувати китайців багнетами.

Сьогодні вранці над горами панує дивовижна тиша. Жодна травинка не гоїднеться від вітру. У цій тиші лу-

нають крики фазанів. Я складаю свою духівницю. Прощальні слова заспокоюють нерви.

Повільно витягаю з піхов шаблю. Витираю лезо носовичком. Ніколи ще ця сталь, вилита на початку XVI століття, не здавалася мені такою блискучою. Колись вона служила моїм предкам і знесла чимало голів. Сьогодні в ній, мов у дзеркалі, відбивається небезпека незаплямованої смерті.

Раптом чую звук різка. Стрибок із траншеї – і я з войовничими криками кидаюся в бік ворога. На вершині гори – жодного руху. Жодної тіні, жодної людини. Терористи таки перелетіли на крилах. На краю безодні стоїть вояк і подає нам якісь знаки. А ста метрами нижче – усіяний трупами білий сніг. Перш ніж кинутися в прірву, бандити покидали туди зброю, убитих та поранених. Тепер я розумію, чому вчора, десь під обід, після несамовитої перестрілки їхні рушниці раптом замовкли.

Боеприпаси скінчилися в обох таборах одночасно, але жодна зі сторін не здогадувалася про дефіцит у стані противника. Усі ми опинилися на краю катастрофи.

Японці обрали для себе самовідданий вчинок, китайці – почесну смерть. Проте патетична велич їхнього колективного суїциду заплямована ноткою сумної іронії. Зарано прийняти смерть – це ганебна капітуляція. Китайська культура налічує не одне тисячоліття й дала світу велику плеяду філософів, мислителів, поетів. Проте жоден з них так і не збагнув суті незамінної енергії смерті.

І лише наша значно скромніша культура зробила крок назустріч цій суті: вчинок – це смерть, смерть – це вчинок.

Новий рік відкриває бальний сезон. Цей звичай привезли із Заходу.

Сестра одягає на мене одну зі своїх європейських суконь. Зробила збоку проділ і намащує мені воском волосся. Потім відкриває свій косметичний набір. За годину я вже не впізнаю себе. Обличчя в мене біле, мов білизна у мильній піні. Повіки темніші за крильця нічного метелика. Наклеєні вії, що легенько здригаються, надають мені плаксивого вигляду

На майдані біля мерії гірлянди змагаються із самими зірками. Сюди-туди ковзають по снігу коляски, автомобілі випльовують джентльменів з тростями, на яких виблискують золоті набалдашники, та жінок у хутряних шатах, з накрученим волоссям і недбало встромленою між губами цигаркою з фільтром кольору слонової кістки.

Сосновий ліс відрізає готель "Імперіаль" від решти світу. Підметена перед початком вечірки стежка петляє поміж тінями й мерехтливими вогнями смолоскипів. Сніг сяє на верхівках дерев. На дзеркальній поверхні віконного скла вирізняються силуети офіціантів у червоних уніформах.

Двері з вертушкою виводять мене прямо до величезної зали. Червоні лаковані колони здіймаються під купол, з якого звисають кришталеві люстри, схожі на букет феєрверку. На стінах хвилию пропливають гори, ліси,

моря; сонце розглядає місяць, а журавлі злітають прямо у хмари.

Сестра тягне мене до столика, де замовляє для мене каву з молоком – модний напій, який подають у закладах подібного типу. Оркестр акомпанує співакці у розшитій лелітками сукні, від якої спінуть очі. Її тіло звивається, мов зачарована змія. Шия біла, наче молоко. З горла дзюркотить жалібний голосок.

Невдовзі швагер запрошує мою сестру – і подружжя пурхає на танцювальний майданчик. Очі в очі, рука в руці, гарні й елегантні, вони то наближаються одне до одного, то віддаляються, і кружляють, кружляють... Музика прискорюється. Усміхнена, розшаріла, сестра віддається водоверті. Кінець вальсу потопає в оплесках. Швагер ніжно цілує її у шийку. Сестра притискається до нього. І хто б здогадався, скільки вона через нього страждає!

Мої очі блукають поміж столиків і натикаються на Сюн, яка теж спостерігає за мною. Однокласниця киває мені. Я ладна провалитися крізь землю, аби тільки ніхто не бачив мого макіяжу. Що вона понарозказує завтра? Я буду загальним посміховиськом.

Мало того, що я зніжковіла, так вона ще й подає знак, аби я підійшла до її столика. Поволі встаю, підходжу. Помічаю на її щоках густий шар рум'ян. На ній сукня з цілком оголеною спиною. Така екстравагантність заспокоює мене. Не тільки в мене карикатурний вигляд.

Якийсь чоловік поступається мені місцем і йде по стілець для себе. Сюн відрекомендує мене своїм друзям, ті здаються не надто молодими. Вона збуджено розмов-

ляє зі мною. Уперше її вишукана мова видається мені милою та привабливою. Коли між нами зникає неприязнь, я сповідаюсь їй у тому, що не сприймаю цього лицемірного й пихатого товариства.

Вона невідривно дивиться на мене й простягає свій келих.

– Треба випити. Інакше ти назавжди залишишся чужачкою.

Шампанське шипить у горлі, я закашлююся. Мене розбирає сміх. Сюн вселяє сміливість, я наважуюсь не тільки підвести очі, а й витримати погляди чоловіків. Один з них запрошує мене на танок. У його обіймах я ступаю, як ведмідь. Повертаюся до Сюн, і ми регочемо, як навіжені. Ця дівчина, яку я недолюблювала, раптом стає моєю спільницею.

На виході з готелю, іще захмеліла, наполягаю, щоб ми пройшлися пішки. Сестра бурчить, але зрештою ця думка їй до вподоби. Перш ніж повернутися додому, у мене має вивітрися хміль.

У глибині лісу вимальовується якась тінь. То голий мрець склав на животі руки й розглядає небо.

Минулого літа бійці Союзу Опору напали на ворожі ешелони. Японці спалили тоді поля, що тяглися вздовж залізниці. І відтоді, щоб вициганити кілька рисових зерен, по нашому місту бродять орди розорених селян. Цей бідолаха – один з них, він, поза сумнівом, помер з голоду. Мерці не можуть захистити себе. Мабуть тому інші жебраки й поздирали з нього увесь одяг.

Як же я зрадів першим отриманим листам! Мама-сан детально оповідає про те, як пройшли новорічні свята. Від молодшої сестри довідаюся про факт, який мама волила б приховати. Від самого мого від'їзду вона щодня ходить до храму й годинами там молиться. А сама сестра бачила сон про те, як Будда узяв мене під своє заступництво.

Лист від молодшого брата куценький. Як і завжди, цей доктор класичної філології заощаджує на словах та емоціях. Безперечно, сьогодні батьківщині потрібніші вояки, аніж письменники.

Читаю ці рядки, а на очі навертаються сльози. Брат вибачається за те, що надто довго не розумів мене.

Після смерті татуся, ще підлітком, я відчував до брата таку турботну любов, що вирішив підтримувати з ним тісні стосунки, подібні до стосунків між сином і батьком, атлетом і тренером, солдатом і офіцером. Щоб піднести його до рівня своїх вимог, я змусив його навчитися грати в ті ігри, якими сам майстерно володів. Брат прикидався, що підкоряється, але з нетерпінням чекав нагоди здійснити бунт.

І такий день настав. Сама природа очікує, щоб старші у певний період життя втрачали свою перевагу над молодшими. У шістнадцять років брат досяг мого зросту. Він перетворився на парубка з рельєфними м'язами та міцною статуєю. Якось у клубі кендо він урочисто ви-

кликав мене на двобій. За якусь мить дерев'яна шабля вбила мене прямісінько по масці. Удар був такий сильний, що я поточився. Коли відновив рівновагу, переможець вклонився і подякував мені за поєдинок. Він зняв свою маску. Його блискуче від поту обличчя випромінювало приховану втіху. Шанобливо вклонившись мені, він вийшов з додзью у тому самому спортивному костюмі.

Згодом хлопцеві забажалося стати письменником і він вступив до Токійського університету. Відтоді наші шляхи розійшлися. Змушений зустрічатися на факультеті зі студентами-революціонерами, він перетворився на агресивну й зневажливу особу. Під впливом анархістів зайняв ворожу позицію стосовно військових. Звинувачував їх у втручанні в урядові справи і називав убивцями свободи.

Мені вже бракувало терпіння й часу, щоб виховувати його. До того ж, він зникав з дому, коли там бував я. Я втратив молодшого брата, для мене він був заручником потужної червоної хвилі.

Звідки ж ця різка зміна? Пересварився з друзями? Хто відкрив йому очі на марність марксизму й комізм його утопії?

Відповідаю йому таким самим куценьким листом:

"Брате, після першого бою я боготворю лише Сонце. Це світило уособлює неминучість смерті. Не покладайся на Місяць – дзеркало цього світу краси. Він зрадливий і ефемерний, то росте, то зменшується. Кожен з нас колись помре. Вистоїть лише нація. Тисячі поколінь патріотів створять вічну велич Японії".

У моєму віці на зміну одній дружбі приходиться інша. Завжди непостійна і неодмінно палка – вона спалахне й згасне.

Запросивши Сюн на обід додому, я розчинила перед нею свій всесвіт. У блакитній китайській сукні на ваті, з двома кісками, ця кмітлива й спокійна школярка дуже сподобалася моїм батькам. По обіді я запропонувала їй чашку чаю і відчинила двері моєї спальні. Вона сором'язливо переступила поріг. Так поринають у мрію.

Щоб відкрити їй магію цієї старовинної кімнати – єдиної, яка вціліла від бомбардувань – я вимкнула лампи й запалила свічки. З темряви виринають сувої ієрогліфів, картини, вони неспішно доповнюють кольорові фрески на всіх чотирьох стінах. Завалена книжками етажерка справляє величне враження. На лакованому столику весело пустують у густому листі розмальовані пташки. Два горщики камінців для гри в го мешкають собі на різьбленій шафі й вартують мій сон. Сюн хапає підручник з гри в го і гортає його. Бере з моєї колекції одну зі срібних різьблених оздоблених пір'ям шпильок для пришпилювання гульки. Кінчиками пальців грається з перлинками. У тиші спливає чимало часу.

Сівши на край ліжка, вона відкриває мені своє серце.

Народилася на селі. Матері не стало, коли їй було вісім років. Батько одружився вдруге й капітулював перед огрядною новою дружиною, яка щоранку з люлькою в

зубах вирушала керувати на польових роботах. Мачуха терпіти її не могла. А невдовзі народження зведених братів-близнюків відібрало й батьківську любов. Вона перетворилася на брудну служку. З роками й хлопці уподобали мучити її. Мордували так, як два молодих коти мордують пораненого горобця. Вона зносила образи мачухи, красномовна брутальність якої не знала меж. Її виселили в комірчину для прислуги, де ночами вона лічила, скільки дощових крапель ударилось об дах. Їх було безліч, як незлічимі були її муки.

У дванадцять років її відправили до пансіону. Мачуха позбулася колючки в оці, а Сюн відкрила для себе поняття свободи.

Пристрасна й рішуча, вона дала собі ради з вимовою і обернулася на міську дівчину. Дуже швидко збагнула ті механізми, які рухають городянами, й поставила їх на службу собі. Завдяки кільком монетам, вправно всунутим у кишеню наглядочки пансіону, та двом-трьом пляшкам вина наприкінці року, вона отримала дозвіл виходити з пансіону, коли їй заманеться. У кімнаті вона жила з дорослішими за себе дівчатами, тому вже знала смак шампанського, шоколаду й уміла танцювати вальс. Наслідуючи їх, вона опанувала макіяж, навчилася приховувати свій вік і діставати запрошення на бали. За нею приїздили чоловіки на машинах, шепотіли їй на вушко ніжні слова й щедро обдаровували компліментами її вроду.

Відтоді канікули перетворилися на муку. Там у будинку волого й темно, там нудить від запаху дійної худоби. Батько харкає на долівку, мачуха скавчить. Обидва брати,

замість їсти за столом, присідають навпочіпки біля стільців, аби тільки більше та швидше нажертися.

Настає ніч, і я пропоную Сюн заночувати в моєму ліжку. Вона провалюється в перину, згортається клубочком, притиснувшись до стіни. Усе розказує й розказує мені щось, аж доки її слова не починають плутатися, а голос – слабнути.

Я ще довго не можу заснути. Моїй подрузі сімнадцять. Батько підшукує їй нареченого. То буде кінець трирічному святові. Чи зустрине вона колись чоловіка, здатного змінити її долю?

18

Бувають дні, коли від раптового й шаленого нападу гордості добровольця я радісно й спокійно дивлюся на смерть, яка маячить переді мною. За покликом своєї країни я із заплющеними очима готовий виконати призначення, що випадає на долю кожного воїна імперії. Утім, шлях героя не такий прямий, як можна собі уявити. Він петляє стрімкими горами самопожертви.

Сьогодні вранці прокидаюся, лежачи долілиць на висушеній сонцем землі. Спека здіймається із земних глибин і навиває дрімоту. Довго ще не можу продерти заспані очі, а коли нарешті відкриваю їх, бачу в кількох сантиметрах від власного обличчя пам'ятник. Я заснув на могилі матері.

Волаю про допомогу, й цього разу прокидаюся уже

насправді. Зимове сонце ще не зійшло. Реквізована в селян кімната схожа на погріб. У сутінках хропуть вояки. Хто може розгадати мій сон? Як дізнатися, чи не віщий він? Може, це мама-сан посилає мені звісточку, перш ніж відійти в інший світ? Хто в змозі відповісти мені, тут і нехайно, за тисячі кілометрів від Токію? Чи жива мама, чи при доброму вона здоров'ї?

Упродовж багатьох років я стільки думав про власну смерть, що вона стала легка, як пір'їнка. Я ніколи не готував себе до смерті мами, і тепер не знаю, чи зможу вивести той тягар.

Батьківщину й родину неможливо примирити. Вояк – це той, хто вбиває щастя рідних та близьких. Якщо мое життя було корисне, нація зобов'язана цим самозреченню жінки.

У темряві, навпомацки знаходжу папір та огризок олівця. Не можу роздивитися, що саме я пишу, але пишу коротенького листа, у якому прошу в матусі пробачення. Як же довго я легковажив нею!

Складаю листа вчетверо й кладу під подушку. Скільки ще днів доведеться поневірятися, перш ніж знов повернуся в той рідний світ?

19

Чую від Сюн дивне зізнання:

– Батько в мене дуже багатий, а я – голодранка. Він сатаніє, коли прошу в нього копійчину. Урешті-решт,

жбурляє на стіл половину від того, чого домагаюся.

І додає:

– Я вийду за немолодого чоловіка, який дбатиме про мене.

Через кілька днів зізнається, що в когось до нестями закохалася.

– Розумієш, він справжній чоловік. Не те, що оті вусаті хлопчиська, які сновигають навколо школи. Він здогадується, про що ти думаєш, наперед знає, як тебе потішити. Поруч із ним ти вже не дівчисько, а справжня богиня, мудра й досвідчена жінка, яка чимало бачила на своєму віку і на яку він дивиться з цікавістю новонародженого.

І хоча Сюн стала моєю найліпшою подругою, я ніколи не можу збагнути сенс того, що вона каже. Її суперечлива душа розривається між світлом і тінню. Попри всі її зізнання, її галасливий та водночас малопомітний спосіб життя сповнений таємниць. Цього понеділка приходить до школи збуджена й знесилена. На косах помітні сліди того, що її волосся було накручене, а потім його розправили. Хмільна від радості, причину якої знає лише вона, каже мені:

– Найкращим свідченням того, що чоловік тебе справді кохає, є його терплячість, очікування, доки цнота не досягне.

Я червонію, не знаю, що й сказати. Їй анітрохи не соромно говорити про такі інтимні речі. Проте в цих занадто відвертих зізнаннях відчуваю її певну перевагу. Від мене приховано якусь частину світу. Я наче та сліпа, що

нічого не знає про красу сонця.

І тому запитую у Сюн:

– Як позбутися свого невігластва?

Вона, здалося, не зрозуміла.

– Як стати жінкою?

Вона втупилася в мене:

– Ти божевільна, – вигукнула. – Якогога пізніше.

20

Повернення до цивілізованого світу.

Місто Харбін лежить на крайній півночі Маньчжурії у стратегічній точці китайсько-російського конфлікту. На річці Амур, що кілька кілометрів завширшки, наші кораблі атакують радянський флот.

Коли над цим містом спускаються сутінки, на криво-багряному тлі неба вимальовуються куполи мечетей, хрести православних церков, нахилені дахи буддійських храмів. У цьому величезному космополітичному місті пліч-о-пліч живуть росіяни, євреї, японці, корейці, китайці, англійці, німці, американці. Кожен з народів зумів відтворити рідний йому пейзаж, кожен живе у звичному світі своєї культури.

Ще вчора я лежав на кулях соломи, спав під вовчі заводи й жалібний стогін вітру, пив розтоплений сніг, носив діряву, підсмалену, змочену потом і забруднену багнюкою форму. А сьогодні в мене є ліжко, вовняна ковдра, тепла кімната, нова форма. Разом з кількома офіце-

рами біжимо до повій. Я розтринькую всі заощадження й обираю собі японку.

Масайо, юна проститутка з Тайюаня, подає мені випити. І хоча її макіяж третьокласний, парфуми нудотні, кімоно надто крикливе, а манера тримати пляшку вина невправна, я все ж уражений. Ловлю її руку. Дотик до жіночої шкіри впливає на мене, як електричний розряд. Грубо хапаю її, вона падає в мої обійми. Розчахую напівприкрите кімоно і здираю те, що під ним. Вивалюються білі груди.

Божеволю від її рожевих сосків. Після кількох місяців самотності, я волів би сконати в жіночому тілі. Жужмлю її своїми ручищами. Стрибаю на неї попри її ремствування. Входжу в неї. Не встиг іще увійти, як відчуваю страшенний чуттєвий біль і... повертаюся до реального світу.

Радісно крокую вулицею, спустошений і водночас сповнений нової сили. Повія вдихнула в мене втрачене людське тепло.

21

Майдан біля мерії чорний від люду. З кошиком у руці тягну за собою Перлину Місяця. Вона скаржить, що її штовхають, нарікає на те, що ціни на крупи зросли, на те, що майже немає дичини. Балакуча й знервована, вона критикує все, що ми купили. Я в розпачі через її безуважне скиглення й роблю все, аби якнайшвидше його позбутися.

Ось уже три роки як її життя перетворилося на суцільний відчай. Як я сумую за тією веселою сестричкою, чорняве волосся якої збиралося у дві зав'язані вогненно-яскравими стрічками кіски. Вона весь час рухалася, крутилася, сідала й одразу ж підскакувала. Вибухи її сміху буквально переслідували нас.

Сьогодні з-під каптура куртки вибивається кілька хвилястих пасом, що пританцьовують на її змарнілих щічках. Волосся втратило колишній блиск і цілком відповідає іміджу цієї збляклої жіночки.

Я трясу її за плече:

– Та розлучись уже ти нарешті!

Вона широко розплющує свої гарні розкосі очі. Обличчя потопає в сльозах.

– Ой, сестричко, він же кохав мене!.. Божився, що я буду єдиною жінкою в його житті!... Не вірю, що він забув свої клятви. Просто це сильніше за нього... Учора ввечері я стежила за ним. Ходив до театру з якимсь стервом з демімонду, з розпусницею, голубив її в ложі...

Не знаю, що й відповісти. Нові звичаї таврують полігамію, однак чоловіки, як і раніше, легковажать, а жінки – страждають. Мої батьки високоосвічені люди. На етапі переходу від традиційного укладу життя до сучасного вони схилили сестру вийти за того, кого вона обере сама. Цей шлюб з кохання виявився страшним нещастям.

Люди озираються, поглядають на нас. Перлина Місяця тужить аж заходитьсь, вона не свідома того, що виставила себе на посміховисько. На щастя зовсім поруч проходить рикша зі своєю коляскою. Зупиняю його, саджаю

сестру на лавку й прошу відвезти її додому. Знесилена болем, вона підкоряється.

Продовжую робити закупки, які замовила мама. Уночі всі ці селяни й мисливці дістаються міста, потім, хапаючи дрижаки, чекають, доки відчинять міську браму, аби щонеділі зранку бути на торзі. Закінчую базарювати, коли сонце вже стоїть у зеніті. Сьогодні вранці сніг зійшов – і люди місять на льоду багнуку. Прямую до чайного салону. Перед дверима поставили плитку. Прилаштовуюся біля винесеного столика, замовляю чай з мигдалем та горішками. Офіціант метнувся обслужити мене: цівочка окропу з носика велетенського, розцяцькованого драконами чайника падає в піалу, що стоїть на метровій відстані. Позад мене хтось заводить пісню:

"Моє село стоїть у низині річки Амур,
На узліссі соснової хащі.
Як мені забути цю красу, матусю і сестру,
Як залишити все це загарбникам?"

Натовпом пробігає легкий трепет. Це заборонена пісня. Хто наважується наспівувати її, ризикує опинитися у в'язниці. За десять кроків від мене цей сміливець заводить її знов. Його підтримують інші. Усе більше й більше люду вливається в хор – і ось уже пісня лине над усім ринком.

Поліцейські здійсмають тривогу. Лунають постріли. Зачувши їх, селянин, який сидів навпочіпки перед своїм кошиком яєць, підводиться з пістолетом у руці. Десь неподалік ще хтось витягає з-під куля соломи рушниці й роздає їх. Озброєні чоловіки, розштовхуючи перехожих,

прямують до мерії. Облаштована на вулиці імпровізована чайна летить шкереберть з приголомшливим гуркотом. Натовп несе мене за собою.

Люди плачуть, кричать, не тямляться від збудження. Важко сказати, хто наступає на урядових охоронців, а хто відступає, тікаючи. Натовп тягне мене за собою до брами мерії, де все частіше лунають постріли. Я відбиваюся. Але вкрай збудженим чоловікам не до мене. Спотикаюся об якусь тіло й падаю. Рука торкається чиеїсь холодної мокрої куртки. На мене, закотивши очі, дивиться зарізаний поліцейський. Я підводжуся. Мене штовхає якийсь селянин, що саме цілиться, і я знову падаю на труп. Заходжуся плачем.

Якийсь парубок нахиляється й простягає мені руку.

Я пробиваюся до нього. Мені всміхається студент з матовою шкірою.

– Нумо, давайте ж, – каже.

Він подає комусь знак головою і з'являється ще один студент. Зверхньо глянувши на мене, хапає за другу руку. Удвох підтримують мене й прокладають шлях у натовпі.

На вулицях ідуть запеклі сутички. Обидва студенти несуться самі та ще й мене за собою тягнуть. Вони обминають криваві місця так, неначе наперед знають, де розташовані ті поліцейські пости, які потрапляють під обстріл повстанців і, врешті-решт, зупиняються біля входу до великого маєтку.

Один з них відчиняє ворота. Перед ним простирається занедбаний сад, де з-під снігу вже виткнулися крокуси. Будинок збудовано в європейському стилі, з аркадами у

формі півмісяця, з ромбоподібними вікнами.

– Ми у Цзіна, – каже студент з матовою шкірою, показуючи на друга. – Мене звуть Мінь.

Мінь пояснює мені, що власниця маєтку, одна з тітонок Цзіна, виїхала до Нанкіна. Цзін з радістю погодився охороняти його.

Юний і розважливий голос Міня схожий на той, що зовсім недавно заводив пісню.

– А тебе?

Я відрекомендовуюсь і запитую, чи можна зателефонувати.

Цзін нетерпляче заявляє:

– Повстанці, напевне, пошкодили зв'язок.

Прочитавши відчай на моєму обличчі, Мінь пропонує свою допомогу.

У салоні на стінах лишилися сліди від картин, а на дерев'яній лакованій червоній підлозі – смужки від винесених меблів. У бібліотеці сотні книжок вишикувані на стелажах, решту навалом скинуто на долівку. На низеньких столиках – повні недопалків попільнички, брудні тарілки й чашки, пожмакані газети. Таке враження, що попередньої ночі тут були збори.

Мінь відчиняє двері. Бачимо спальню, а в ній ліжко, задрапіроване шовком із розсіяними по пурпуровому полю хризантемами. На столику з однією ніжкою – телефон. Мінь хапає слухавку, але зв'язку немає.

– Я проведу тебе, тільки-но все вщухне, – гаряче каже він. – Тут ти в безпеці. Зголодніла? Ходімо, допоможеш мені щось приготувати.

Поки Мінь готує тісто, чистить овочі, ріже м'ясо, Цзін, сидючи на табуретці під вікном, прислухається до шуму на вулиці. Час від часу лунають постріли. При кожному вибуху в куточках його рота з'являється глузлива посмішка. Не знаю, на що перетвориться моє місто. Гадаю, ці мнимі селяни – члени Союзу Опору, які ведуть бої проти японської армії. У газетах пишуть, що ці бандити грабують, палять, беруть городян у заручники, а отриманим викупом розплачуються з росіянами за зброю. Стурбована за батьків, за Перлину Місяця, яка блукає десь вулицями у колясці рикші, я то сідаю, то підхоплююсь, ходжу з кутка в куток, гортаю книжки, потім звалююся на табуретку навпроти Цзіна.

Так само прислухаюся до галасу.

Лише Мінь видається спокійним. Насвистує собі оперну арію.

З казанка здіймається апетитний аромат. Невдовзі Мінь з гордістю подає мені піалу локшини з яловичиною і кислою капустаю. Подає також і дві палички.

І тоді я згадую, що на мене чекають удома, щоб відсвяткувати моє шістнадцятиліття.

22

У Харбіні сонце засліплює очі.

Навесні велетенські брили льоду, рокочучи, наповзають одна на одну, з'являються і зникають у пінистих потоках річки Амур.

Якийсь багатий торговець щойно встановив у центрі міста лотерейний стенд. З високого помосту оголошують результати тиражу. Поруч із чоловіками в теплому хутряному одязі тремтять від холоду майже роздягнуті жебраки. Там зібралось і з нетерпінням чекає усе місто – крадії, хулігани, військові, студенти, порядні городянки й повії. Несподівано натовп починає реагувати на оголошення результатів – хто риданнями, хто радісними вигуками. Зчиняються бійки. Чоловіки накидаються на жінок за те, що ті потайки змінили свої цифри; ті, хто заклав свої останні копійки, ладні на самогубство. Кредитори вимагають повернення боргів, а ті, хто виграв, ніяк не можуть знайти своїх білетів.

Ніде ще не зустрічав міста, у якому багатії настільки б упадали біля свого багатства, тоді як доведені до розпачу бідняки борсалися в злиднях. Бездіяльність цього народу лише підтверджує мою думку: китайська імперія остаточно погрузла в хаосі. За часів правління династії Маньчжур, яка заперечувала будь-яку відкритість, науку й прогрес, ця стародавня цивілізація розлетілася на друзки. Сьогодні ця країна – здобич, на яку із задоволенням полюють могутні західні країни. Вона виживає, завдяки розпродажу своїх земель, завдяки торгівлі своєю автономією. Лише японці, спадкоємці найчистішої, позбавленої будь-яких домішок* китайської культури, по-

---

* Починаючи з VI ст. при дворі Ямато були поширені буддизм і китайська культура. 604 р. принц Шотоку відправляє до китайського двору у Чжан Ан (сьогодні Сянь) офіційне посольство. 645 р. двір Ямато ухвалює рішення перетворити Японію на копію Китаю часів правління династії Тан. До системи японського письма було введено китайські ідеограми. Політичні заворушення при дворі Тан і набіги татар змусили японців 838 р. відкликати своє посольство. Відтоді японська культура розвивається незалежно від китайської (прим. автора).

кликані звільнити її від європейського ярма. Ми повернемо її народіві мир і гідність.

Ми їхні спасителі.

23

Цзін виходив надвір, довідався про новини й тепер розповідає, що повстанці зайняли мерію, а труп мера викинули з балкона. Упродовж кількох годин усе місто спалахнуло ненавистю, збуджене кров'ю населення винищує колабораціоністів та японських емігрантів. Китайські вояки, найманці маньчжурської армії, виступили проти японців і взяли ворожу дивізію в полон прямо в її казармі.

Мінь приставляє драбину до стіни, і ми ліземо на дах. Місто постає перед нашими очима безліччю вишикуваних шеренгами дахів, подібних до сірої риб'ячої луски зі сріблястим відблиском. Голі гілки платанів каліграфічно виводять щось своїм сухим почерком. У центрі міста здіймаються стовпи чорного диму й пронизують фіолетово-жовте небо. Кружляють тисячі розгублених горобців.

До нас доносяться постріли, вони чергуються з криками, оваціями та святковим боєм барабанів. Є квартали порожні й понурі, а є багатолюдні й радісні. Десь далеко в густому тумані зміяються міські кріпосні стіни.

Чи не забракне їм сили вистояти, якщо прийде японське підкріплення?

Під час короткого обміну люб'язностями дізнаюся, що мадам Віолета, начальниця Масайо, теж з Токіо. Зустріч земляків на чужині викликає ностальгічну радість і перетворює незнайомців на близьких людей. Вона відразу ж пригощає мене sake, ставить тисячу запитань про моє життя-буття. Я у свою чергу цікавлюся її сім'єю. Вона розповідає, що її чоловік і діти загинули під час землетрусу. З рукава кімоно витягає крихітну дитячу сандалю – єдиний спогад, що лишився їй про сина.

Минуло чотирнадцять років, і мені вдалося відпровадити картини землетрусу до найвіддаленіших куточків моєї пам'яті. Плач мадам Віолети пробуджує в мені спогади про ті смертоносні дні.

Катастрофа сталася опівдні. Саме пролунав дзвоник після ранкових уроків. Та раптом стільці поперекидалися, грудочки крейди почали літати. Я гадав, що це жарти моїх товаришів, сміявся й плескав у долоні, аж поки зовсім несподівано не впала чорна дошка, уламки якої поранили багатьох учнів. Стіни трусило. Масивні дерев'яні парти почали соватися з одного кутка класу в другий. Один учень, затиснутий меблями, волав з болю. Не встигли ми витягти його, як на нас ринула вапняна злива.

Весь у білому поросі учитель рвонув шибу й наказав стрибати. Я першим плигнув у порожнечу. Наш клас містився на третьому поверсі. Приземлився я в траву рачки, неушкоджений. За мною почали стрибати й інші.

Хлопці, які падали з вищих поверхів, вивихували ноги, і ми відтягували їх до садка. Фасад нашої будівлі двигтів. Усі троє парадних дверей випльовували учнів. З непокритими головами, у розідраних шкільних формах і закритих сорочках, вони скублися, хто перший вибіжить у двері. Раптом середина будівлі повільно, але впевнено, осіла, від чого обвалилися й обидва крила.

Садок був чорний від людей. Вони кричали, стогнали, бігли й повзли. Земля коливалася. Бруковані алеї, тисячу разів топтані моїми ніжками, звивалися, як стрічки. Дерев, за які ми чіплялися, гнулися, хиталися, і ми, врешті-решт, падали долі. Марно було хапатися за траву, за коріння кущів. Десь із земних глибин підіймався якийсь загадковий гуркіт, сухий тріск розірваного шовку, гутотіння падаючого каміння. Поштовхи припинилися. Учителі й наглядачі зібрали нас, наказали сісти кружка посеред спортмайданчика і не рухатися, а самі почали надавати допомогу пораненим, намагалися виявити, кого немає. Здалеку я побачив молодшого брата. Від радості в мене покотилися сльози. У натовпі заплакав один з хлопчиків, а за ним заголосила й решта учнів.

Нам заборонили наблизитися до уламків і шукати там живих: ми мали терпляче чекати на допомогу. Але о п'ятій по обіді ніхто так і не з'явився. Вітер дужчав. З будівлі виривалося полум'я, ми задихалися від чорного диму, який стовпом валив із зігнутої бурею труби. Я скористався безладом, перестрибнув через повалену стіну й вибіг на вулицю.

Там було справжнє пекло. Токіо зникло. Якщо

будинки якось іще трималися, то вулиці зникли під товстим шаром цегли, дерева, скла. Родичі розшукували одне одного. Марно вигукувалися прізвища. Гегочучи, блукав по руїнах якийсь божевільний. Три сестри-місіонерки, сидячи навпочіпки на розвалинах церкви, голими руками розбирали уламки, сподіваючись знайти там бодай якусь живу душу.

Будинки палали. Полум'я поширювалося, бо дув вітер. Була шоста вечора, попіл вихором носився в небі, від чого рано посутеніло. З пам'яті стерлася вервечка подій. Бачу, як навпомацки просуваюся вперед у задушливій темряві. На дорозі – груди каміння, повно втікачів і трупів. Не пригадую, як мені пощастило дістатися до порога нашого будинку. Я побачив маму-сан, що сиділа на дереві перед майном, яке їй вдалося врятувати. Сестричка сиділа, обхопивши мамині ноги руками. На шум моїх кроків – вони висмикнули її з марення – вона швидко повернула голову. По тому, як вона кинулася до мене, я збагнув, що це, як стріла, мчить звістка про велике нещастя.

– Тато щойно відійшов.

Усю ніч я просидів біля таткового тіла. Його обличчя зберігало маску умиротвореної людини, яка дивиться на рай, а руки – крижаний холод пільми. Час від часу я підводився і йшов у кінець садка, звідки було видно все місто. Токіо – велетенське вогнище – палало.

Якщо вірити легенді, Японія – це плавучий острів, який міститься на спині риби-кота, кожен рух якої викликає землетрус. Я намагався уявити собі цю страхітливую

водяну кішку. З болю я марив, наче в лихоманці. Оскільки ми не могли виходити на герць з божеством, то мусили йти на штурм континенту. Під рукою був Китай – безмежний і незмінний. Саме там ми зуміємо забезпечити майбутнє наших дітей.

Прихід Масайо поклав край розмові, яка вже ставала нестерпною. Дівчина до самої землі вклонилася начальниці, яка плакала в тиші. Потягла мене за рукав і повела до своєї кімнати.

25

Ще до ночі партизани Союзу відступили в гори. Повсталі вояки посунули за ними. Патріотична лихоманка міста спала впродовж одного вечора.

Наступного ранку японські патрулі вже походжали вулицями. Було створено тимчасовий уряд, який влаштував гучне полювання на бунтівників. Не в змозі відшукати справжніх застрільників, уряд накинувся на злодіїв та жебраків.

Новий мер вирішує зміцнити маньчжурсько-японську дружбу й оголошує цілу низку культурних обмінів. Маньчжурська влада привселюдно й лицемірно лестить японській армії, що приймає вибачення і, здається, забуває про інцидент. Ми повертаємося до звичного способу життя так само непомітно, як кліпаємо віями. Квітень приносить багато сонця. У школі відновлено заняття з японської мови.

Сьогодні я прокидаюся запізно. Мій рикша мчить, як навіжений, аби тільки я не спізнилася до школи. По його спині котиться піт, на руках понадималися величезні сині вени. Я знемагаю через докори сумління і прошу стишити ходу. Захеканий, він відповідає:

– Не хвилюйтеся, панночко. Гарна пробіжка вранці – це запорука безсмертя.

Перед Храмом Білої Кобили помічаю Міня, він їде назустріч на велосипеді. Мене це дивує, і я забуваю привітатися. Розминулися, й кожен поїхав собі далі своєю дорогою.

26

Ми отримали наказ виступати. Попрощатися з мадам Віолетою та Масайо було ніколи. Наш підрозділ вирушає з казарми прямо на вокзал. На пероні повсякчас лунають гудки. Кілька рот, штовхаючи одна одну, ведуть посадку у навантажений танками й боєприпасами потяг. Деремося вгору й нам удається зайняти двоповерховий вагон.

Свіже, ніжне шамотіння весни не дає мені заснути. Мацаю накладну кишеню куртки, куди перед відправкою засунув два останніх з отриманих листів. Так, вони на місці. Бачу матусин бісерний почерк, а отже, якийсь час можу не перейматися її здоров'ям.

Акіко, не знати й де, знайшла мою адресу і написала довгого листа. Перед самим від'їздом дівчина прийшла попрощатися зі мною. Я навмисне сховався, щоб

укотре відштовхнути її. Акіко – найкраща сестрина подруга. Після того, як втратила братів під час землетрусу, вона дуже прив'язалася до мене. Її родина належить до роду сьогуна Токугави*, її скромність та елегантність сподобалися мамі-сан, і та в глибині душі бажала нашого союзу. За згоди своїх батьків дівчина уже вважала себе моєю нареченою. Коли, після закінчення військового училища, я приступив до виконання своїх обов'язків у передмісті Токіо, вона почала писати мені на казарму. Я відповідав одним листом на чотири її. Коли мене не було вдома, вони з моєю сестрою навідувалися до мене. Її усмішка й поклони причарували хазяйку квартири, яка охоче впускала її. Моя брудна білизна пралася, прасувалася, шкарпетки штопалися. Як і більшість вихованих жінок, Акіко ніколи не говорила мені про свої почуття. Але, попри її простоту й цнотливість, я поставив її на належне місце: вона може бути сестрою, але ніяк не більше.

Замість нескінченних послань від Акіко, мені було б значно приємніше отримати кілька слів від Люм'єр. Але я знаю, що гейша не напише. Обраний нею спосіб життя – це вир свят, банкетів, сміху, музики. Де ж їй знайти бодай мить спокою, щоб згадати про мене?

Моє життя перетнулося з її долею. Це була мандрівка в один бік.

---

* Рід Токугава дав п'ятнадцять сьогунів, які правили Японією з початку XVII до кінця XIX ст. (прим. автора).

Упродовж багатьох років я щоранку проходила повз Храм Білої Кобили. І Мінь ходив тією самою дорогою, тільки рухався наспроти. Ми ніколи не помічали одне одного. Ось уже тиждень, як він з'являється, коли в храмі починають дзвонити.

Перш ніж вийти з дому, заходжу до матусиної спальні, у високому дзеркалі мене видно на повний зріст, з голови до ніг. Відтепер чілка видається мені якоюсь дитячою. За допомогою двох позичених у сестри шпильок з крихітними перлінками (спасибі, допомогли зітхання!), підбираю її й відкриваю чоло.

На під'їзді до перехрестя серце починає шалено калатати, а очі занепокоєно шукають велосипед Міня.

Нарешті помічаю, як він піднімається узвозом. На самій горі зупиняється й махає мені рукою. Його силует викарбовується на тлі неба. Вітер ледь торкається гілок, на яких сидять пташки – партитура розради. У сірих рясах, потупивши очі, йдуть собі ченці. Якийсь вуличний крамар розпалює вогнище. Його підсмажені булочки парують і розливають смачнющий аромат.

У класі замість слухати вчителя, я тисячу разів поспіль викликаю в уяві образ Міня на велосипеді. Пригадую його сяючі очі, що визирають з-під капелюха, його манеру піднімати плече, коли несе в руці книжки. Мої щоки палають. По-дурному всміхаюся чорній дошці. Уявляю, як він вправно орудує біля неї то словами, то цифрами.

Після землетрусу я водночас почав відчувати відразу до смерті та її принаду. Вона переслідувала мене день і ніч – зненацька на мене нападав неспокій, починало калатати серце, я плакав без причини.

Коли я вперше доторкнувся до рушниці, її холодна сталь передала мені свою силу. Моє перше заняття зі стрільби проходило просто неба, на голому майданчику. Серце шалено стукотіло. Я відчував хвилювання, схоже на хвилювання прочанина, який ось-ось доторкнеться до божого сліду. Від першого пострілу у вухах зашуміло. Тієї ночі я засинав з болем у плечі (добряче садонуло прикладом), але хвилювання вляглося.

Кожна людина мусить умерти. Обрати небуття – це єдиний спосіб подолати його.

У шістнадцять років моє життя починалося заново. Я вже не мріяв про цунамі чи спустошений ліс. Армія стала для мене гігантською райдутою, що кинула виклик усім негодам. У кадетському училищі, з першого ж року навчений того, що таке втіхи, я відкрив для себе насолоду сконати в жінці. Згодом я навчився жертвувати насолодою в ім'я обов'язку. "Хагакуре"* була книжкою-світочем, що керувала мною на цьому перехідному етапі від парубкування до зрілості.

Я підготував себе до смерті. Навіщо ж тоді одружува-

---

* "Хагакуре: Книжка Самурая" Йохо Ямамото (1659–1719) є кодексом поведінки самураїв (прим. автора).

тися? Дружина самурая вбиває себе після того, як помирає її чоловік. Навіщо ж тоді штовхати до прірви інше життя? Я дуже люблю дітей – продовження раси, надію нації. Але я не зможу дбати про них (малі ж бо мають зростати під опікою якогось та батька, захищені від жалоби).

Жінки радості, подібно вранішній росі, наділені потаємною свіжістю. Позбавлені ілюзій, вони є душею-се-сторонньою військових. Їхні невиразні почуття задовольняють наші тендітні серця. Вони – породження злиднів і тому бояться щастя. Прокляті, вони й не наважуються думати про вічне. Чіпляються за нас, як хапаються за плавучу деревину ті, кого викинуло за борт потопуючого корабля. Є в наших обіймах певна частка релігійної непорочності.

Після училища ми могли вже не приховувати своїх розваг. Офіцери вищого рангу відкрито утримували гейш, а лейтенанти задовольнялися короткими побаченнями.

Я познайомився з Люм'єр у червні 1931 року. Ми відзначали в чайному домі підвищення нашого капітана. Перегородки безшумно розсунулися, і одна за одною вийшли гейші. Одні з них підходили ближче, інші зникали в п'єтмі. Над Сумідою* спустилася ніч. Освітлені ліхтарями пароплави повільно пливли вниз по річці. Я був напідпитку. Голова йшла обертом. Ми накачували одного офіцера, який програвся в карти. Я заходився сміхом. Саме збирався вискочити надвір і виблювати, як

---

* Район Токіо (прим. перекл.).

помітив гейшу-вихованку* у блакитному в ірисах кімоно з рукавами вільного крою. Вона привітала нас низьким поклоном. У неї були повільні шляхетні манери. Попри грим на її щічках, родимка на підборідді додавала їй меланхолійного вигляду.

Вона витягла з чохла сямізен***, взяла плектр зі слонової кістки, настроїла інструмент. Поривчасто пробіглася по струнах. То було як удар грому з літнього неба. Подув вітер, зігнув дерева і пошматував чорні хмари. Від приглушеного шуму плектра з гір посипалися блискавки. Водоспади перетворилися на гірські потоки, річки розлилися, бурхливе від рвучкого вітру море накидалося на пісок, де шумувала піна. Пролунав хрипкуватий голос. Вона співала про зневірене кохання, розлуку, п'яницю, до сліз схвильованих убогою пристрастю, яка мені вчулася в її музиці. Несподівано, неначе розбилася ваза, музика змовкла, спів припинився.

Навколо мене завмерли й спантеличено дивилися один на одного офіцери. Уклонившись, вихованка-гейша зачохлила інструмент і, шелестячи кімоно, пішла собі геть.

---

* У Японії до посвяти гейша носить кімоно з широкими рукавами. Після дефлорації вона носить кімоно з вузькими рукавами (прим. перекл.).

** Національний японський триструнний щипковий інструмент (прим. перекл.).

Перлина Місяця благає батьків: вона хоче, щоб я супроводжувала її на святкуванні дня народження нового мера. Переконана, що її чоловік з'явиться там зі своєю коханкою, їй дуже кортить застукати його на гарячому.

Мама не змогла встояти перед її слізьми. Мене обурюють ревнощі сестри, але хочеться побути серед людей. Та й Мінь, можливо, буде на святі.

– Пані, панночки... – Лакеї, що стоять біля сходів, вітають нас низьким поклоном. Один з них крокує попереду й запрошує до лакованої червоним головної брами. Минаємо один за одним три дворики. Оскільки Перлина Місяця не хоче, щоб її помітив чоловік, ми прийшли вже в сутінках.

Нас упускають до просторого садка. Під деревами на значній відстані один від одного стоїть близько сотні столиків, освітлених ліхтариками із запаленими свічками. Музики в смокінгах відчайдушно намагаються заглушити вальсом оперний хор, який горлає, аж надривається.

Ми пробираємося до столика під приморською сосною і влаштовуємося, як два мисливці в засідці. Щоб пом'якшити холод ранньої весни, господар наказав запалити вогнища й смолоскипи. Не встигла сестра сісти, як уже скиглить: полум'я сліпить їй очі й не дає змоги впізнати зрадника. У пошуках швагра я прискіпливо роздивляюся навколо. Раптом помічаю Цзіна у європейському костюмі. Той сидить за столиком самотою, осто-

ронь натовпу. Хлопець дивиться на мене.

Підходжу до нього.

– Вип'єш вина? – звертається.

– Ні, дякую. Воно мені огидне.

Цзін подає знак, з'являється офіціант і виставляє на стіл добрий десяток страв.

Двома паличками Цзін кладе мені в піалу кілька шматочків напівпрозорого м'яса.

– Скуштуй оце, – каже. – Це ведмежа долоня.

М'ясо, яке так високо цінують маньчжурські аристократи, ковзається в мене на язиці. Жодного смаку!

– Стривай, – каже, – ось верблюжа ніжка, яка маринується у витриманому впродовж п'яти років вині. А ось риба, яку називають чорний дракон, із глибин річки Амур.

Замість куштувати страви, я запитую, чи прийшов Мінь.

– Ні, – чую у відповідь.

Щоб приховати своє розчарування, зізнаюся, що на цю вечірку мене притягла сестра, що не знаю в обличчя нового мера, нашого господаря.

Він тицяє пальцем у низенького й опецькуватого чоловіка років п'ятдесяти в парчевій туніці.

– А ти звідки його знаєш?

– Це мій батько.

– Твій батько?!

– Дивно, правда? – з холодною посмішкою цідить Цзін. – До наступу бунтівників він був радником колишнього мера. Одні влаштовують своє життя за рахунок

смерті інших. Мій батько навіть у пеклі доб'ється підвищення по службі!

Це зізнання поставило мене в скрутне становище. Тепер не знаю, як його зникнути.

– А ось одна з моїх мачух, – продовжує Цзін, демонстративно показуючи на жіночку, яка вітається з гостями так, як зазвичай метелик збирає пилок. Вона густо наквацьована гримом, у підбитій хутром гаптованій накидці та розшитому перлами, коралами і прикрашеному мусліновими квітами головному уборі у формі віяла – такий собі, нині рідкісний, старовинний витвір мистецтва.

– До того як почати жити з моїм батьком, вона була повією, – глузливо пояснює Цзін! – Знаєш, чому вона рядиться під шляхетну придворну даму? Вона завжди стверджувала, буцімто походить з родини, якої позбавили права на чисто жовтий прапор...* А ось іде моя мама. І як вона могла погодитися на те, щоб під її дахом жила шльондра?

Глянувши в той бік, куди дивиться Цзін, бачу силует немолодої жінки.

Раптом позад неї ледве впізнаю швагра – у крикливому елегантному костюмі, волосся виблискує від брильянтину. Питаю в Цзіна, чи знає він, хто то.

У куточках його рота з'являється посмішка.

– То це твій швагер? Стукач?

– Чого це стукач? Мій швагер – відомий журналіст.

---

* У маньчжурській ієрархії, яка будується на порядку старшинства прапорів – емблем кланів, – жовтий колір є кольором клану, з якого походить імператорська родина (прим. автора).

Цзін мовчить. Наливає собі великий келих вина й залпом спорожнює його.

Друг Міня викликає в мене змішане почуття відрази й захоплення. Я збентежена. Прощаюсь із ним і вже не шукаю той столик, за яким сидить сестра.

30

Мої товариші вигадали, що я маю почуття до вихованки-гейші, і почали запрошувати її якомога частіше на всілякі банкети. Я червонів з її появою. Підморгування, придушені смішки товаришів дратували й водночас сповнювали мене відчуттям гордості та щастя.

Люм'єр була сором'язлива й після виконання пісні відразу ж зникала. Згодом вона звикла до того, що їй подають випити, і випивала те, що наливали. У неї були крихітні ручки. Нігтики нагадували старовинні перлинки. Коли вона підносила до губ склянку, рукав її кімоно сповзав по руці й оголював неймовірної білизни зап'ясток. Мабуть, і тіло в неї, як засніжене поле.

Тоді моєї платні ледь-ледь вистачало, щоб замовити кілька банкетів. Навіть мови не могло бути про те, щоб утримувати гейшу. З плином часу моя пристрасть згасла. Щоб скрасити надто суворе воєнне життя, мені потрібні були менш відчужені жінки.

Політичний пейзаж того року був схожий на свинцеве небо. Ми мріяли то про бурю, то про те, щоб знову засяяло сонце. Ми – вояки. Ми не можемо ні відступати,

ні ховатися. Кілька лейтенантів* обрали шлях великомучеників. Чимдалі замах ставали все частішим явищем. Щоб довести свою лояльність, молоді убивці здавалися владі. Але ні терор, ні добровільна смерть нічого не змінювали в інертності наших міністрів. Побоюючись повернення ери Камакури**, вони думали лише про те, як усунути військових від влади.

Настала пора жертвоприношень. Щоб завоювати світ, треба було перейти через міст, зведений на наших кістках і крові. Знов увійшло в моду сеппуку*** Благородство такого самовбивства потребувало тривалої розумової підготовки, і ця підготовка вивіяла з моїх думок вихованку-гейшу.

Якось одного весняного дня я отримав загадкову записку, гарний почерк видавав суворе виховання її авторки. Ця незнайомка просила мене зустрітися з нею в чайному домі, що на вулиці Соль. Це заінтригувало мене, і я пішов туди. Вечоріло. Вдалині чулися музика й сміх. По шелесту шовку за дверима можна було здогадатися, що то виходять гейші. Перегородки роз'їхалися. Мені вклонилася сорокалітня жінка. На ній було шовкове сіро-ро-

---

* 15 травня 1932 року дев'ятеро офіцерів проникли до резиденції прем'єр-міністра Інукаї, убили його, після чого здалися поліції (прим. автора).

** Ера Камакури: 1192–1333. У той час як імператор утримував символічний двір у Кіото, з Камакури сьогун управляв усією територією країни (прим. автора).

*** Самовбивство для самураїв, тобто для чоловіків. Ритуал дуже чіткий: треба вбити себе, розповровши живіт за допомогою невеличкої шаблі (прим. автора).

жеве кімоно, з-під якого у вирізі комірця виглядало друге кімоно кольору зеленої оливи. Намальована вручну квітка вишні простягала свої пелюстки аж до кінчика рукавів.

Вона відрекомендувалась як мати Люм'єр і щиро запросила мене бути гостем.

Я прочув, що колись вона була гейшею, а тепер володіла великим чайним домом. Вона розповіла, що була знайома з моїм батьком. Я знав, що колись він до нестями був закоханий у якусь гейшу, і тепер міркував, чи це і є вона.

Жінка напружено розглядала мене кілька секунд, потім потупила очі.

– Ви зустрічалися з моєю донькою. Чи приємними були ті вечори, що ви провели з нею?

Я відповів, що в захваті від її музикальності.

– Моїй доньці сімнадцять. Торік вона мала перейти в ранг конфірмованих гейш. Ви, безперечно, знаєте, що в нашій професії неможливо досягти найвищого статусу без церемонії дефлорації. Мій власний досвід був жахливим. Я вирішила вберегти доньку від подібного нещастя і попросила її обрати для себе чоловіка. Вона назвала вас. Я дозволила собі зібрати деяку інформацію. Нічого, окрім похвал, я не почула. На вас чекає блискуча військова кар'єра. Ви молодий і ніколи не змогли б заплатити за таку церемонію. Але це не має значення, я обрала для своєї доньки щасливу долю і пропоную вам її тіло. Якщо ви приймете моє смиренне прохання, буду довіку вам вдячна.

Я мовчав, бо був приголомшений почутим.

Вона навколішках наблизилася до мене й уклонилася.

– Поміркуйте гарненько, прошу вас. Не переймайтеся фінансовими дрібницями, я про все подбаю. Поміркуйте, благаю вас...

Вона звелася на ноги й зникла за перегородкою. Мене гнітила непроглядна темінь у кімнаті. За традицією вихованка-гейша має бути позбавлена цноти якимось багатим незнайомцем. Це коштує йому чимало, проте для світської людини є найвищим ступенем визнання її прес-тижу. Ніколи ще жодна вихованка-гейша не обирала для себе того, хто її позбавить цноти, і мене просять найскандальнішим чином порушити цей звичай.

Я вагався й zvolікав із відповіддю.

31

Учора я не зустріла Міня й тисячу разів перепитувала себе, чи він не захворів, чи, може, просто не хоче мене бачити. Можливо, як і багато студентів його віку, він уже заручений? З якого дива йому цікавитися школяркою.

Ось і сьогодні вранці його немає на перехресті. Обурена й зажурена, вирішую забути про нього.

І раптом мою увагу привертає якийсь передзвін. Підводжу голову. Назустріч мчить, натискуючи на педалі, Мінь і кричить до мене:

– Що ти робиш по обіді?

Відповідаю всупереч самій собі:

– Граю в го на майдані Тисячі Вітрів.

– Пограєш іншим разом. Я запрошую тебе на обід.

І додає, навіть не давши змоги відхилити його запрошення:

– Чекатиму на тебе біля виходу зі школи.

Перш ніж рушити, кидає мені банкноту.

– Це для рикші, – пояснює. – Щоб мовчав.

О дванадцятій виходжу зі школи останньою. Йду вздовж стіни, нахиливши голову. Міня на дверях немає, я з полегшенням зітхаю і сідаю в коляску рикші. Мінь з'являється, мов привид.

Він жбурляє свій велосипед і, не встигла я й зойкнути від несподіванки, одним стрибком опиняється біля мене на сидінні. Обіймає мене за плечі однією рукою, другою опускає штору коляски, яка тепер по коліна закриває нас. Потім наказує відвезти нас на пагорб Семи Руїн.

Рикша їде вузькими вуличками. У сховку від чужих очей, під пожовклою від сонця білою оббивкою дихання Міня стає важким. Його пальці торкаються моєї шиї, забираються в моє волосся і погладжують мені потилицю. Від переляку й незвіданого задоволення мені перехоплює подих. За шторою рівномірно мелькають ноги рикші. Обабіч дороги мигтять тротуари, собаки, діти, перехожі. Як же мені хочеться, щоб цей монотонний пейзаж ніколи не кінчався!

За наказом Міня рикша зупиняється перед рестораном. Мінь уможується так, неначе він удома, й замовляє локшину. Невдовзі зала наповнюється кухонними запахами з домішками ароматів перших квітів. Хазяїн обслуговує нас і повертається куняти за стійку. Обіднє сонце

лється через відчинені двері. Я мовчки зосереджуюсь на їжі, у той час як Мінь розводиться про класову боротьбу. Потім додає, що ніколи ще не бачив, щоб дівчина уминала так, як оце я. Не відповідаю на його кепкування. Я у повному відчаї. У цього юнака вистачає досвіду на подібні побачення. Я ж абсолютно не знаю, як поводитьсь коханка. Мінь допомагає мені подолати скрутне становище, пропонує прогулятися на пагорб Семи Руїн.

Ми піднімаємось тінистою стежкою, уздовж якої розпускаються жовті кульбаби й червоні дзвіночки. Молода трава густо поросла біля підніжжя обгорілих гранітних руїн – залишків зжертого полум'ям палацу. Мінь просить, щоб я сіла на мармурову квітку лотоса, і розглядає мене. Ця мовчанка обтяжлива для мене. Схиливши голову, кінчиком черевика я нахилию жовтець.

Не знаю, що мені робити. У шкільних романах "Побрехеньки тузів" та "Дикі метелики" опис юнака й дівчини в садку – це щонайбільш хвилюючі сцени історії кохання: вони багато чого мають сказати одне одному, скромність та сором'язливість виключають будь-яку можливість зради. Змушена порівнювати нас із персонажами вокзальних романів, я вважаю, що ми обидва смішні. Чого чекає від мене Мінь? Чого хочу від нього я?

Не відчуваю нічого схожого на те, як мені перехопило дух при першій нашій зустрічі, на тремтіння, яке охоплювало мене щоранку дорогою до школи, коли Мінь ще просто проїздив повз мене. Може, наша історія вже добігає свого кінця, може кохання існує лише в моїй схибленій уяві?

Раптом Мінь кладе руку мені на плече. Я підстрибую. Уже рада вислизнути з його обіймів, коли кінчиками пальців він починає пестити мені вії, повіки, чоло, підборіддя. При кожному його русі по спині пробігають мурашки. Щоки палають. Мені соромно, я боюся, що хтось помітить нас крізь листя. Опиратися – бракує сил.

Він притягає мою голову до себе. Сантиметр за сантиметром його обличчя все ближче й ближче. Я вже розпізнаю ластовиння на його щоках, пушок вусиків, які невдовзі виростуть, подобу сумніву в очах. Я надто горда, щоб показати свій переляк, і замість того, щоб відбиватися, заціпеніло падаю в його обійми. Його губи торкаються моїх. Губи в нього сухі, а язик вологий. Я приголомшена тим, що відчуваю, як його язик опинився в моєму роті. На мене обрушується водоспад.

Хочеться плакати, але немає сліз. Мої нігті впиваються йому в спину, юнак жалібно стогне. Із заплющеними очима, з синцями під ними, з палаючими щоками Мінь цілує мене з таким збудженням, з яким студент накидається на рідкісну книжку.

За верхівками дерев місто губиться в легкому тумані. Моє мовчання не бентежить юнака. Він веде мене до монастиря, що стоїть на самісінькій вершині пагорба. Там у молодого ченця він замовляє чаю. Наповнивши мою чашку, він розлущує насіння кавуна і, наспівуючи, розглядає пейзаж. Опускаю очі й не дивлюся ні на нього, ні на ченців, які спостерігають за мною, ковтаю свій чай, встаю, розправляю поймакану спідницю й кидаюся стрімголов униз, перестрибуючи через сходинки.

Сонце, маска червоного лаку, сідає. За міськими стінами тане сніг і видно спалені села. По них де-не-де лежать смужки чорної землі. Деревя приплющуються, зникають у складках сутінкової мантії.

Увечері сниться кузен Лю. Він входить до моєї спальні. Підходить, бере мою руку й притискає до грудей. Мені бридко. Я намагаюся звільнитись. Але його руки не відпускають мене, вони передають мені своє тепло.

Нажахана, прокидаюся в холодному поту.

32

На початку осені я отримав записку від якоїсь жінки, яка призначала мені побачення в парку. Був певен, що її надіслали, аби дізнатися про моє рішення стосовно вихованки-гейші. О десятій ранку я з'явився в призначене місце і збирався рішуче відмовитися.

Під пломеніючим грабом, на кам'яній лавці у рудих плямах від лишайника, у блакитному бавовняному кімоно, підперезаному на талії оранжевим паском, сиділа жінка із зібраним у просту гульку волоссям. Я не міг повірити своїм очам. Без макіяжу, з ледь рожевими губами, Люм'єр була схожа на десятирічну дівчинку. Вона підвелася й уклонила мені на знак привітання.

– Дякую, що прийшли.

Ми сіли кожен на своєму краю лавки. Вона наполовину відвернулася від мене й мовчала.

Я не знаходив потрібних слів.

Після тривалої мовчанки запропонував їй прогулятися парком. Вона дріботіла позад мене. Усі граби палали вогнем, а женко стояли яскраво-жовті. Осінній вітер обсипав нас опалим листям. Щоб опинитися у відкритому павільйоні, звідки можна було б подивитися на безхмарне небо й обвите плющем каміння, ми пройшли по дерев'яному містку й обійшли обсаджений хризантемами ставок із смарагдовою водою. До співу пташок долучався шелест її кімоно. Я був не в змозі порушити наш зговір мовчання.

Виходячи з парку, вона низько вклонилася й подалася геть.

33

На майдані Тисячі Вітрів я граю проти антиквара У й увосьме заганняю його в безвихідь. Програвши, він тяжко зітхає і йде.

Зазвичай після партії в го більшість гравців почувуються виснаженими. Щоб відновити сили, їм треба попоїсти й виспатися. У мене ж геть інша реакція. Від початку гри мій розум розігрівається. Зосередженість породжує в мені неймовірне збудження. Коли закінчується партія, я ще довго не знаю, як виплеснути накопичену в ході гри силу, шукаю заспокоєння. Та все марно.

Сьогодні, як і завжди, великими кроками простую додому. Найбезглуздіші марева лізуть у голову. Я бачу, як відриваюся від кола смертних і прилучаюся до богів.

До мене озивається якийсь чоловічий голос. Підводжу очі. Через вулицю на велосипеді їде Цзін. До багажника приторочено прикриту блакитною тканиною клітку для пташок. Він гальмує.

– Що ти робиш з цією кліткою?

Він зриває накидку й з гордістю показує мені двох малинівок.

– Ці пташки обожнюють прогулянки. Зазвичай птахівники під час ранкової прогулянки погойдують пташенят у ритмі своїх кроків. Мені до смерті нудно ходити постаречому. Оце мій останній винахід.

Я сміюся. Хлопець пропонує провести мене додому. Посутеніло, обличчя перехожих не видно. Можу скромненько вмотитися собі на його велосипеді. Лівою рукою тримаю клітку, правою обіймаю за талію Цзіна. Він зривається з місця. Щоб утримати рівновагу, хапаюся за його жилет. Мої пальці ковзають по шовку й хутру, потім зупиняються на животі. Під жилетом на хутрянній підкладці Цзін носить бавовняну туніку. Тепло його шкіри пече мені долоні навіть крізь тканину. З кожним порухом його ніг м'язи під моїми пальцями скорочуються й розслабляються. Коли на розі вулиці Цзін нахилиється вбік і змушує притиснутися до нього ще дужче, я, знітившись, відсмикую руку.

Прошу зупинитися біля чорного входу. Вулиця, уздовж якої тягнуться високі мури, ледь освітлена одним нещасним ліхтарем. Щоки Цзіна, як дві жаринки. Він шумно дихає і шукає носовичка.

Промокаю своїм носовичком його чоло. Він дякує і

витирає обличчя, по якому струмує піт. Знітившись від мого погляду, відвертається до стіни, розстібає туніку й витирає носовичком груди. Питаю в нього, як там Мінь.

– Завтра побачу його в університеті...

Простягаю йому клітку. Він стискає її у своїх обіймах і шепоче:

– Твій носовичок такий пахучий...

Ми здригаємося від страшного тарараму. То гепнувся велосипед, який невдало приставили до стіни. Цзін нахилиється, піднімає його і тікає, як зацькований заєць.

34

Потяг різко зупиняється. Поштовх вириває мене з обіймів сну. Чую, як віддають наказ виступати. Коли виходжу з вагона, світанок стискає мене у своїх крижаних обіймах. Під ледь підфарбованим у блідо-рожевий колір небом до самого горизонту – випалена земля, на якій око не бачить жодної рослини, жодного деревця.

Потяг рушає. Ми задримо товаришам, що їдуть до Внутрішнього Китаю. Наш загін мусить слідкувати на півдні Маньчжурії за безпекою в маленькому населеному пункті з дивною назвою – місто Тисячі Вітрів.

Втягнувши шию в комір шинелі, я продовжую дрімати під одноманітне карбування кроків. Усього за кілька місяців я навчився спати на ходу. Ритмічна хода і зігриває, і заколисує мене.

Шлюбна ніч проходила у павільйоні побачень посе-

ред парку, куди Люм'єр уже запрошувала мене. Після вечері молода служниця відвела мене до спальні. Футон* був розгорнутий. Вона допомогла мені роздягтися, надягти юката. Я лежав на спині зі схрещеними руками й намагався зібрати до купи хаотичні думки.

Мабуть, уже було пізно, але котра саме година я не знав. Тиша гнітила мене. Було жаркенько, й довелося розсунути перегородки, що вели на веранду.

Місяць світив з-поза густих хмар. У темряві кумкання жаб перегукувалося із зітханнями світлячків. Я зачинив двері й повернувся до спальні. Сп'яніння, яке я відчував, тануло пропорційно тому, як зростало нетерпіння. Мені ніколи ще не доводилося мати справи з невинністю. Що з нею робити?

Ледь чутний шелест змусив мене підвестися. На порозі кланялася зодягнена в біле кімоно Люм'єр. Її розфарбоване обличчя, така собі маска величі, робило її ще неприступнішою. Мов привид, вона мовчки пройшла по спальні й зачинилася в сусідній кімнаті.

Вийшла звідти вже без парадного кімоно, закутана в пурпурову юката. Її чорне, як смола, волосся вирізнялося на фоні вогнистого шовку. То було дівчисько.

Вона довго сиділа, склавши руки на колінах, і дивилася в порожнечу. Раптом порушила тишу.

– Обійміть мене, будь ласка.

Я незграбно обійняв її. Притиснувся щокою до її щокки. З-під комірця її юката донісся запах парфумів. Моє серце затріпалося.

---

* Ватяна ковдра (прим. перекл.).

Вона витягла руки вздовж тіла й була схожа на мерця. Коли я розсунув їй ноги, вона знервовано й міцно оповила мене. Я мав мужньо боротися з її стиснутими, як лещата, сідницями. Її піхва була, наче крига. З мене лив піт, він змішувався з її потом і прокладав на її білому гримі чорні борозенки. Зволожніле волосся дівчини прилипало до її щік, а часом потрапляло й мені до рота. Вона не дозволяла собі застогнати й була схожа на придушене звірятко. Хотілося поцілувати її, але нафарбовані яскраво-червоні губи відштовхували мене. Я пестив її замотане в юката тіло. Воно було спітніле, збуджене і скрізь, де проходили мої пальці, вкривалося гусячою шкірою. Несподівано я прочитав у глибині її чорних очей жах, який уже доводилося бачити в очах приречених на смерть перед виконанням вироку.

Мене охопив неймовірний відчай. Я сповз з її тіла й став на коліна. Вона тремтячим голосом запитала:

– Що з вами?

– Вибачте.

Вона заридала:

– Будь ласка.

Її відчай викликав і в мені неабияку розгубленість. Я гадав, що знаю жінок, але не відав у свої двадцять років, що, окрім радості, чоловік має пережити ще й такий незрозумілий стан, коли гідність кудись дівається, у якому на авансцену під маскою, як у японському театрі Но, виходить зневірена душа. Я вирішив прикрити їй обличчя простирадлом, на якому ми лежали, і підняв нижній край юката. При світлі лампи її ноги виглядали тьмяно-

блідими. Її піхва, довга щілина, мала колір видри. Я намагався думати, що Люм'єр просто підібрана на вулиці повія. Ну ніяк не міг уявити її тією порожниною, у якій блаженно вибухає фалос.

Я робив собі мастурбацію. Мій член не реагував. Раптом, помітивши, як нерухомо лежить дівчина, я злякався, що вона померла від асфіксії.

Підняв простирадло. Люм'єр плакала.

Щоб зберегти честь мундира, я порізав собі кинджалом руку й накріпав своєї крові на білу шовкову стрічку, що мала бути окроплена кров'ю діви. Майже перед сходом сонця допоміг дівчині припудрити обличчя. З обмотаною під рукавом закривавленою стрічкою вона пішла геть.

35

Після уроків ми з Сюн повертаємося додому. Обідаємо з батьками, потім зачинаємось у моїй спальні, щоб зіграти партію в шахи.

– Я виходжу заміж, – повідомляє вона, роблячи хід конем.

– О! Та це гарна новина, – відповідаю, переконана, що вона жартує. – Хто твій обранець? Я його знаю?

Вона мовчить.

Підводжу голову.

Підперши щоку лівицею, вона тримає між пальцями камінець. Лампа висвітлює два струмочки сліз, які збігають по щоках.

Приголомшена, благаю все розповісти. Вона заходить плачем.

Дивлюся на неї зі щемом у серці. Після зустрічі з Мінем і Цзіном Сюн стала менш важливою в моєму житті. Бали мене більше не цікавлять, і я відмовляюся від усіх запрошень. Після уроків, коли вона проводить мене пішки додому, мої думки ген далеко і я ледь чую її базікання.

– Я заручена.

– З ким?

Вона довго дивиться на мене:

– З молодшим сином мера нашого містечка.

Я присікалася як ненормальна:

– А цей звідки взявся? Ти мені про нього ніколи нічого не говорила. Чому ти приховувала його? Ти в нього закохана? Нічого собі! Ви дітьми разом гралися в зелену сливу й бамбукового коника?.. Потім зустрілися в місті? Де він вчиться? Красунчик? Сподіваюся, ви житимете тут? Зрештою, не розумію, чого ти тужиш. Щось не гаразд?

– Я його ніколи не бачила. За мене вирішили батько й мачуха. Маю повертатися на село наприкінці липня.

– Тільки не кажи, що тебе змушують виходити за чоловіка, якого ти не знаєш.

Сюн заходить ще дужче.

– Такого не може бути. Чому ти погоджуєшся на це безглуздя? Тепер не ті часи. Сьогодні дівчина вже не належить душею й тілом своїм батькам.

– Батько прислав мені листа... Якщо відмовлюся, він ... позбавить мене кусня хліба...

– Негідник! Ти ж не річ якась, не розмінна монета! Ти щойно вирвалася з пазурів мачухи, ти ж не можеш знову опинитися під каблуком у сільської баби-яги, що смалить набиту опієм люльку і заздрить твоїй молодості й освіченості. Твоя свекруха принижуватиме тебе, топтатиме, доки, як і вона, ти не станеш ошуканою безрадісною злюкою. У тебе буде череватий свекор, який ходитиме щовечора по дівках, а як повертатиметься п'яний як чіп, горланитиме на дружину. Чоловік тебе покине. Ти житимеш у великому будинку серед багатьох інших жінок: прислуги, куховарок, незліченних коханок твого свекра, невісток і матерів цих невісток – кожна з них плестиме інтриги, аби тільки сподобатися чоловікам і занепасти тебе. У тебе народяться діти. Якщо буде син – тебе поважатимуть. Якщо дочка – до тебе ставитимуться, як до собаки або до свині. Одного дня з тобою розлучаться – і ти станеш ганьбою своєї сім'ї.

– Припини, благаю тебе... – задихаючись вимовляє Сюн.

Відчуваю себе винною у її стражданнях, іду по мокрий рушник. Примушую її вмитися й випити чаю.

Вона потроху заспокоюється.

– Я знаю, як важко послухатися батька. Колись непоко-ра вважалася злочином. Сьогодні це єдиний засіб уберегти своє щастя. Якщо твій батько відмовить тобі у фінансовій підтримці, допоможуть мої батьки. Ми разом вступимо до університету. Ходи-но сюди.

Тягну Сюн за руку до червоної лакованої шафки, у якій зберігаються мої скарби. Знімаю замок. Серед кни-

жок, какомоно*, пензликів у дерев'яному футлярі знаходжу мою вишиту шовкову торбинку. Під світлом лампи розкриваю її і показую Сюн свої коштовності:

– Ми продамо їх, і нам вистачить оплатити навчання. У неї знову наворачтаються сльози:

– Мама мені теж свої залишила. Та батько видер їх і подарував своїй новій дружині.

– Припини рюмсати. Між грішми й свободою ні на мить не слід вагатися. А тепер витри сльози. Усе моє – твоє, не переймайся.

Поночіло. Сюн заснула біля мене тривожним сном.

Чую пориви вітру. Чую, як по даху ходять коти.

Перед очима постає образ моєї сестри Перлини Місяця: ніжки рівнесенькі, як стебло бамбука. Вона гордовито показує мені подарунок, який на знак примирення подарував їй мій швагер – молочного кольору сатинові черевички з вишитими на них крихітними метеликами. У цьому блиску її ніжка так само гарнесенька, як і ручка у шовковій рукавичці, як і пальчик з рожевою кораловою каблучкою. Потім, несподівано, радість меркне на її обличчі. Бачу її бліду, з розтріпанним волоссям. Під очима пролягли чорні кола і прорізувалися зморщечки. Очі не блищать, сонний погляд блукає десь у порожнечі. Вона лічить години й благає, щоб чоловік повернувся до півночі. Це тіло, якого вже торкнулися старість і потворність, випромінює щось страшне. Для мене Перлина Місяця не жінка, а в'януча квітка.

---

* Картина або ієрогліфічний напис на довгастій смузі шовку чи паперу (прим. перекл.).

Мама – теж не жінка. Вона належить до породи страдників. Бачу, як вона переписує батьків рукопис, як шукає для нього потрібну документацію. Зір у неї падає, спина болить. Вона мордується над працями, на яких ніколи не стоятиме її ім'я. Коли на батька зводять наклепи, або цькують колеги-ревнивці, вона втішає й захищає його. Три роки тому, коли одна із студенток завагітніла від нього, вона затаїла свій біль. Відіслала молоду матір, яка одного ранку з'явилася перед нашими дверима з дитиною на руках, віддавши їй увесь свій статок. Купила спокій у цьому домі, продавши свою душу. Не плакала ніколи.

Хто ж заслуговує на це прекрасне ім'я – жінка?

36

Я ходив по повіях, вони заспокоювали мене і зцілювали мої рани. Люм'єр не давала мені спокою, і тому втіхи були болісні. Покровителем у гейші тепер був банкір. Вона почала заробляти собі достойне реноме. І невдовзі вже з'являлася лише в найвищих сферах суспільства, і я загубив її з поля зору.

Побачити її знову мені довелося через два роки. Я бачив з протилежного боку вулиці, як вона сідала в коляску рикші. На ній було розкішне манто і важкий капелюх у формі мушлі.

Вона побачила мене, але вдала, що не впізнала й поїхала собі в ніч, як одна з богинь на свої небеса.

Після призначення до Маньчжурії, я прийшов до неї

і мене прийняла її мати. Я довго чекав у окремій кімнаті, попиваючи sake. Вона повернулася пізно вночі з офіційного прийому. На ній було чорне кімоно, гаптоване золотими хвилями на тлі намальованого вручну сірого моря. Волосся було мокре від дрібного крижаного дощу. Витерла його носовичком. Я не бачив її кілька років. Щоки трохи позападали й підкреслювали суворість погляду. Вона виглядала виснаженою. Розглядаючи її обличчя – обличчя Жінки – я відчув себе зрадженим.

Вона сіла навпроти, потупила очі. Склала руки на колінах. Її сором'язлива поведінка нагадала мені нашу прогулянку парком. Ми довго мовчали. Між нами була річка, перепливти яку нам бракувало сил.

– Їду до Маньчжурії.

Незворушна, вона навіть не моргнула.

– Я ніколи не забуду вас, – промовила.

Цих слів мені було досить. Я низько вклонився їй і встав. Вона сиділа незворушно. Жодна сльоза, жодне зітхання не позначили цього суворого прощання-очищення.

37

Біля виходу зі школи бачу Міня – стоїть, притулившись до дерева.

Наші погляди зустрічаються. Нахилию голову нижче і йду своєю дорогою. Хлопець біжить за мною:

– Можна я тебе трохи проведу?

Мовчу. Він безсоромно приклеївся до мене і тепер

плете всілякі нісенітниці. Насправді мені приємно почувати його поруч. Мінь на дві голови вищий за мене. Мене заколисує приємне дзюркотіння його слів. Він розповідає про свої лекції, про полювання, про революційні мрії. Пропонує повезти мене в неділю на рибалку й навчити розпізнавати закоханих риб.

Ми проходимо повз вулицю, на якій стоїть будинок Цзіна.

– Зайдімо, – каже й тягне мене за руку. – У мене є ключ.

Переступивши поріг, він обертається й розглядає мене з голови до ніг. Його зухвалість приголомшує мене. Я безпорадно притискаюся до дверей.

Він починає пестити моє обличчя, ший, його пальці пробігають по моїх плечах. Мною оволодіває якась дивна знемога. З розшарілими щоками й напівзаплющеними очима Мінь обнюхує мою шкіру. Скрізь, де доторкнулися його губи, залишається палаюча від жару борозенка. Коли вони торкаються мого підборіддя, у мене мимоволі трохи розтуляється рот і в ньому негайно опиняється язик Міня. Його рука опускається мені на груди. Пестощі стають нестерпні, я задихаюся в пристрасних обіймах. Прошу розстебнути мені на шиї сукню. Мінь, здається, дивується, але підкоряється. Його нервовим пальцям не вдається розстебнути гудзики на басочці. Я майже вишарпую їх.

Обличчя Міня морщиться від захоплення. Він стає на коліна й упивається губами в мої груди, третью об них своєю ще пухнастою борідкою. Його чоло – розпечений

шворінь. Я звиваюся, стиснувши кулачки.

Нас сполохнуло скрипіння дверей. Поспіхом відштовхую Міня. Лець встигаю застебнути сукню, як двері відчиняються. Заходить Цзін зі своєю кліткою в руці. Побачивши нас, він спохмурнів. Міряє мене недобрим поглядом і, буркотючи, вітає Міня. Я підхоплюю свою сумку і, штовхнувши Цзіна, вискакую на вулицю.

Ніколи ще я не відчувала себе в полоні такого глибокого смутку. Гави, каркаючи, літають по небу, на якому фіолетовий і помаранчевий кольори повільно зливаються з чорними хмарами. З приходом травня цвіт тополі, такі собі коричневі земляні черв'яки, падають з гілок на землю. Маленькою дівчинкою я кидала їх за комірець моїй сестрі, а та з переляку волала не своїм голосом.

Мінь нам'яв мені груди, й тепер вони трохи болять. Зупиняюся під деревом. Поправляю волосся, плюю на долоню, й слиною пригладжую сукню. Дивлюся на себе у невеличке люстерко: губи трохи розпухлі, як після тривалого сну. Мої багрянні щоки видають таємницю заборонених мрій, чоло сяє, й мені здається, що я впізнаю на ньому видимі лише для мене сліди поцілунків Міня.

Перш ніж вирушити в дорогу, ми начистили свою зброю й полагодили потріпані мундири. Невдовзі на горизонті з'являється обнесене стіною стародавнє місто. На дорозі китайці розмахують нашими сонячними пра-

порами. Щойно ми проминули центральний в'їзд, місто Тисячі Вітрів розкинуло перед нашими очима все своє багатство: безліч черепичних дахів, широкі вулиці, на яких рояться торгівці, такий гуркіт транспорту, що оглухнути можна, принадні запахи ресторанів. До нас наближається полковник гарнізону в супроводі двох офіцерів, а за ним – мер цього міста, вусатий та опецькуватий маньчжурець, якого супроводжують представники місцевої буржуазії.

Очі розбігаються. З тротуару нам махають ручками десятка зо три повій у кімоно. Вони штовхають одна одну, сміються й червоніють. Найсором'язливіші прикривають обличчя, коментують між собою нашу ходу й наші фізіомії. Найвідважніші вигукують японською розрізнені слова: "Який гарненький!", "Завітайте до мене в "Золотий лотос"!", "Я кохаю вас!". Ми швиденько забуваємо про втому переходу, гордо підносимо голови і вдихаємо на повні груди повітря.

Казарму облаштовано в західній частині міста, з барикадами й кулеметами при вході й колючим дротом на високих стінах. Група запасу, вишикувана в чотири шеренги, зустрічає нас на навчальному плацу.

Після привітальної церемонії настає час обіду. В їдальні, щойно скінчилися промови, ми накидаємося на суп з водоростей і гостру яловичину; вириваємо з рук один в одного жирних коропів, оленячі ніжки, грудки фазанів. Жадібно ковтаємо рисові кульки, мариновані овочі, тоуфу* й сирі рибини, старанно викладені на тарілках.

---

* Китайська страва із соєвого сиру (*прим. перекл.*).

З надутим, як м'яч, животом доповзаю до своєї кімнати й валюся на ліжку.

39

Підкреслено таємниче Мінь вихваляється тим, що має заборонені урядом книжки: будь-що прагне затягти мене до Цзіна. Від самої лише думки про цей будинок голова в мене йде обертом. І все ж маю зважитися. Відступати вже ніяк. Я вже не є звичайна школярка, що задовольняється мріями, і не хочу нею бути. Треба діяти, треба стрибнути в порожнечу. Тієї миті, коли незворотне станеться, я нарешті дізнаюся, хто я й навіщо живу.

У бібліотеці Мінь з-під стосу старих книжок витягає свої "небезпечні", які там переховує. Гортаю сторінки й очима поглинаю слова. Мінь користується цим, щоб обійняти мене ззаду. Його руки блукають під сукнею і хапають мої груди.

Він роздягає мене так, неначе чистить фрукт. У трусиках, зі схрещеними на грудях руками наказую йому почепити спідницю на плічко, щоб не позмакалася. Він теж роздягається і розкидає свій одяг по всіх чотирьох кутках кімнати. Зоставшись у плавках, він кидається на мене і треться об мене всім тілом.

Заплющую очі й намагаюся опиратися всій вазі його тіла. Мінь силком тягне мене на середину кімнати й укладає на письмовий стіл. Повільно розсуває мені ноги. Я намагаюся прикритися руками. Мінь хапає мої руки. Я

звиваюся, стогну. Щоб угамувати мою ніяковість, цілує мене в сосок і ссе його. Я репетую від болю. Він встає, як демон, на повний зріст. Голова неначе сягає стелі. Його стурбоване обличчя вирізняється на прямокутничку блакитного неба, що видніється у вікні. І, раптом, його живіт між моїх ніг, а він насувається на мене.

Якщо вірити легенді, то в пеклі однією з найулюбленіших тортур дияволів є розпилювання приречених навпіль: джерело народної уяви – мабуть, у першій зустрічі чоловіка з жінкою.

– Боляче?

Я кусаю нижню губу і не відповідаю.

Якусь мить Мінь дивиться на мене, потім одягається й витирає мені обличчя носовичком. Його погляд прикипів до мого, і він каже:

– Я мушу одружитися з тобою.

– Віднеси мене в ліжку.

Мінь зачиняє двері, закриває штори й опускає москітну сітку навколо ліжка. Ми кутаємося в шовкову ковдру на бавовняній підкладці. У темряві мене паралізує запах прілого дерева.

Він утішає мене:

– Уперше завжди відчуваєшся якимось дивно.

– Маєш багатий досвід у таких справах?

Він мовчить. Його руки мандрують по моїй шиї, плечах, руках, животі. На вулиці чутно перші крики цикад. Мінь знову на мені. Боляче. Проте цього разу таку хірургію стерпіти можна. Я тремчу, задихаюся. Думки в голові затуманились, образи переплуталися. Переді мною пос-

тає обличчя Цзіна, потім обличчя кузена Лю.

Раптом Мінь кидає на мене безжальний та очужілий погляд. З горла виривається хрипкий стогін. Поборовши якусь невидиму силу, він бездиханний падає на мене.

Його втомлені руки обвиваються навколо моєї талії, і він майже відразу засинає. Його голова лежить на моїй яремній виїмці. При кожному русі він інстинктивно пестить мене і присуває все ближче й ближче до себе. Треба повертатися до школи, але не хочеться вставати. Завтра вигадую якусь брехню. Думки мої линуть, подібно хмарам, що плывуть по небу над нашим містом і опиняться за горами на півночі Маньчжурської рівнини. Я чула, що вперше дівчата втрачають багато крові. У мене крові майже не було. Боги зглянулися на мене й оборонили від насильства, яке так лякає жінок. Не почуваюся винною. Радше задоволеною. Ніколи ще життя не здавалося мені таким простим і радісним.

Аж під вечір ми повертаємося у зовнішній світ. Уже спускається ніч, але день іще тримається на плаву, неначе човник, який шукає свій порт. Згадую про урок гри на фортепіано й замислююся над тим, як би його виправдатися перед мамою. Пересуваюся повільно. Щось таке, що споконвіку таїлося на перехрестях мого буття, вийшло назовні, таке собі простирадло, яке витягли зі скрині провітрити на сонці. Моя цнотливість обернулася просто раною. Розколоте навпіл тіло відкрите, і його пронизує легенький вітерець.

Мінь відволікає мене від марення:

– Коли проженемо японців, я одружуся з тобою.

– Я не збираюся заміж. Роби свою революцію.

Хлопець зупиняється і ображено дивиться на мене. Губи тремтять. Господи, який же він гарний!

– Моя родина – спадкоємиця жовтого стягу. Її землі простираються від кріпосних стін нашого міста до степів Монголії. Батько помер, а я хочу віддати свій спадок справі визволення моєї країни. Я буду бідним чоловіком, що вестиме ризикований спосіб життя. Якщо ти не погордуєш мною, а ти подарувала мені найзаповітніше, будеш моєю дружиною.

Я починаю реготати.

У колясці рикші махаю йому рукою на знак прощання. На тротуарі силует Міня перетворюється на пляму, потім на рисочку, що розчиняється в темряві міста.

40

Коли я був малим, таємниці часів Серединної Імперії навівали мені чимало фантазій і я полюбляв малювати мандаринські хорони, татарські замки та імператорських воїнів. Згодом я захопився класичною літературою.

До вчорашнього дня все, що я знав про Китай, так це те, що місто Харбін – величезний центр на березі Амуру. Це сучасне космополітичне місто служить мені сьогодні точкою відліку. Я повсякчас порівнюю його з містом Тисячі Вітрів. Дарма що це містечко належить незалежній Маньчжурії, у ньому відразу впізнаєш частку невмирущого Китаю.

Машин тут менше, ніж у Харбіні. Трамваю немає. День і ніч сотні впряжених у свої коляски рикш сновигають вулицями. Велосипеди підкреслюють статус студентів: це вихідці з багатих родин.

На противагу харбінцям, нащадкам засланих і засуджених з їх грубою зовнішністю, у місцевих аборигенів фізіономії делікатні. Кажуть, що їхні предки – це позашлюбні діти принців і в їхніх жилах тече суміш крові маньчжурів, монголів та китайців. Їхні з правильними рисами обличчя, здається, прийшли з глибини віків. Стрункі чоловіки мають матову шкіру, а розріз очей сягає скроні. Жінки успадкували від придворних дам аристократичну блідість, високі вилиці, мигдалеподібні очі й малесенькі ротики.

Наступного після нашого приїзду дня, офіцери запасу потягли нас незліченними вуличками кварталу насолод, що сусідить з гарнізоном. Я переконаний, що проституцію було придумано для військових і, що першою повією в історії людства була жінка, закохана у вояка. Тут, так само як і в Японії, з найулесливішими посмішками роблять усе, аби вирвати нашу платню. Китайки муркочуть примітивною, але задовільною для торгівлі японською. Деякі борделі утримуються за рахунок нашої армії, там працюють японки та корейки, за яких заламують шалені ціни. Оскільки я не в змозі оплатити японку, покладаюся на знавців. Мене заводять до будинку зі скромним фасадом під назвою "Нефритова флейта". Посеред двору до самого неба тягнеться одинока деревина. На другому поверсі видніються мундири, шевелюри, переливчасті сукні.

Мадам, жінка з сильним акцентом мешканки Шань Дуня, виводить до нас усіх своїх дівок. Я обираю Орхідею. У неї розкосі, як у вовчиці, очі. Вуста, немов розквашена чорничка. З цигаркою в руці, лисячим хвостом на плечах, у босоніжках на високих шпильках, вона піднімається сходами, погойдуючи стегнами.

Від самого початку на повному серйозі повідомляє, що вона чистокровна маньчжурка, і що її не слід плутати з китайкою. На противагу японським повіям, які лицемірять і стримують себе, Орхідея – жінка-стяг – поринає в насолоду й кричить. Рідко доводиться бачити повію, яка знаходить насолоду у своєму ремеслі. Моя партнерка віддається мені з цілковитою наївністю і зворушливим щастям. Коли я виходжу від неї, молодиця з м'язистим задом стоїть у дверній рамі, дивиться, як я спускаюся, і бгає свій зелений носовичок.

41

Наступного дня в школі я з гордістю поглядаю на своїх товаришок. У моєму тілі ще сидить учорашній біль. Він мучить і поїдає мене. Він – моя гордість. Хоча я в синенькій сукні, так само як інші, проте знаю, що відтепер я не така як вони, я геть інша.

Після уроків роблю гак і заходжу провідати сестру. Вона сидить під вікном і щось плете. Я вмощуюся навпроти неї на лозовій канапці.

Її зовиця недавно завагітніла, і Перлина Місяця бід-

кається, що її лоно все ще порожнє. Щоб відволікти її від цієї ідеї, запитую:

– А як люди дізнаються, що вони закохалися?

Вона витирає сльози й вибухає сміхом.

– Стривай-стривай, а що, є хлопець, який тобі подобається? З якого дива ти таке запитуєш?

Удаю, що розсердилася:

– Якщо не хочеш відповідати, то я пішла собі.

– Ти що, образилася? Хочеш медового пирога із цвітом акації?

Перлина Місяця дзвонить прислузі й повертається до свого плетива:

– Що ти хочеш знати?

Я зариваюся обличчям у подушку:

– Як дізнатися, чи ти кохаєш? Що при цьому відчувають?

– Перш за все забуваєш про світ, що тебе оточує. Родина, друзі – усе стає зайвим. День і ніч думаєш лише про одного-єдиного чоловіка. Коли бачиш його, твої очі починають сяяти. Коли не бачиш, його образ крає твоє серце. Ти щомиті думаєш, де він, що робить. Уявляєш, яким життям він може жити. Ти живеш задля нього: задля нього дивляться твої очі, задля нього слухають твої вуха...

Перлина Місяця сьорбає чай і розводиться далі:

– На цьому першому етапі один не знає про почуття другого. Це найболісніший момент. Потім вони відкривають одне одному своє серце й на коротку мить ними оволодіває шалене щастя.

Сестра відкладає свою роботу, її очі затуманюються:

– Після сонечка – дощичок. Потім коханці несподівано поринають у темінь. Вони просуваються у ній навпомацки. Старіють. Побачиш сама, сестричко. Коли тебе покохають, коли закохаєшся сама, ти зрозумієш, що таке страждання, що таке жити, як на гарячій сковорідці. Ти вже ні в чому не будеш певна.

Губи в сестри потріскалися, мов суха земля. Злостивий погляд шукає в незримому винуватців її нещастя. Вона додає:

– Твоя доля буде кращою. Ти сильніша за мене. Ти зумієш кинути виклик і загасити гнів богів, які заздять нашому коханню.

– Навіщо ж тоді одружуватися?

– Одруження? – сміючись, продовжує. – Це заморозки, це паскудство, зіграна для батьків церемонія. Я вже перетворилася на власну тінь. Мене пригнічує та родина, яку я будую. Бувають дні, коли я волила б перетворитися на меблі. Без думок, без почуттів я чекала б на нього, обслуговувала його, заповнювала його простір, утішала його родичів.

Перлина Місяця встає. Зриває гілку гліцинії і ламає її тремтячими руками.

– Скажу тобі правду. Я кохала свого чоловіка. Видобувши зі своєї душі все, що було в мені найкращого я, немов шовкопряд шовкові, усе віддала йому. І тепер перетворилася на безплідне тіло. Знаю, що мені лишилося. Я віддам йому своє життя. Нехай він живе, а я помру.

Мені стало ніяково. Я попрощалася з нею, послав-

шись на якусь причину. На вулиці кинулася бігти. Мені треба вдихнути життя, запах дерев, спеку мого міста. Я зумію приборкати свою долю й бути щасливою. Щастя – це боротьба з оточенням, це гра в го. Я подолаю біль, задушу його власними руками.

42

У спеку тренуватися важко. За міськими стінами чорна земля перетворилася на розпечене залізо. Під наглядом офіцерів солдати марширують, стрибають, бігають, повзають, стріляють, по тисячу разів штрикають багнетом у солом'яного манекена. На тих, хто непритомніє, виливають відро води, дають по кілька ляпасів. До китайських найманців застосовують іще суворіші покарання. Люди подібні до заліза – його слід гамселити, щоб перетворити на зброю.

З першого ж дня моє обличчя обгоріло на сонці, а губи потріскалися. Я зірвав собі голос, а горло пеком пече від крику та наказів. Рис, який я ковтаю, здається піском. Уночі температура різко падає, але тіло зберігає денний жар. Страждаючи від зовнішнього холоду та внутрішнього жару, я кручуся на кушетці й не можу заснути.

Але мені тут приємно. Казарма – це закрите містечко зі своїми барами, ресторанами, бібліотекою, звабницями-медсестрами, лазнями зі справжніми дерев'яними діжками. Сестра й Акіко прислали мені книжок і літературних газет. Матуся розбещує мене повним пакетом

шоколадних цукерок, червоною соєвою пастою, шкарпетками та новими кальсонами.

Порножурнали, які ходять з рук у руки, згуртовують життєрадісну компанію. Увечері то в одній кімнаті, то в іншій захриплі голоси горляють наші традиційні пісні. То тут, то там збираються картярі, які грають на гроші.

На превелику заздрість солдатів, офіцери мають привілей вільно виходити в місто. Утворилися невеличкі групки гульвіс. Тільки-но сонце сідає, ми пиячимо в місті, а потім, на закуску, обходимо повій.

Оскільки я розмовляю їхньою мовою, мої стосунки з жінками цієї країни складаються дивним чином. У найбільш запопадливих істот спілкування породжує почуття ніжності. Орхідея прив'язалася до мене. Її приборкало моє тіло. Відтак вона присягається мені в непогамовній пристрасті.

Її уява перетворює просту зустріч між вояком і повією на історію кохання. Вона стверджує, що помітила мене з першого ж дня, щойно ми прибули. Серед усіх солдатів, які проходили повз, її причарував лише мій погляд.

Оскільки вона торочить про своє кохання, то і я стаю їй відданим. Захоплююся її пристрасстю й щирістю, яких позбавлені наші куртизанки. Вона дарує мені то свої носовички, то шкарпетки, то пасмо свого волосся, то маленьку сатинову подушечку, вишиту еротичними сюжетами. Ці скромні подарунки зачаровують мене й лестять мені так само, як і її шалене бажання.

У моїй країні теплий і сонячний травень минає блискавично, швидше, ніж жаба стрибне у воду.

Ось уже й літо.

Перші спекотні дні змушують батьків після обіду поринати в глибоку сіесту. Навшпиньки проходжу по будинку, вислизаю в садок і виходжу через задні двері. Йду кривими вуличками під деревами, які утворюють смужечки тіні. Сонце лле мені на голову свої золоті потоки. Я пітнію, ні про що не думаю.

У Цзіна бузок п'янить своїм запахом. Мінь чекає на мене в ліжку. Він облив себе з голови до ніг колодязною водою. Тепер він крижаний, немов рінь, яку щойно витягли з річки. Кидаюся на нього. Моя палаюча шкіра майже димиться при контакті з його шкірою.

Поки я по змозі поступово, сантиметр за сантиметром, відкриваю для себе тіло Міня, воно перетворюється на незвідану сушу. Я досліджую його, слухаю дихання його шкіри, читаю карту його судин. Кінчиком язика пишу в нього на грудях ієрогліфи, нехай здогадається які. Я підставляю свій живіт його губам, свої груди його чолу. Мінь повзе по мені в молитовній позі, при кожному русі він має прочитати один вірш. Його чуб лоскоче мене і я заливаюся сміхом. Щоб покарати мене за насмішки, він різко входить у мене. Вибухає цілий світ! Очі затуманюються, у вухах гуде. Вгороджую нігті у своє волосся, впиваюся зубами в кутик простирадла. Із заплющеними

очима бачу в сутінках мигтіння велетенських яскравих кольорових прапорів. З'являються й зникають якісь контури, постають і щезають люди. Я зараз сконаю. Раптом мені здається, що з'являється мій двійник. Частина мене покидає моє тіло й витає у повітрі. Вона розглядає мене, слухає, стогне, хрипить. Потім підіймається вгору й зникає на невідомій висоті – птах, що перелітає гірський перевал. Більше я її вже не бачу.

Мінь провалюється й засинає, тримаючись за мої груди. У мене на животі він лишив кілька білих крапельок. Вони теплі й обкручуються навколо пальців, немов шовкові нитки. Чоловіки – павуки, які заганяють жінок у зіткану з їхнього сімені пастку.

Тихцем устаю. Сповнена енергії, я готова розпочати нову партію в го. У садку на шезлонгу під деревом дрімає Цзін, накривши обличчя солом'яним брилем. Не знаю, якої миті він увійшов, чи підглядав за нашими пустощами. Я вже майже вислизаю, коли він підіймає несподівано бриля й дивиться мені просто у вічі. Зауваживши відчай та презирство на його обличчі, відчуваю потайне задоволення. Кидаю йому виклик, не відводячи очей. Його губи тремтять, з горла не виривається жодного звука.

До нас долинає крик торгівця фруктами.

– Хочу персиків, – кажу йому.

Цзін ляпає по шезлонгу кулаком. Устає, біжить, потім повертається з повним кошиком. Миє персики біля колодязя й вибирає для мене найбільший. Мовчки їмо. На Цзінову сорочку бризкає сік.

Пронизливо кричать цикади. Запах висушеного

сонцем листя зливається з ароматом мого волосся. У великому глиняному горщику, який править за акваріум, виробляє піруети короп.

44

Серед нових облич у казармі – капітан Накамура, офіцер розвідки. Він відрізняється від наших голодних до жіноцтва товаришів тим, що веде спосіб життя одинака. Незважаючи на своє звання, він, сам того не знаючи, підштовхує до найнетактовніших жартів і охоче виконує роль кьогена*.

Пропустивши в ресторані залпом порцій з двадцять sake, він засинає й оглушливо хропе. Якось ми вирішили помститися за цей громоподібний сон. Я буджу його ліктем і як учитель-дзен, що звертається до свого учня, питаю:

– Обжерливість, пияцтво, облуда – це чуттєві ганджі. Капітане, а який гандж має душа?

Він підводиться, як привид зі своєї могили і, попри наш регіт, читає псалом:

– "Деренчання комах,
Страшенно зморених і напівмертвих.
За осінь, яка спливає, –
як жаль мені її швидкого плину, –
Зникну раніше..."

---

* У театрі Но кьогени – це коміки, які виступають на сцені між двома актами п'єси (прим. автора).

Так, гандж душі – це смерть!

Стримуючи сміх, питаю:

– Капітане, а що таке марнота марнот?

Спантеличено потирає потилицю:

– "Той світ, у якому живемо,

Існує стільки ж,

Скільки світить промінь місяця,

Який відбивається у воді,

Зачерпнутій чиеюсь долонею... "*

Марнота марнот... марнота марнот – це...

Щоб затуркати його ще більше, я карбую кожний склад:

– Мар-но-та мар-на, мар-но-та мар-нот – дві-чі мар-на. От-же, мар-но-та ско-ро-чу-є-ть-ся. Мар-но-та ду-ші – це смерть, мар-но-та мар-нот ду-ші – це жит-тя. Між життям і смертю, що ми є?

Він дивиться на мене. Його спантеличений вигляд викликає у нас вибух сміху.

Якось у другій половині дня я зайшов до нього в гості й помітив дошку для гри в го. Без жодних зволікань ми розпочали партію. На моє превелике здивування, безладний і запальний у житті капітан грає вправно й невимушено. У казармі він набув репутації божевільного – скрізь йому ввижаються заколоти. На шахівниці ця одержимість переходить у загострену обачність.

Після своєї поразки капітан запрошує мене на вече-

---

* Обидва вірші запозичено з воєнної повісті XVI ст. про події XII ст. Перекладено з французького варіанта, виконаного Рене Шиффертом (прим. перекл.).

рю. Кількох порцій sake вистачило, щоб ми стали найкращими у світі друзями. Ми обмінюємося міркуваннями з приводу китайської літератури. Він дивується, що я розмовляю мандаринською мовою. Го перетворює людей, що сидять за шахівницею, на суперників, але в житті забезпечує їм взаємодовіру. Не вагаючись, я розкрив йому свою душу:

– Одна китаянка поїхала за своїм чоловіком-студентом до Токіо. Чоловік той помер від раку, залишивши її одну-однісіньку на білому світі з дітьми на руках. Знаючи японською три слова, вона стукала в усі двері, сподіваючись знайти бодай якусь роботу. Матуся найняла її годувальницею-нянькою. То був дар Будди. Мої батьки, так само як і всі японські батьки, виховували мене у нещадній суворості. За найменшу провину я отримував ляпаса. З палаючими щоками, зі слізьми на очах і раною на серці кидався я в обійми китаяночки, яка разом зі мною оплакувала мої біди. Щоб зарадити болю, вона міцно обіймала мене й розповідала легенди своєї країни. Китайська мова була мовою моїх мрій і розради. Згодом нянька навчила мене декламувати вірші династії Тан і писати. Від неї я дізнався про "Бесіди" Конфуція і "Сон у червоному теремі". Коли я читав уголос ці тексти, вона ридала, милуючись моєю китайською вимовою. Вона вигодувала грудьми моїх брата й сестру, ми п'яніли від її ніжності. Потім якось вранці вона зникла. Через рік матуся-сан поклала край моїм ілюзіям: вона поїхала на батьківщину й більше ніколи не повернеться.

Після моєї сповіді капітан тяжко зітхає. Перехиляє са-

ке, встає. Імітуючи жести актора театру Но, з паличкою замість віяла, співає:

– "Може, лишився він живий?

Ніщо не зникло, все просто сплигло,

Навіщо ж я його пережив,

Коли, наче віхтем, змітається

Його непевний образ із моїх очей,

То з'являється, то зникає,

Як і заведено в цьому світі.

Нещасне життя в людини,

Мов та квітка, що у всій своїй красі

На вітру змін буяє,

Упродовж ночі життя і смерті

Затягаючи хмарами

Ефемерне місячне сяйво.

Насправді перед моїми очима – убогість світу..."*

Засмучено плескаю в долоні. Капітан вклоняється, висмоктує ще одну чарку.

Переходить на інше :

– Вам відомо, що в центрі міста є майдан, де китайці збираються пограти в го? Це незвичайне видовище. Гравці сідають за столиками з викарбованими шахівницями й чекають, поки не прийде суперник. Ви говорите китайською з неперевершеним пекінським акцентом, вам слід перевдягтися у цивільне й зіграти там партію.

Він перехилив ще одну чарку sake й продовжує:

---

* Уривок із "Золотого острова" Чжеамі (1363–1444). Перекладено з французького варіанта, виконаного Рене Шиффертом (*прим. перекл.*).

– Мене здавна інтригує ця їхня гра, але я так ніколи й не наважився підійти до гравців. Дарма мої інформатори твердили, що ті суб'єкти нездатні образити, я переконаний у протилежному. Відколи в місті з'явилися терористи, я стежу в чотири ока. Ці люди плетуть інтриги на погибель нашу. Го – це лише камуфляж: саме на цьому майдані, вдаючи, що грають у воєнну гру, наші вороги вигадують свої божевільні комбінації.

Розчервонівшись, капітан провалюється у світ фантазій. Я прикидаюся, що з цікавістю слухаю:

– Та як же я зможу переодягтися? Для цього доведеться зняти номер у готелі, чи як?

До мого запитання він ставиться серйозно:

– Усе це залишиться між нами. Я вас прикрию. Завтра ж підете до моєї людини, яка тримає ресторан "Шідорі". Вона позичить вам потрібне приладдя і пояснить, як перехитрити китайців. Якщо терористи й пішли з міста, їхні агенти – повсюди. Вони затівають новий бунт. Але цього разу вони потраплять до моїх рук. Дякую, що жертвуєте своїм відпочинком на благо батьківщини. Ну, лейтенанте, давайте вип'ємо за славу імператора.

І тоді я збагнув, що все те зовсім не жарти. Відмовитися – запізно. Я випиваю свою чарку і скріплюю нашу угоду. Насправді капітан – великий хитрун, а його дивацтва – то обман. Уже тієї миті, коли я ступав на поріг його кімнати, він знав, що зробить з мене свого шпигуна. Граючи в го, він розставив пастки, заручником яких я тепер став: мушу влізти у шкіру китайця.

Мінь ставиться з презирством до ігор, вважає їх марнуванням часу. Сьогодні по обіді після довгих умовлянь мені вдалося змусити його змінити думку. Він погоджується зіграти в карти за умови, що ми залишимося в ліжку, а за столик правитиме мій живіт. З ним усі радості життя зводяться до еротичного блаженства. Він не здатен прорахувати стратегію свого суперника, тому безславно програє і квапиться побити карти між моїх грудей. Я у відчаї від його лінощів та легковажності. Аби покарати його, знаходжу якийсь привід, щоб вийти зі спальні й тікаю в напрямку майдану Тисячтрів.

Гравці міркують собі, впадаючи в дрімоту. Не знайшовши партнера, сідаю за один зі столиків і чекаю, доки не прийде якийсь з любителів. Підперши голову рукою, розставляю камінці й граю віртуальну партію з Мінем. На мене падає чиясь тінь. Підводжу голову. Наді мною схиляється незнайомиць у великій панамі, насунутій по самі окуляри у черепаховій оправі. Я киваю у відповідь і показую на сидіння.

Незнайомиць, здається, не розуміє мого жесту і вдає, що йде далі. Я затримую його:

– Ви вмієте грати в го?

Він спантеличено мовчить.

– Ну ж бо, ви справляєте враження знавця. Сідайте. зіграймо партію.

– Перепрошую, ви належите до якої категорії? – ~~з~~

тує придурок з огидним пекінським акцентом.

– Не знаю.

– Бо я не можу грати, не знаючи, які перешкоди вас лякають.

– Починаймо партію. Я вам трохи підкажу.

Якусь мить він вагається, але, врешті-решт, усаджується навпроти. Жодного сумніву – цей іноземець ні дідька не знає про мою репутацію. Так само як і багатьох недоумків, його вводить в оману моя зовнішність.

Я з гуркотом пересуваю до нього чорні камінці.

– Це ваші*.

Він ставить свій камінець на північний захід. Його недавня претензійність дещо нервує мене, і я вирішую показати йому де раки зимують. У відповідь моя біла атакує його з флангу. На початку партії гравці ніколи не вступають у сутичку. Це – золоте правило.

Він розгублено дивиться на мене й поринає у довгі роздуми.

На квадратній шахівниці камінці відвойовують один в одного 361 клітинку, утворену 19 горизонтальними та 19 вертикальними лініями. Обидва гравці ділять між собою всю цю площу, а наприкінці порівнюють окуповані території. Порівняно з шахами я віддаю перевагу грі в го за відсутність у ній обмежень. У шаховій партії воюють між собою два королівства зі своїми загартованими воїнами, і противник завжди перед очима. Стрімкі вершники го рухаються й розставляють один одному пастки

---

* При грі в го чорні починають, але наприкінці гри віддають їм 5,5 очок (прим. автора).

по спіралі: дерзновенність та образне мислення – ось ті чесноти, за допомогою яких перемагають у цій грі.

Замість того, щоб поміркувати над захистом своїх кордонів, я кидаюся на суперника лобовою атакою. Мій білий камінець № 4 нав'язує йому бій. Він знову замислюється.

Мій камінець № 6 утворює заслін для його чорного № 5, потім возз'єднується з іншими, й вони оточують камінець № 1.

У відповідь на такі екстремальні умови він вводить № 7. Я посміхаюся. Геть жарти, я будую свою гру.

Незнайомиць грає нестерпно повільно. Мене дивує хід його міркувань. У кожному ході проступає прагнення дотримуватися гармонії в цілому. Його камінці просуваються вперед якимось неземним, витонченим способом, такий собі журавлиний танок. Не знала, що в Пекіні є школа, у якій насильство поступається елегантності. Я спантеличена й піддаюся темпу його гри.

Раптом незнайомиць обриває гру, яка набула певного запалу.

– У мене призначено зустріч, – похмуро заявляє.

Я невдоволена й прагну відновити партію якомога швидше.

– Приходьте в неділю, о десятій ранку.

За скельцями окулярів – жодного ентузіазму.

– Що ж, тим гірше.

Я підводжуся.

– Гаразд, – нарешті він спромігся на рішення.

Переношу на папір диспозицію і усмішкою вислов-

люю вдячність незнайомцеві. Це щоб потім випробувати її на кузені Лю, Міневі та Цзінові. Я добре знаю свою зброю.

Він і справді похнюплюється.

46

Обране маскування – льняна туніка, панама, каліграфічно розписане віяло – надає моїй особі парадного вигляду імперських мандаринів. Окуляри роблять з мене студента.

Рикша, якого я наймаю, відразу ж помічає, що я не з цього кварталу й вирішує обшахрувати, мене. Замість того, щоб відвезти прямісінько на майдан Тисячі Вітрів, він робить чималий гак містом.

Переривчасто розповідає мені історію свого краю. Чотириста років тому придворні сеньйори примітили в передмісті ліс і звеліли вибудувати навколо пишні замки. Протягом століть вони пестили цю багату на дичину і вродливих жінок землю. Тисяча Вітрів – спочатку просте собі село – перетворилося на місто, у якому процвітали торгівля й ремісництво. Точнісінька копія Пекіна, це місто запозичило в столиці й свою прямокутну форму. Після поразки маньчжурської імперії частина пекінської аристократії відбула за імператором до Нової Столиці. Інші – знайшли собі прихисток тут. Їх упізнають за ознаками вбогої елегантності: вони вбираються в старомодні сукні, протестуючи проти сучасного, носять довгі нігті –

ознаку неробства, традиційну косу, або геть-чисто голять голову.

Рикша проїздить уздовж міської кріпосної стіни, що кишить жebraками, жонглерами вогняними кулями, дресировальниками мавп, показує мені майдан мерії з його великими анахронічними готелями й нарешті зупиняється на узбіччі засадженого деревами майдану.

– Це майдан Тисячі Вітрів.

Потім загадково питає:

– Ви теж граєте?

Я мовчу.

У парку, навколо низеньких столиків мовчки змагаються любителі. З їхнього одягу видно, що вони належать до найрізноманітніших соціальних прошарків.

Якби я не побачив на власні очі, ніколи б не повірив, що існує місцина, де за грою в го можуть спостерігати перехожі. Для мене строго елітарна партія го – це найпотамніша з церемоній.

За легендою Китай створив цю надзвичайну гру чотири тисячі років тому. Упродовж своєї надто довгої історії культура гри вичерпалася, і го втратила свою вишуканість, свою самобутню чистоту. Завезена до Японії кілька сот років тому, ця медитативна, удосконалена гра стала божественним мистецтвом. Укотре моя країна продемонструвала свою зверхність над Китаєм.

Віддалік молода жіночка грає одна за двох. У нас абсолютно неприпустимо, щоб жінка лишалася наодинці в тому місці, куди ходять чоловіки. Заінтригований, я підходжу ближче.

Вона молодша, ніж я собі уявляв, у формі школярки. Підперши голову долонею, вона поринула в роздуми. Цікава диспозиція на шахівниці привертає мою увагу.

Вона підводить голову – високе чоло, розкосі, немов два ніжно окреслені листочки верби, очі. Мені ввижається, що я бачу Люм'єр у шістнадцятирічному віці. Ні, ця ілюзія швидко минає. Гейша-вихованка мала сором'язливу, якусь протиприродну вроду. Китайка дивиться на мене, не червоніючи. У нас вишуканість має бліді кольори, тому жінки уникають сонця. Оскільки ця дівчина грає просто неба, навколо її обличчя – німб дивовижної чарівності. Її погляд проймає мене, допоки я не опускаю очі додолу.

Вона запрошує мене до партії в го. Я маніжуся, щоб викликати більше довіри.

Перш ніж вийти з ресторану "Шідорі", співробітник капітана Накамури проінструктував мене: за останні десять років наша країна перетворилася для всієї Азії на вітрину західного світу. Отож мої манери, акцент, незнання певних обставин виглядатимуть правдиво, якщо я вживуся в образ одного з тих китайських студентів, які тривалий час перебували в Токіо.

Китайка базікання не любить. Вона не ставить мені жодного запитання і квапить починати. Від першого ж ходу вона надає грі присмаку неправильності та екстравагантності. Я ніколи не грав у го з жінкою. Я ніколи не бував так близько до жодної з них, окрім матусі, сестри, Акіко, гейш чи повій. І хоча шахівниця відділяє мене від моєї суперниці, я не в своїй тарілці від аромату цієї юної істоти.

Поглинута своїми думками, вона схилила голову і, здається, мріє. М'якість її личка контрастує з твердістю її руки. Вона інтригує мене.

Скільки їй років? Шістнадцять? Сімнадцять? З плоскими грудьми й зібраним у дві коси волоссям вона втілює в собі юнацьку двоїстість, яка здатна перетворити дівчат на перевдягнених хлопців. Проте, немов проліски ранньої весни, у ній прокльовуються перші ознаки жіночності: плечі набувають округлості, хоча й іще мало виразної. Яюсь несподівано швидко темніє. Мені треба повертатися до казарми.

Вона запрошує мене на повторну зустріч. Подібна пропозиція з вуст іншої жінки несла б присмак розпусти. Юність уміє користатися своєю невинністю.

Я не відповідаю. Вона складає камінці в горщики, від чого ті дзенькають. Той передзвін є формою протесту проти моєї байдужості. Я нишком сміюся собі. Вона стане великим гравцем, якщо приборкає свою агресивність і піде духовним шляхом.

– У неділю о десятій ранку, – промовляє.

Мені до вподоби така наполегливість. Я більше не опираюся й киваю головою на знак згоди.

У нас, коли жінки сміються, вони ховають обличчя за рукав свого кімоно. Китайка усміхнулася найприроднішою з усмішок, не ніяковіючи. Її рот відкривається так, немов вибухає граната.

Я відводжу очі.

Групка прочан суне вздовж нескінченної стіни. Через дірку вони проникають за огорожу. Там, навколо озера з переливчастими хвилями, ростуть тисячі дерев. У зруйнованому павільйоні якийсь хлопчик грається з летючим змієм.

Він насмішкувато посміхається прочанам, гостинно запрошує. Його змій, – пояснює, – провіщає майбутнє. Найстарший з групи перебиває його:

– Він знає, куди ми йдемо?

Змій підіймається, прямує до одного з кутків стелі, змінює напрямок, летить до протилежного кутка. Немов птах у пастці, б'ється об стіни, натикається на вікна і, раптом, стрімко падає.

– У небуття!

Я прокидаюся.

Сьогодні вранці Мінь на велосипеді наздоганяє мого рикшу і кидає мені якусь книжку. Гортаючи її, знаходжу складену вчетверо записку. Він запрошує мене завітати під вечір до Цзіна, щоб відсвяткувати двадцятиліття його друга. Я вирішую познайомити Цзіна з Сюн. Їхня зустріч і буде моїм подарунком до дня народження.

У садку Цзіна студенти курять, п'ють, дискутують. З білими шарфами на шиях, хлопці грають проклятих поетів. Короткострижені дівчата в черевиках на низьких підборах більш схожі на чоловіків, ніж хлопці. У центрі кола одна студентка звертається з промовою до своїх то-

варишів. Обіпершись на дерево, Мінь уважно слухає її. Час від часу його очі оглядають присутніх, але мене він не помічає.

З будинку виходить Цзін і ставить на табуретку тацю з чаєм. Я відрекомендовую йому Сюн, яка зацікавилася молодими революціонерами. Вони заводять жваву бесіду.

Опускаюся на стілець. З нудьги я лускаю солоне соняшникове насіння, спостерігаючи за студенткою, яка виступає. Дивуюся, що попри її дикий вигляд, вона здається красунею. Ця двадцятирічна ораторка вміє модулювати інтонаціями свого голосу й привертати увагу публіки. З кожним її словом мною заволодіває якесь убивче захоплення.

– ... Японія веде політику воєнної експансії, вона не задовольниться колонізацією Маньчжурії, її наступним етапом буде Пекін, потім Шанхай, Гуан Дун. Незалежний Китай у небезпеці! Невдовзі нас перетворять на прислугу, на рабів, на бродячих собак! Воєнні магнати, тимчасові уряди, військові можновладці розшматували наш континент. І тільки патріотизм згуртовує силу й надію. Повстаньмо, проженімо загарбників, знищмо корумпованих військових, які п'ють кров народу. Повернімо землю селянам, гідність – рабам. На руїнах напівфеодального, напівколоніального режиму збудуймо новий Китай, у якому пануватиме демократія. Без корупції, без злиднів, без насильства. Нашим девізом стануть рівність, свобода, братерство. Кожний громадянин працюватиме відповідно до своїх потреб. Народ буде хазяїном, уряд – слугою. І того дня мир і щастя повернуться до нас!

Їй заплодували. Уклонившись своїм шанувальникам, вона обертається до Міня. Твердість у її погляді змінюється ніжністю. Він відповідає їй усмішкою. Я підводжуся й приєднуюся до Сюн і Цзіна.

Моя подруга саме випробовує на Цзіневі свій талант звабниці. Розповідає про свою сім'ю, про призначене весілля. Дивиться на співбесідника з убивчою виразністю.

Він зачарований і не зводить з неї очей. Його обличчя час від часу випромінює то зацікавленість, то жалість. Він ніяковіє через мою присутність. Поглядає на мене. Коли наші погляди стрічаються, потуплює очі, кахикає і намагається прибрати зверхнього вигляду.

Тиняюся по садку й не можу позбутися почуття пригніченості. Червоні бабки сідають на стебельця квіток, а потім відлітають собі з останніми промінцями світового дня. Через вікно спальні помічаю ліжко, на якому лежала напередодні. Його вкрито тим самим пурпуровим, вишитим хризантемами, покривалом. Побачене ятрить.

Мінь подає мені знак. Ну, нарешті. Перед своїми товаришами він поводить себе зі мною, наче з маленькою сестрою, і розповідає їм, як урятував мені життя. Хай собі побазикає. Можливо, він соромиться мене.

Цзін починає роздавати іменинне печиво. Коли підходить моя черга, замість того, щоб простягти тарілку, він зупиняється й знімає листочок, який причепився до мого волосся.

Хтось плескає його по плечу:

– Познайом з твоєю подругою.

Упізнаю нещодавню пророчицю.

Не чекаючи на реакцію Цзіна, вона звертається безпосередньо до мене:

– Мене звать Тан, а вас?

Вона ставить мені тисячу запитань. Її наполегливість дратує. Їй все хочеться знати: у якій школі я навчаюся, де живу, скільки в мене братів і сестер. Потім безсоромно повідомляє, що знає мого коханця від самого дитинства: її мама служить у родині Міня. Строчить на клаптикові паперу свою адресу й запрошує нанести їй візит.

Посилаюся на те, що мене чекають удома, залишаю Сюн на Цзіна і йду. Цзін наздоганяє мене на порозі. Поклавши руки на одвірок і загородивши дорогу, він дякує за те, що я прийшла.

Кажу йому:

– Сюн дуже мила дівчина. Вона трохи розгубилася. Сподіваюся, ти допоможеш їй потрапити додому.

Раптом обличчя Цзіна вкривається червоними плямами. Я розумію, що Сюн сподобалася йому. Почуваюся дивно:

– Повертайся на свято. Тебе чекають.

Витягаю з кишені носовичка, яким він витирався того дня, коли проводжав мене додому на велосипеді. Я випрала його, вишила на ньому його ім'я.

– Ось тобі скромний подаруночок.

Цзін розглядає носовичок і белькоче:

– Я надзвичайно радий, що зустрів тебе. Ти незвичайна і цікава дівчина. Мінь не заслуговує на тебе.

Питаю його, чому.

Він пильно розглядає мене, покусуючи нижню губу.

Я наполягаю. Він сердиться, тупає ногою і відвертається від мене.

На вулиці спекотно й волого. Деревя виблискують, насичені яскравою зеленню, яка, здається, от-от бризне з кінчиків листочків. Вітрини крамничок відкидають то тут, то там відблиски втомленого сонця. Майже гола дівора гасає вздовж тротуару з газетами в руках. Щоб зацікавити клієнтів, вони хором галдикають: "Жінка вбиває свого коханця! Бонза знаходить труп!"

Уже зовсім біля дому з'являється Мінь і зупиняє мене, ухопивши за руку.

– Цзін зовсім збожеволів! Що він тобі понарозказував?

– Нічого.

– Що він говорив про мене?

– Нічого.

Мінь не дуже вірить. Пильно вглядається в моє обличчя.

– Він щойно мені зізнався, що кохає тебе.

Мене проймає аж до самого серця.

– Облиш.

– Ти маєш обрати когось із нас.

– Тільки без сцен!

– Ти не можеш зрадити мене. Твоє тіло належить мені!

– Я вільна. Я віддаю своє тіло, кому мені заманеться, навіть дияволу!

– Чому ти так говориш? Навіщо мучиш мене? Ти не кохаєш!

– Облиш мене. Вдома на мене чекає сестра, я говоритиму з тобою, коли ти заспокоїшся. Завтра я граю в го на

Не чекаючи на реакцію Цзіна, вона звертається безпосередньо до мене:

– Мене звать Тан, а вас?

Вона ставить мені тисячу запитань. Її наполегливість драгує. Їй все хочеться знати: у якій школі я навчаюся, де живу, скільки в мене братів і сестер. Потім безсоромно повідомляє, що знає мого коханця від самого дитинства: її мама служить у родині Міня. Строчить на клаптикові паперу свою адресу й запрошує нанести їй візит.

Посилаюся на те, що мене чекають удома, залишаю Сюн на Цзіна і йду. Цзін наздоганяє мене на порозі. По-клавши руки на одвірок і загородивши дорогу, він дякує за те, що я прийшла.

Кажу йому:

– Сюн дуже мила дівчина. Вона трохи розгубилася. Сподіваюся, ти допоможеш їй потрапити додому.

Раптом обличчя Цзіна вкривається червоними плямами. Я розумію, що Сюн сподобалася йому. Почуваюся дивно:

– Повертайся на свято. Тебе чекають.

Витягаю з кишені носовичка, яким він витирався того дня, коли проводжав мене додому на велосипеді. Я випрала його, вишила на ньому його ім'я.

– Ось тобі скромний подаруночок.

Цзін розглядає носовичок і белькоче:

– Я надзвичайно радий, що зустрів тебе. Ти незвичайна і цікава дівчина. Мінь не заслуговує на тебе.

Питаю його, чому.

Він пильно розглядає мене, покусуючи нижню губу.

тників зміг піднятися на дах і знайти вхід. Бій був надто коротким. Я не встиг і розігрітися як слід, а вже мусив опустити зброю. Терористи залишили там п'ять трупів і вісім поранених. Славнозвісному полковникові стало розуму покінчити з життям за мить до нашої появи. Трофеїв було багато: у погребі купою звалені рушниці, ящики з боєприпасами, пачки китайських банкнотів, які бандити не встигли обміняти на маньчжурську валюту. Ми втрутилися вчасно. От-от мало спалахнути нове повстання.

Я підраховую втрати: четверо солдатів і один офіцер віддали своє життя в ім'я імператора Японії. Біля дверей сусіднього будинку ворухиться якесь тіло. Солдат, що його зачепило гранатою, повзе на тротуар і гвалтує на все горло. Біжу до нього й оглядаю рани. Тіло – купа меленого м'яса всуміш із перетвореним на лахміття одягом. З розпоротого черева вивалилися кишки. Раптом він чіпляється за моє плече:

– Ну ж бо, пристрель мене!

Я знаю, що йому каюк. Знаю, що всі солдати мають через це пройти. Але витягти пістолета з кобури – бракує сили.

– Убий мене, сволото! Чого ти тягнеш?

Бракує сміливості. Рука вже лягла на зброю, але в голові паморочиться. Прибігають санітари й переносять пораненого на ноші, а той, знай, горлає:

– Пристрельте мене! Благаю! Пристрельте!

У казармі валюся на ліжку, навіть не роздягшись. Рукава моєї шинелі мокрі від крові того незнайомця, який

ще кілька довгих днів агонізуватиме у шпиталі. Не дає просвітку його відчай. Який же я боягуз, що не змилостивився і не вбив його. Будда звільнив би його від болю. Співчуття властиве лише сильним душам.

У вухах лунають мамині слова:

– Поміж смертю й слабодухістю, не вагаючись, обирай смерть!

49

Дивлюся на місяць через вікно, крізь дерева, що ростуть на подвір'ї.

Перед очима знову постає силует Цзіна, що розіп'явся на одвірку, збентежений погляд сповнений світла і вдячності за те, що я прийшла.

Тривалий час цей хлопець напускав на себе зверхність і дикість. Щоразу виявляючи до нього теплоту, я боялася: а якою буде його реакція. Після зізнання, принесеного Мінєм, я вже не боюся його презирливого погляду. Відтепер він – відкрита книга, з якої я вільно читатиму.

Але чому Цзін сказав, що Мінь не заслуговує на мене? Як вийшло, що вони стали суперниками? Що підштовхнуло Цзіна до такої раптової сповіді? Може, вони посварилися? А може, побилися?

Мінь каже, що хоче одружитися зі мною. Боюся, що одного дня він стане подібним до татуся або швагра. Чоловіча пристрасть згасає швидше за жіночу красу.

Він попросив мене зробити вибір. Як же мені не ба-

читися з Цзіном, який підсилює потяг до Міня? Я не зраджуватиму Міня. Завдяки йому я стала жінкою. Моя вірність – із почуття вдячності, а не через ревності. Стосунки з Цзіном глибші за тілесні бажання. Стриманість – ось насолода для душі. Я знаю, що Цзін підглядає за нами, що він переживає разом зі мною вражаюче відкриття плоті. Мій погляд притлумлює його гіркоту. Коли я обертаюся до нього, на його зблідлому обличчі відновлюються кольори життя. Цзін – це моє дитя, мій брат, і будь-який дотик до нього заборонений. Ця чистота є початком нестримної і беззахисної приязні, у якій я відмовляю Міневі.

Без Цзіна мої обійми з його суперником стали б вульгарними. Без Цзіна Мінь не існував би. Порівняно з легковажністю мого коханця його нечулий характер видається поважним і загадковим. Зупиняючи свій вибір на одному, я відмовляю другому і втрачаю обох.

Якщо така ситуація виникає при грі в го, то обирається третє рішення: напасти на противника там, де він найменше цього чекає. Завтра, коли Мінь прийде по мене на майдан Тисячі Вітрів, я вдам, що не помічаю його. Коли скінчиться партія, я перелічу камінці, уклонюся моему суперникові, проведу його очима, доки не зникне з поля зору. Прискіпливо й утомлено розглядатиму шахівницю. І спитаю: "Міню, а хто така Тан?"

Він присягатиметься у вірності. Я – вдаватиму гнів. Тупатиму ногами, зітхатиму. Я настільки добре засвоїла вихватки Перлини Місяця, що прекрасно зіграю цю сцену.

Щоб заспокоїти, він потягне мене до Цзіна. Я дозволю йому себе цілувати, він влізе на мене. Наші нагі тіла замотаються в простирадло, мов дві оббиті плющем сосни. Ліжко перетвориться на паланкін, воно поведе нас у інший світ.

Якийсь приглушений звук відволікає мене від марення. Крізь вікно впізнаю посеред двору своїх батьків у піжамах. Перелякана куховарка виходить зі свічкою зі своєї кімнати.

– Загасить! – глухо наказує їй батько.

– Сподіваюся, це лише військові навчання, – каже мама. Батько зітхає.

Знову лунають вибухи петард, подібні тим, що спалахують на святі Весни. Наше місто протиставляє цьому галасу вперте мовчання – жодного кроку, ніякого шелесту, нічийого плачу.

Потім повертається звичний порядок звичайної зоряної ночі. Батьки йдуть до своєї спальні, куховарка замикає двері.

На нас дивиться заляклий диск місяця.

На світанку ми невтомно пробігаємо ті три кілометри, на які розтяглася огорожа навколо казарми. Наша ритмічна хода здимає хмари пилюки, а патріотичні пісні линуць аж до неба. Колективний ентузіазм зігріває серця й розганяє жахи.

Цієї ночі я блукав руїнами, що лишилися після землетрусу. Небо почорніло від диму. Мої звичні до людських стогонів вуха більше не розпізнавали плачу і дзижчання комах. Спустошений, я волів би зупинитися, але повсюди земля була змочена кров'ю. Спотикаючись на кожному кроці, я проклинав богів, і прокльони іще звучали, хоча я вже прокинувся.

У ванній кімнаті мої товариші годинами стоять перед дзеркалами, щоб виголити собі вуса у формі квадрата. Я оббризкую себе крижаною водою і стаю перед дзеркалом. Щойно там з'являється мій образ, інстинктивно відводжу очі.

Чи й у потойбіччі є істина, від якої тікають?

Затамувавши подих, розглядаю себе – чуб їжачком, рунисті брови. Через недосипання білки очей почервоніли. Досліджую свій голий стан: шкіра червона аж палає після пробіжки, на шиї повипиналися судини, м'язисті руки, на лівому плечі проліг шрам – згадка про поранення під час тренування з багнетами. Двадцять чотири роки буття спливи. Хто я? Не знаю, що й відповісти. Але я, принаймні, знаю, задля чого живу: моє досягте тіло, мій розум – який сумнівався, кохав, вірив – будуть букетом у феєрверку на честь вітчизни. У ніч перемоги я вибухну.

За чверть до десятої стукаю у двері ресторану "Шідо-рі". Хазяїн велить принести мій камуфляжний одяг. Через потаємні двері по-мандаринськи вислизаю на вулицю.

На думку рикші, зовні місто лишається напрочуд спокійним. На тротуарах неквапливість китайців контрастує зі стрімкістю наших вояків, які пересуваються каре.

Крамнички повідчинялися, невтомні вуличні торгівці повиносили розкладні столики й заводять свою молитву. Запитую в рикші, чи його не розбудила стрілянина попередньої ночі. Він удає, що не чує мене.

На майдані Тисячі Вітрів любителі, вірні своїй звичці, уже почали гру. Прислухаюся до їхніх розмов. Вони відкривають роти, лише щоб оголосити початок гри в го.

Китаянка, легесенька пташечка, з'являється на узліссі й біжить до нашого столика. Краплі поту виступили на її чолі.

– Перепрошую, – каже, вмощуючись.

Вона розв'язує блакитний бавовняний вузлик і простягає мені дерев'яну скриньку з чорними камінцями:

– Починайте, ходіть. Це ваші.

Не можу осягнути байдужість, з якою ці люди ставляться до учорашнього інциденту.

51

Сьогодні я прокинулася, коли сонце вже піднялося аж до верхівки персика. На гілках подекуди з'явилось молоде густе листя, схоже на квітки, що розкрили свої пуп'янки.

Я щаслива. Це блаженство зростає не від почуття душевного спокою, воно посилюється суперечливістю почуттів. Цикади, тонкі знавці моїх душевних таємниць, радісно стрекочуть. Бліде небо зазирає крізь розсунуті гардини аж у моє ліжко. Я уявляю своє залите світлом

місто як нагу жінку, яка чекає на палкі обійми свого коханця.

Мама з сестрою подалися на ринок. Батько зачинився у бібліотеці, де веде запеклий бій з приборкання шекспірівської англійської мови. У будинку тиша й свіжість. Крізь відчинені вікна й двері аромат листя змішується з фіміамом жасмину й наповнює кімнати. У вітальні сновигає з пір'яним віничком наша покоївка Ван Ма.

Шість місяців тому бідолашна втратила сина, який помер від туберкульозу. Відтоді вона постійно прокручує свої спогади, і вони начебто оживляють її хлопчика. Татко слухає, думаючи про свої книжки, і втішає її однією абсолютно безглуздою фразою:

– Будь мужньою, дівчинко моя.

Краще відчувають її страждання матуся і Перлина Місяця. Її нескінченні розповіді витискають у них зітхання, а часом і сльозу.

Сьогодні вранці моє співчуття перетворилося на тягар. Я в жодному разі не хочу, щоб причитування Ван Ма сплюндрували блаженство, яке я несучу у своєму лоні, як вагітна жінка. Ще до того, як вона встигла відкрити рота, вилітаю стрілою на двір:

– Я – на майдан Тисячі Вітрів. Скоро повернуся.

Незнайомець уже чекає на мене. Його сховане за окулярами обличчя завмерло, як і все його тіло. Сидячи прямо на табуретці, він схожий на охоронця пекла стародавніх храмів.

Розставляємо своїх солдатів на перетині клітин. Незнайомець позначає свої зони на берегах шахівниці на-

прочуд економно. Го – це відлуння душі. Його душа – педантична й холодна.

Моя щедрість виражається в тому, що він має ходити першим. Це дає йому певну перевагу, він випереджає мене й загарбує стратегічно важливі пости. Відвойовувати їх означало б збільшити відставання. Я йду ва-банк. Закріпившись на північно-східній базі, кидаюся завойовувати центр.

Спекотно. Марно вимахаю своїм віялом. Мене вражає суперник, що сидить навпроти. Він шквариться на відкритому сонці і не виявляє жодних ознак роздратування. По обличчю градом котиться піт, а він склав руки на колінах, стиснув своє закрите віяло й сидить собі абсолютно нерухомо.

Сонце наближається до зеніту. Я прошу перерву на обід і занотовую позицію. Домовляємося зустрітись після перерви.

52

Китаянка повернулася додому на обід, а я опиняюся в корейському ресторані, куди заходить мало клієнтів. Замовляю холодну локшину. Сиджу в порожній залі в одному з куточків, що на підвищенні, одним оком стежу за тим, як снують офіціанти й пишу чернетку листа матусі.

Перелічую те, що мені потрібне: кілька брусків мила, кілька рушників, книжки, печиво з червоної соєвої пас-

ти. Роки, проведені у військовому училищі, зробили з мене справжнього чоловіка. Віддаленість від вітчизни перетворює мене на вередливу дитину. Я вимагаю ту чи іншу марку продукту, наполягаю на тому чи іншому кольорі, ароматі. Двадцять разів я переписую свій список і врешті-решт шалена ностальгія вщухає.

Як поживають квіти у нашому садку? Як відчувається молодший брат, якого призвали до сухопутних військ? Чи з'являється він удома хоч раз на місяць? Чи подають йому смачний обід з теплим sake? Чим зайнята сестричка тієї миті, коли я звертаю до неї свої думки? Яка погода стоїть у Токіо?

Усі знають, що пошту можуть перехопити, що вона може потрапити на цензуру. Зі страху вибовтати стратегічні секрети наші військовослужбовці пишуть сім'ям напрочуд банальні листи. Такі ж надходять і відповіді. Може, коли нас не стане, ця відсутність будь-яких нарікань і занепокоєння створить з нас образи відважних героїв.

Ретельно аналізую кожне речення, яке надходить з Японії, а моя сім'я по-своєму інтерпретує мої рядки. Щоб не розхитувати мою волю, матуся ніколи не написала, що скучає за мною. А щоб не плакала вона, я ніколи не говорив про те, скільки страждань спричиняє мені ця відстань між двома країнами.

Між нами не заборонений лише словник смерті.

Вона пише мені: "Без вагань помри в ім'я слави імператора. Такий шлях у твоєї долі".

Я їй у відповідь: "Яка то радість присвятити себе милій Вітчизні".

Ніколи не скажу їй, що помер би й задля її слави. Вона ніколи на визнає, що моя смерть уб'є її.

Свого листа я закінчую так: "Як писав Конфуцій, "людина, яка переймається людством, ніколи не погодиться на збереження свого життя за рахунок цього людства". Ця чеснота стала сенсом мого життя. Благаю вас, люба матусю, моліться, щоб якомога швидше я досяг цього ідеалу".

53

Удома, щоб зберегти ранкову свіжість, обід подали у великій залі при зачинених віконницях. Сестра, повернувшись з базару, переповідає почуте там.

Каже, що минулої ночі японська армія заарештувала членів Союзу Опору, які таємно готували повстання. Постріли, що їх усі чули – то не було навчання, то була справжня бійня.

Слухаю її краєм вуха. Гра в го п'янить мене, і цей стан відмежовує від зовнішнього світу. Темрява зали нагадує спальню в будинку Цзіна, темну, як могила імператора: чорні лаковані меблі випромінюють тяжкий запах, тріщини на стінах окреслюють загадкові фрески. Ліжко вкрите гаптованим червоним шовковим покривалом – то вічний вогонь.

– Повстання, – промовляє сестра. – Ну, ви тільки уявіть собі! Яке глупство!

І додає:

– І ви знаєте, де було заарештовано повстанців? Тримайтеся міцно: рідний син нашого мера зібрав їх в одному із своїх будинків. Не дивіться на мене так, неначе я вигадую. Здається в підвалі знайшли рушниці, ящики боєприпасів. Що? Ну, звичайно, його заарештували.

Курча, яке я їм, утрачає смак. Щоб проштовхнути його, набиваю рот рисом, який теж не в змозі проковтнути.

– Сьогодні вранці, на світанку, – втручається куховарка, вона саме подає чай, – японці заарештували лікаря Лі. Він теж був у змові.

Поволі починає говорити татко:

– Я добре знав мера. Наші татусі разом служили при дворі імператриці Ци Сі. За молодих років ми часто бачилися. Він мріяв навчатися в Англії. Але його сім'я була проти. Це так і лишилося для нього довічним смутком. Якось після лекції він підійшов привітатися. У п'ятдесят п'ять він став дуже схожий на свого батька, бракує лише капелюха з павичевою пір'їною, разків коралів та парчевої туніки. Казав, що його старший брат, найближчий радник імператора Маньчжурії, домігся для нього посади при дворі Нової Столиці. Відтепер його кар'єрі кінець. Тривожно за його життя і майбутнє родини.

– Ну як ти можеш жаліти цього типа, – заперечує йому мама. – Він ненавидить нас. Коли він був радником мера, скільки він плів інтриг, щоб тобі зменшили викладацьке навантаження! Підозрюю, що це він хотів заборонити твої переклади. Я все пам'ятаю. І тепер мені наплювати на його біди.

Я й не знала, що мої батьки знайомі з батьком Цзіна.

Їхні слова убивають мене. Вони сидять у темряві круг столу і коментують цю подію так, неначе йдеться про арешт банди злочинців.

Несподівано сестра вигукує:

– Чому ти так на мене дивишся?

– Живіт болить.

– У тебе кепський вигляд. Підди полеж, – наказує мама.

– Ми принесемо тобі чаю.

Простягшись на ліжку, кладу крижані руки на живіт.

Де зараз Цзін? Чи Мінь із ним? Уявляю кожную тріщинку, кожного стільця, кожную дрібничку в його домі. Бачу їх слабкими, тихими, без найменшої ознаки бунтарства. І все ж мої друзі зрадили мене. Коли Мінь міцно обіймав мене і тяг до своєї спальні, він ішов над таємним підвалом. Коли Цзін розмовляв зі мною в садку, коли ревниво шпигував за Мінєм, уже тоді його зв'язок з другом був міцніший за кохання. Чому вони приховали від мене правду? Я б розділила з ними їхній патріотизм, пішла б у тюрму, померла б поруч з ними. Чому вони звабили й відразу ж позбулися мене?

Сестра приносить чай. Перевертаюся на живіт і вдаю, що сплю.

Перед очима постає наша перша зустріч. На базарному майдані повстанці взяли штурмом мерію. Мене штурмують у натовпі, і я падаю. Якийсь парубок з матовою шкірою обличчя простягає мені руку. У нього гарне мужнє лице маньчжурських аристократів. Потім з'являється Цзін, холодний і зверхній. Обидва застрільники бунту зовсім недавно увійшли в моє життя.

Перевертаюся. Після кількох ковтків чаю заспокоююсь. Коли Мінь розповідав про революцію, я гадала, що він мріє. Коли він говорив, що в нього небезпечне життя, я глузувала з його жаги до авантюр.

Пригадую студентку Тан, запрошену на день народження Цзіна. Лише тепер я усвідомлюю сенс її слів: донька рабині, вона віднайшла в комуністичному ідеалі свою силу й віру. Японське нашествя підірвало нашу непорушну ієрархію, Тан принесла Міню, молодому землеволодарю, мрію про побудову нового суспільства, у якому всі люди будуть рівними. Вона підштовхнула його взяти до рук зброю і вступити до лав Союзу Опору. А Мінь потяг за собою Цзіна. І тепер усіх трьох розстріляють!

Непомітно виходжу з дому. Рикша провозить повз будинок Цзіна. Дорогу перегородили вартові.

На майдані Тисячі Вітрів виставляю камінці у суворій відповідності до запису. Прискіпливо дивлюся на шахівницю, лічу клітинки й провалююся у математичну безодню.

54

По обіді китаянка дещо зблідла, риси обличчя змінилися. Коли вона хапається за камінець, її рука тремтить.

Дівчина мовчить і в такий спосіб забороняє втішати. Щоб не образити, вдаю байдужість. Вона, мабуть, не любить, щоб її жаліли.

За кілька годин підліток подорослішав на хтозна-

скільки років. Її вилиці наче випнулися й відкидають тіні на позападалі щоки. Обличчя, здається, витягнулося, підборіддя загострилося.

З-під опущених повік – грізний погляд дитини з ураженою гордістю. Посварилася з братом? Погиркалася з подругою? Вона забуде свою печаль. Дарма хвилююся. Перепади настрою у дівчат – звичайне явище. Усмішка повернеться до неї.

Упродовж попередньої партії моя суперниця справляла враження енергійного й розкутого гравця. Сьогодні вона годинами розмірковує. З опущеними очима, суворо стиснутими губами вона цілком могла б бути моделлю для маски жінки-привида в театрі Но.

Спершись ліктями на край шахівниці й обхопивши долонями голову, вона виглядає знесиленою. Починаю сумніватися, чи й справді вона міркує над грою. Її удар був би потужнішим, якби вона походила з тієї клітинки, що східніше.

Мій чорний камінець ні на крок не відстає від її. За свідчивши свою боездатність, сподіваюся загострити її пильність. Вона підводить голову. Я гадав, вона заплаче, а вона всміхається.

– Чудова гра! Зустрінемося завтра після обіду.

Як на мене, то я грав би й далі. Але з принципу не сперечатимуся із жінкою.

Вона занотовує нові позиції. У Японії під час турнірів арбітр записує позиції кожної відкладеної партії і прилюдно ховає записи до сейфу.

– Візьмете собі? – запитує.

– Ні-ні, залиште у себе, прошу вас.

Вона довго й пильно дивиться на мене і складає камінці.

55

У кінці вулиці, ген аж на обрії, бачу силует Міня. Цей студент на велосипеді під'їжджає до перехрестя, де я виглядаю його вже кілька довгих годин, і вітається кивком голови. Впиваюся в нього очима. Гладке обличчя без найменших ознак страждань. На чолі виступив піт. Перш, ніж поїхати, усміхається до мене.

Треба знайти Цзіна! Минаю кордон японських вояків і заходжу до нього. Розвалені стіни, будинок зрешечено кулями. У садку лише червоні жоржини все ще високо тримають свої голівки. Цзін лежить у шезлонгу й бавиться зі своєю пташкою.

– Гадала, що ти у в'язниці.

Він підводить голову. У погляді – ненависть і хіть.

– Моя в'язниця – це ти.

Прокидаюся.

Від самого світанку перехрестя поблизу храму наводнили торговці, гульвіси, ченці дао. Сідаю за винесений на вулицю столик і змушую себе ковтати суп із пельменями. Крізь пару, що йде з казана, чатую, чи не йде Мінь.

Тиняються перехожі, надриваються рикші. Куди вони прямують? Чи є у них сини, брати, яких забрали японці? Заздрю байдужості ченців дао, невіданню немовлят

на руках у матерів, нужденному спокою бродяг. Коли на горизонті з'являється велосипед, я з тривогою зриваюся з місця. Уперше в житті збагнула суть вислову: "дивитися, доки очі не повилазять".

Сонце вже пододало три чверті небосхилу. Непомітно протискуюся під вербу. Перехрестям крокують японські солдати, на кінчиках багнетів майорять прапорці. Під касками – молоді жорстокі обличчя. Присадкуваті, з розкосими очима і з приплющеними над вусами носами, вони уособлюють ту острівну расу, яка походить від нашої, якщо вірити легенді. Вони мені огидні.

Об одинадцятій годині вирішую піти до школи. Сюн повідомляє, що вчителька літератури помітила мою відсутність і записала моє прізвище. "Чому ти запізнилася?" – запитує. Я вводжу її в курс справи.

Вона замислюється:

– Тобі краще зникнути на деякий час. Ти ходила до Міня і Цзіна. Японці можуть зацікавитися тобою.

Мені смішно:

– Якщо вони прийдуть по мене, я з радістю здамся. Де маю ховатися? Якщо я втечу, замість мене візьмуть моїх батьків. Нехай заарештовують мене, якщо їм так хочеться!

Сюн благає не робити дурниць.

– Нічого не робитиму. Я така раціоналістка і така боягузка. Ніколи не пішла б підпалювати японську казарму, аби врятувати своїх друзів. Вони – справжні герої. Вони уміють стріляти з пістолета, кидати гранати, підривати динаміт. Вони уміють ризикувати власним життям задля

великої справи. Я ж ніколи навіть не торкалася зброї. Не знаю, скільки вона важить, як функціонує. Я нездатна навіть упізнати бунтаря. Я дуже ординарне дівчисько.

56

Капітану Накамури скрізь увижаються шпигуни, навіть у лавах нашої армії. Підозрюючи, що наші китайські перекладачі не дуже надійні, він благає мене побути на допиті нових арештантів.

Карцер розміщено в самому центрі казарми, на потайному дворіку під платанами. Одразу за порогом на мене війнуло тим, чим смердить другого дня поле бою.

Лейтенант Ока – капітан Накамура познайомив нас на якомусь з обідів у місті – зустрів мене з розпростертими обіймами. Він схиблений на своїй зовнішності – форма сидить як влита, бездоганні вусики.

Веде мене в другий двірник: там на гілці одного з дерев висить підвішений за ноги китаєць. Його голе тіло вкрито чорними смугами. Коли ми підходимо ближче, здіймається рій мух, і нашим очам відкривається тіло, схоже на зоране поле.

– Після того, як його відбатожили, я застосував розпечене залізо, – пояснює лейтенант.

У приміщенні трупний запах дужчає. Лейтенант Ока лишається незворушним, намагаюся бути схожим на нього. У довгому похмурому коридорі невимушено і з гордістю лікаря зразкового шпиталю показує мені ка-

мери. За ґратами – купи понівечених тіл. Лейтенант пояснює, що одразу по приїзді він передусім зменшив висоту камер, аби злочинцям не було як випростатися на повний зріст, а потім зменшив раціон.

Я задихаюся від смороду политих кров'ю екскрементів. Відчувши, що мені млосно, гід прибирає тону сумлінного функціонера:

– Мені прикро, лейтенанте, але коли лупцюєш цих свиней дубцем, вони нерідко накладають у штани.

Від вигляду цих агонізуючих людей у мене мороз по шкірі йде. Але флегматична з пильним поглядом фізіономія лейтенанта примушує маскувати відразу. Я маю виявляти належну повагу до його роботи. Побоюючись, що він кепкуватиме з моїх слабких нервів, придушую позив до блювоти, що підіймається зі шлунка, і відпускаю йому кілька компліментів. Від задоволення цей "скромник" посміхається.

Камери катувань містяться в кінці коридору. Лейтенант обрав місце для них таким чином, щоб крики допитуваних було чутно в усіх куточках в'язниці. Пориваючись показати мені своє уміння, він наказує ад'ютанту продовжувати допит.

Від лементу якоїсь жінки в мене волосся стає дибки.

– Ми щойно насипали цій комуністці солі на рани, – пояснює лейтенант.

І додає:

– Під час підготовки інструктор нам частенько повторював: при катуванні жінки опірніші за чоловіків. А ця, так напрочуд уперта.

Він штовхає двері. Посеред камери у бронзовій мисці палахкотить вогонь, а на ньому жевріють кочерги. Спекана неймовірна. Двоє катів з волосатими руками виливають відро води на голу простерту на долівці жінку. Китайський перекладач нахилиється над нею:

– Говори! – кричить. – Якщо заговориш, армія імператора подарує тобі життя.

Між зойками я, здається, розрізняю:

– Чортові японці.

– Що вона каже? – запитує лейтенант Ока.

– Вона ображає імператорську армію.

– Скажи, що її друзі зізналися. Тільки вона не йде на співробітництво. Який сенс чинити нам опір?

Вона зіщулюється на животі. Бачу, як тремтить її закривавлена спина і зв'язані за нею руки.

Лейтенант штурхає її чоботом. Вона перевертається на бік, і відкривається її сине, розпухле обличчя.

Він чавить їй голову чоботом і посміхається:

– Скажи, якщо вона не заговорить, я зажену їй цю кочергу в дупу.

Перекладач догідливо виконує наказ. Зойкання припиняються. Усі дивляться на нерухоме тіло. Лейтенант подає знак перекладачеві, той хапається за ручку й аркуш паперу. Та раптом, немов фурія, що виникає з пекла, жінка випростовується й волає:

– Убий мене! Убий мене! Будьте ви всі прокляті...

Лейтенант зрозумів усе без перекладача. Самого лиш його погляду досить, щоб обидва кати накинулися на неї і підняли за плечі. Лейтенант хапає розпечене залізо.

Водночас здійснюється нудотний димок і крик допитуваної. Я відводжу очі вбік. Лейтенант знову кладе кочергу в жар і уважно дивиться на мене, загадково посміхаючись:

– Зробимо перерву. Продовжимо пізніше.

Він тягне мене відвідати інші камери і, наче фанатичний науковець, розводиться щодо гаків, батогів, палиць, голок, киплячої олії та всіляких розчинів. Потім у своєму кабінеті пропонує мені саке.

– Вибачте, я ніколи вдень не п'ю.

Він аж заходиться від сміху:

– Кожна в'язниця – це окреме королівство. Тут ми самі встановлюємо закони. Саке пожвавлює роботу мозку. Без нього наша уява гасне й ми швидко стомлюємось.

Я прощаюся, посилаючись на термінову зустріч. На порозі він запитує:

– Ви ж невдовзі повернетесь, правда?

Відповідаю якимось непевним кивком.

У своїй кімнаті пишу звіт капітанові Накамурі, у якому хвалю лейтенанта Оку: "Це сумлінна й віддана імператорові людина. Слід забезпечити йому повну свободу дій та всіляку підтримку співробітників. Стороння людина зашкодила б точному виконанню покладених на нього обов'язків і порушила б хід допитів. Тому, капітане, прошу мене туди більше не посилати. Ці відвідини остаточно переконали мене: ні за що у світі не слід потрапляти живим до рук ворога".

Через три дні якийсь солдат передає мені записку від лейтенанта, який хотів би переговорити зі мною стосов-

но однієї справи. Негайно йду до нього. Попри спеку, офіцер натяг на сорочку новенький мундир і взув черевики, що виблискують на сонці.

Він зустрічає мене з посмішкою на вустах:

– У мене для вас гарна новина. У чоловіка, якого ви бачили на подвір'ї у підвішеному стані, розв'язався язик. Під час нашої останньої облави ми схопили п'ятнадцятилітнього хлопця. Допит буде сьогодні вночі. Хотите приєднатися?

Від слова "допит" мене починає нудити. Я розхвалюю майстерність китайського перекладача й пояснюю, що в моїй присутності нема потреби.

Рівним голосом він наполягає, дивлячись мені прямо у вічі:

– Ви справді на хочете прийти? Яка прикрість! Хлоп'я дуже симпатичне, і я вже вибрав кількох дужих чоловіків, які можуть змусити його говорити всю ніч. Буде чудово.

У тіні термометр показує плюс тридцять п'ять, але в мене по шкірі пробігають мурашки. У відповідь я бурмочу, що мене не цікавлять такого роду видовища.

Він дивується:

– Я гадав, що вам такі речі до вподоби.

– Лейтенанте, на вас покладено складну й важливу місію – розширення японської території та звеличення слави імператора. Не хочу вас від неї відволікати. Дозвольте відхилити ваше люб'язне запрошення.

По обличчю мого співрозмовника пробігає тінь розчарування. Він сумно дивиться на мене. Лейтенант Ока поголився так ретельно, що маленькі вусики над верх-

ньою губою, здається, готові відірватися від шкіри й полетіти ген-ген.

– Ну, лейтенанте, – промовляю я, ляскаючи його по плечу. – Повертайтеся до своїх обов'язків. Від цього залежить слава нашого імператора.

57

Цілий тиждень я чатувала на перехресті Міня.

Щодня після обіду міряла великими кроками академічний бульвар, на який виходять університетські двері, й марно сподівалася побачити знайоме обличчя.

Знаходжу адресу, яку залишила Тан. Перед обшарпаним будинком у робочому кварталі з криком носяться дітлахи. Стомлено витрушує простирадла старенька жінка.

З'являється сусідка.

– Мені треба повернути книжку Тан!

– Її заарештовано.

Терор розгулює моїм містом. Японці сповнені рішучості заарештувати кожного, хто несхвально ставиться до їхньої влади. Дивуюся, що я й досі на свободі. Уночі дослухаюся карбованих кроків солдатів, гавкання собак, глухого стукоту чийогось кулака в наші двері. Тиша жахливіша за гамір. Дивлюся на стелю, на туалетний столик з обтягнутим блакитним шовком дзеркалом, на письмовий стіл, на якому в темряві вирізняються контури букета троянд. Можливо усі ці речі поламають, потро-

щать, сплять. Наш будинок, так само як і будинок Цзіна, перетвориться на спопелілий каркас.

Знову бачу на вулиці Міня. Після їзди волосся в нього розкуйовджене. Він не знав, що на нього чекає тюрма. Казав мені: "Цзін закоханий у тебе. Він щойно мені в цьому зізнався... Ти маєш обрати когось із нас". Це мене роздратувало. Такі правила ятрили мою гордість. "Тільки без сцен!" – було єдине, що я відповіла, то були останні слова, з якими я зверталася до нього.

Мені бракує Цзіна так само сильно, як і Міня. Тепер його нестерпний характер, його напружена хода здаються такими привабливими. Як увійти в контакт з бунтівниками? Як відвідати їх у тюрмі? На своє нещастя вони народилися в багатих сім'ях. Різниця між їхніми спальнями й сирими камерами мабуть убивча. Вони, звичайно ж, захворіють. Здається тюремників можна улестити грішми. Я б усе віддала.

На вулиці лунають постріли. Заскавчав собака. Потім місто знову поринає у безмовність, наче каменя, кинутого у бездонний колодязь.

Мені то гаряче, то зимно. Страшно. Але ненависть надає сили. Відкриваю шухлядку комоду. З несесеру, подарованого на шістнадцятиріччя, витягаю ножиці з золотими ручками й гострими кінцями.

Притулена до обличчя дорогоцінна зброя холодніша за сталактит.

Вичікую.

Я – дві абсолютно різні людини, залежно від того, у військовому я чи в цивільному. Перша панує над містом з гордістю переможця, другу перемагає краса.

Китаєць – то я. Здивовано спостерігаю, як він говорить з акцентом, змінює ходу, створює певний образ. Перевдягаючись, втрачаю своє я, відсторонююся від самого себе. Через це я став майже вільною людиною, яка ігнорує військову службу.

Хлопчиком частенько мріяв про одне й те саме: у чорному вбранні нінзя* блукаю дахами сплячого міста. Під ногами в мене ніч. То тут, то там виблискують вогники, неначе вогні пароплавів у темному океані. Те місто не було Токіо. Воно було чуже, мною заволодівала тривога. На вузькій і безлюдній вуличці ліхтарі під піддашками погойдували своїм загрозливим світлом. Я, нечутно ступаючи на черепицю, наближався до самого краю покрівлі. І, раптом, провалювався у порожнечу.

Гніваюся на капітана Накамуру, який змушує мене грати брудну роль. У мене немає ні шпигунського нюху, ні цинізму, ні параної розвідника. Мені бракує того професіоналізму, який дає змогу вирізнити на темному папері чорну цяточку. Натомість я відчуваю, що за мною шпигують. Попри червневу спеку, я вбраний у товсту льняну туніку, що допомагає замаскувати на поясі пісто-

---

* Спеціальне військо, у якому чоловіків тренували як шпигунів і вбивць. За легендою створене наприкінці епохи Хейана у горах на околицях Кіото (прим. автора).

лет. Сидячи перед гральною дошкою, кладу долоні на коліна й правим ліктем прикриваю зброю, яка випирає зі складок одягу.

Коли піднімаю праву руку, щоб зробити хід, торкаюся сталі. Зброя – то моя сила і моя слабкість. Якщо все наражається на небезпеку потрапити під град моїх куль, то і я можу загинути від кулі, випущеної мені в спину якимось китайським повстанцем.

У Японії я навчився суворо дотримуватися правил гри в го. Там я грав у тиші, на лоні ніжної природи. З розслабленим тілом, з натхненням, яке посиляє свою енергію в живіт, з диханням, яке керує думкою, моя душа скромно опановувала світовий дуалізм.

Сьогодні ж розпочата партія позбавлена духовного. Маньчжурське літо так само суворе, як і зима. Той, хто не знає, що таке опік і запаморочення, не розуміє могутності цієї чорної землі. Після нещадного тренування, яке висушує і розламає тіло, партія в го з китаянкою – це втеча до країни демонів. Червнева спека розтікається розслабленими судинами й загострює відчуття. У мене ерекція – від найменшої дрібнички: її оголеної руки, пожмаканого подолу сукні, округлих стегон під шовковою тканиною, від мухи, що пролітає поруч.

Яка то мука пристойно сидіти навпроти моєї суперниці. Ось уже тиждень, як її засмагле обличчя набуло кольору виноградного зернятка. Вона носить одяг без рукавів. Ці маньчжурські сукні, які щільно прилягають до тіла, хвилюють більше, аніж якби жінки були зовсім голі. Над шахівницею наші голови майже торкаються одна

одної. Стримуючи свої імпульси, завдяки величезній силі волі, вимуштруваній роками військової дисципліни, я мордююся над грою.

Призначення до Китаю допомогло мені збагнути велич і злиденність вояка. Він залежить від наказу, тому іде, не знаючи ні напрямку, ні свого маршруту. Пішак з-поміж собі подібних. Він безвісно живе й безвісно помирає задля перемоги Цілого. Гра в го перетворює мене на штаб, який безжально маніпулює своїми людьми. Камінці досягають успіху. Чимало їх приречено на загибель в оточенні в ім'я великої стратегії.

Їхня кончина збігається з кончиною моїх товаришів по зброї.

59

Яких тільки інтриг не плете Сюн, аби отримати бодай якусь інформацію. А новини, що не день, то сумніші. Ненавиджу її за звістку, що батько Цзіна попросив у японської влади смертного вироку для свого сина – аби іншим було наукою.

Я в розпачі від байдужості моїх батьків. Перлина Місяця гадає, що я закохалася, й прагне вивідати в мене щонебудь.

Запитує мене медоточивим голосом:

– Сестричко, ти сумуєш?

– Ні, Перлино Місяця. Нездужаю від спеки.

Мене нервує монотонне базікання служниці Ван Ма, і я, врешті-решт, вибухаю реготом. Батьки перегляда-

ються. Скандал переходить межі їхнього розуміння, і вони не знають, як мене приборкати. Ван Ма в сльозах кидається навітки. Мама вперше в житті дає мені ляпаса. Щока палає, у голові дзвенить. Мама підносить руку до очей, дивиться на неї і тікає до своєї спальні. Тато тупає ногою і теж зникає.

Майдан Тисячі Вітрів. Знову незнайомець. Він пунктуальний і ніколи не нарікає на мої спізнення. Говорить рідко. На його обличчі не помітно жодної емоції. Він протистоїть сонцю, вітру, моїм провокаціям. Ця внутрішня сила має надійно вберегти його від земних страждань.

Я тут, щоб забутися. Тут ніхто не говорить про арешти, про японську окупацію. Новини зовнішнього світу не доходять до нас. Лише болю вдається оволодівати мною. Будь-яка пташка, метелик, перехожий, звичайнісінький жест – усе повертає мене до Міня й Цзіна. Підводжуся, аби пройтися майданом.

Гравці, що сидять то тут, то там, попід деревами, наче земляні статуї, які вічність розкидала навмання. Мене охоплює неймовірний відчай. Ноги трусяться, голова йде обертом. З небес опускається сіра пелена.

Я перериваю партію.

Мій противник підводить голову й уважно дивиться на мене крізь свої окуляри. Він нічого не говорить, не сердиться. Він грає, не ставлячи запитань. Коли я залишаю шахівницю, він дивиться мені вслід, аж поки я не зникаю. Мої біди, здається, набули якоїсь поетичної величі. Я перетворююся на акторку з єдиним глядачем – Незнайомцем.

Майдан Тисячі Вітрів напоїв мене своїми запахами, і тепер я знаю кожне його деревце, кожну шахівницю, кожен промінець світла.

Літні люди, пристрасні любителі, проводять тут цілий день. Вони приходять на світанку, вішають клітку з пташкою на гілку й сидять собі з віялом в одній руці, чашкою чаю – в другій, години так до третьої. Якщо їхні обидві торбинки з шахами розв'язані – це означає, що вони чекають когось зі своїх суперників, якщо ж зашморгнуті – вони вільні й готові прийняти чиєсь запрошення.

Я побоювався: а що як вони врешті-решт зуміють відрізнити удаваного китаєця від справжнього. Але побоювання розвіялися самі собою. Тут слово втрачає свій авторитет і поступається постукуванню камінців.

Мені вигадали легенду. Хіба вона була потрібна? Моя суперниця не питає навіть мого імені – малозначуща деталь для гри в го.

Поза сумнівом, вважаючи, що рибина заковтнула гачок, вона вже не переймається тим, щоб причаровувати мене. Усмішки, пустотливі слова – усе це вона приборігає для наступного гравця, якого затягне у свої тенета.

Не знаю чому, але вона ставиться до мене без особливого ентузіазму.

Привітання вона звела до коротенького кивка. Мовчить до самого кінця партії, аж до того моменту, коли ми

домовляємося про наступну зустріч.

Спершу вона здавалася мені схожою на Люм'єр. Сьогодні вже ні на відстані, ні зблизька вона не схожа на гейшу – манірну й витончену жінку. Її жести якісь примучені, коси заплетені сяк-так, під нігтями – чорні півмісяці. Її неохайність свідчить про відверту зневагу до самої себе. На чолі висипали вугри, з обличчя зникла привабливість, яка мене спершу підкупала. Білки очей утратили свій чарівний синюватий відблиск, погляд згас. Губи тріскаються, щоки ввалюються і надають їй войовничого вигляду. Ця китаянка перетворюється на китаїця!

Моя помста за таке розчарування – це перемога в першій же сутичці. Білі зазнають удару, потрапивши в оточення на південному фланзі шахівниці.

Байдужа до цієї втрати, вона занотовує незакінчену партію і поспішає зникнути.

61

Сестра шепоче:

– Можливо, я вагітна.

Після вечері вона йде за мною до спальні і я змушена висловлювати їй свої вітання. Запитую, коли вона ходила до сімейного лікаря.

Вона вагається якусь мить і каже, червоніючи:

– Я ще не була в лікаря. Мені страшно...

– А як же ти знаєш, що вагітна?

– Уже десять днів немає місячних.

Моє серце тьохкає. І в мене теж уже десять днів немає місячних.

– Ти впевнена, що вагітна?

Перлина Місяця бере мене за руки.

– Послухай, у мене дуже регулярно з'являються місячні. Цього разу це вже не жарти! Увечері, коли лягаю спати, у мене паморочиться голова. Вранці – нудить. Мені хочеться маринованих овочів. Кажуть, кого тягне на кисле – народить сина. Гадаєш, у мене буде синок?

Байдужа до радості сестри, раджу їй сходити до лікаря.

– Мені страшно. А раптом скажуть, що я не вагітна. Я нікому ще не говорила. Цю таємницю знаємо тільки ми двоє. Ой, сестричко, сьогодні вранці я помирилася зі щастям! Обійнявши живіт, уже відчула, як дитя росте з моєї плоті. З ним я зможу подолати й невірність, і самотність, і зраду. З ним я починаю нове життя!

Я клякну від сестриної експансивності. Якщо вона отак пристрасно бажає мати дитя, то для мене бути вагітною рівнозначно смерті.

Після того, як Перлина Місяця пішла, сідаю за свій письмовий стіл. Пензликом виписую на рисовому папері чорні риси, щоб полічити й ще раз перерахувати, коли ж повинні були бути місячні. Вони мали бути рівно дев'ять днів тому.

Падаю на ліжко. У голові гуде. Не знаю, скільки часу тривало це запаморочення. Коли приходжу до тями, годинник б'є дванадцять ночі. Роздягаюся й лягаю спати.

Не можу заснути в темряві. Як це дивно знати, що чиєсь життя зароджується в іншому житті, що моя плоть дасть новий плід!

У нього будуть розкосі очі, як у Міня. Якщо буде хлопчик, він буде звабливим і радісним, як і він, розумним і серйозним, як мій татусь. Якщо дівчинка, у неї будуть мої червоні губки, моя ніжна шкірочка. Від моєї сестри вона успадкує вимогливість і ревності, а від матусі – величну ходу. Дитя... Гордовитий і завжди понурий Цзін гулятиме з ним. На майдані Тисячі Вітрів він гратиме в го і одного дня зуміє обіграти мене.

Мої руки пестять живіт, та я повертаюся до реальності.

Міня заарештували японці, коли ж то його випустять? Я не знаю його сім'ї. Якщо з'явлюся до нього додому, мене виженуть. У школі публічно ганитимуть моє прізвище, клястимуть за те, що я підірвала репутацію цього закладу. Скандал пошириться по всьому місту. І навіть якщо я стерплю всі приниження, батьки не винесуть зневажливих поглядів, усіляких балачок, розголосу. Діти жбурлятимуть камінням у Перлину Місяця, приспівуючи: "Твоя сестра – шльондра!"

Вмикаю світло. Живіт у мене плоский, від пупка смужка пушку спускається до самої піхви. Коли дитям няня купала, то через цей волосяний покрив твердила, що в мене буде син.

Я впаду навколішки перед батьками. Битимуся головою об землю, щоб вимолити в них прощення. Поїду на край світу, народжу там дитя й дочекаюся звільнення Міня і Цзіна.

Цей щасливий день прийде: дві чоловічі постаті прянуть до самотньої халупки в степу. Двері відчиняються...

Сьомого липня після нічних навчань полк, що стоїть у Фен Таї, утратив одного солдата. Китайська армія відмовляє нам у проведенні облав по місту Ван Пін. Обидві армії обмінюються першими пострілами.

Восьмого липня біля мосту в Очеретяній долині спалахує друга сутичка.

Дев'ятого липня ставка наказує всім полкам гарнізону, що стоять на Пекінській рівнині, готуватися до бою. У Токіо під тиском міжнародних санкцій уряд висловлюється за дотримання мінімуму формальностей: "Не варто загострювати ситуацію, проблему має бути вирішено на місці".

Ставка пропонує припинити вогонь за чотирьох умов: якщо китайці виведуть свій гарнізон, що дислокується поблизу мосту в Очеретяній долині; якщо вони убезпечать наших людей; якщо видадуть терористів; якщо офіційно вибачаться.

Китайці відкинули всі чотири.

Десятого липня батальйони Чан Кайші почали передислокацію в напрямку Пекіна. Перші підкріплення наших маньчжурських полків – за Великою стіною.

Одинадцятого липня в умовах надзвичайного стану Токіо, нарешті, йде на поступки. Уряд вирішує послати на підкріплення наші корейські батальйони.

Земля трясеться від гулу. Перша ескадрилья бомбардувальників летить на Внутрішній Китай. На їхніх крилах

ми з гордістю бачимо наш прапор – пурпурове сонце на білосніжному тлі.

Лунають вигуки: "На Пекін! На Пекін!"

63

Маховик японської пропаганди закрутився. Інцидент на мосту Очеретяної долини обійшов перші шпальти газет. Передовиці затаврували китайських генералів, які афішують свою підтримку терористичному рухові й порушують мирні договори. Вони мусять взяти на себе повну відповідальність за це загострення й офіційно вибачитися перед імператором Японії.

Мама з раннього дитинства звикла до безперервних воєнних конфліктів і покладається на тотальну знесиленість та на американських дипломатів, які зуміють заспокоїти надто войовничих. Тато зітхає: знову японці отримують фінансове відшкодування. Громадська думка радіє: імператор Маньчжурії тримає країну за межами конфлікту. Для цих слабодухих суб'єктів китайсько-японська війна залишиться пожежею, що спалахнула по другий бік річки – таким собі видовищем-забавкою.

Біле стало чорним, патріотів ув'язнено разом з бандитами та вбивцями, іноземна армія дефілює нашими вулицями, ми ж дякуємо їм усім за те, що вони – охоронці миру. Чи не цей зовнішній безлад понівечив і моє життя?

Сестра що не день, то все більше розквітає. Уже й сліду меланхолії не лишилося на її личку. Вона приходить до

нас у нових сукнях, що щільно облягають її струнке тіло. Мама дізналася про гарну звістку. Вона квапить Ван Ма пошити немовляті придане.

Я шаленію від сестриної краси. Щоразу, як вона усміхається, мені щемить серце. Її син стане радістю цього дому. Тим гірше, якщо мій буде проклятий.

За шість ночей Ван Ма пошила накидку для мого майбутнього небожа. На яскраво-червоному шовку вона вишила маленькими стібками лотоси, сливові й персикові дерева, півонії, що розпустилися в небесному садку, де в'ється зелене листя й стеляться срібні тумани. Посміхаюся цьому чарівному витворові: мого сина загортатимуть у стару білизну, але він буде найвродливішою дитиною у світі.

64

У неймовірно великому капелюсі й сукні, яка виблискує через невимушене погойдування стегон, підходить жінка. Мені ніколи запитати, хто вона. Лець переводячи дух, вона сідає навпроти.

Сонце, пробиваючись крізь чарунки капелюха, оповиває її обличчя якоюсь загадковістю. Тоненька жилочка кривуляє на лівій скроні й зникає в густому волоссі. На засмаглій шкірі – родимі плями. Дрібні, немов сльозинки.

Сухий стук. Вона зробила хід. Рука на мить зависає над шахівницею. Нігті чисті, пофарбовані в помаранчевий колір.

Я завжди слухаю стукіт шахів. Він видає думки суперника. На початку нашої зустрічі, затиснувши камінець між указівним та середнім пальцями, китайка ставила його на шахівницю з якимось радісним стуком. Потім він став глухим, що свідчило про понурий настрій шахістки. Сьогодні звук був короткий і кришталевий. Вона віднайшла віру й життєздатність.

Дівчина й справді провела чудовий і оригінальний контрнаступ.

Поки вона прогулюється лісом, гра розкривається переді мною в якийсь несподіваний спосіб. Після того, як кожен з нас зробив по сто ходів, утримуюся від прогнозів і дивлюся на шахівницю так, як художник споглядає своє незавершене полотно. Мої камінці – то чорнильні мазки, якими я малюю заповнені й порожні клітинки. У грі в го лише естетична досконалість веде до перемоги.

Китайка повертається. Коли вона сідає, тінь від її капелюха пестить мені груди. Стрічка, яка прикрашає капелюх, б'ється на вітрі в такт прискореному калатанню мого серця. Не можу збагнути, чому вона маскується під дорослу. Не знаю, як її звати, скільки їй років, який спосіб життя вона веде. Так само й гора: її контури вимальовуються на тлі хмарного неба, щоб одразу розтанути в тумані.

Гул відриває мене від мрій. Пролітають наші літаки з бомбами під сталевими крилами. Краєм ока спостерігаю за суперницею. Вона не підводить очей.

Легше моїм товаришам пролетіти над Китаєм, ніж мені зазирнути в думки моєї партнерки з го.

Хтось заходить до кімнати й трясє мене з усієї сили. Може, це Перлина Місяця намагається розбудити, щоб іти, як і щонеділі, на базар?

Я повертаюся спиною.

Замість забратися, вона сідає на ліжко. Тягне мене за плече й починає бідкатися.

Роздратована, я підхоплююсь і розплющую очі. Замість сестри бачу заплакану Сюн.

– Мерщій! Сьогодні вранці мають стратити повстанців.

Я захлинаюся.

– Хто тобі сказав?

– Консьєржка спального корпусу. Здається, кортеж пройде через Північну браму. Одягайся! Боюся, щоб ми не спізналися!

Натягаю першу-ліпшу сукню. Пальці так тремтять, що я ніяк не можу її застігнути. Виходжу зі спальні, на ходу збираючи волосся в гульку.

– Ти куди? – запитує тато.

Я наважуюся збрехати.

– У мене партія в го. Я спізнююся!

У кінці садка стикаюся з сестрою, яка саме заходить до нашого обійстя. Вона хапає мене за руку.

– Ти куди?

– Облиш мене. Я не піду сьогодні на базар.

Вона вороже зиркає на Сюн і відводить мене вбік.

– Маю з тобою поговорити.

Я здригаюся. Може, їй щось відомо про Міня й Цзіна?

– Я всю ніч не спала...

– Говори вже, благаю. Я дуже поспішаю!

Вона продовжує:

– Учора я була в доктора Чжана. Я не вагітна. Це мнима вагітність.

У неї градом покотилися рясні сльози. Щоб швидше позбутися її, я кажу:

– Треба проконсультуватися з кимось іншим. Часом і лікарі помиляються.

Вона підводить скривлене личко:

– Сьогодні вранці в мене почалися місячні!

Перлина Місяця всією вагою свого тіла звалюється мені на руки. Я тягну її до самого будинку. Ван Ма й куховарка кидаються мені на допомогу. Скориставшись цим гармидером, я тікаю.

Біля підніжжя кріпосної стіни поблизу Північної брами – сотні людей. Японські солдати прикладами розштовхують натовп. У мене в жилах холоне кров. Усвідомлюю, що перед моїми очима зараз станеться щось жахливе.

За мною розпатякує якийсь старий:

– Раніше перед смертю приреченого поїли, і п'яний він горлопанив на всі заставки. Потім, як блискавка, опускалася шабля ката. Незрідка голова котилася по землі, а тіло ще продовжувало прямо стояти. Фонтан крові сягав метрів двох заввишки!

Люди, які його слухають, прицмокують язиками. Во-

ни прийшли сюди, щоб потішитися стратою, як неперевершеною розвагою. Я обурена й наступаю на ногу старого козла. Він зойкає.

Якийсь хлопчик кричить:

– Ідуть! Ідуть!

Стоячи навшпиньки, бачу, як чорний віл тягне двоколку, на якій встановлено клітку з трьома в'язнями. З повними ротами крові вони вигукують щось незрозуміле.

Чую, як хтось шепоче:

– Їм повідрізали язики.

Моє серце стискається. Приречені схожі один на одного: тіла закривавлені, однаке іще дихають.

Процесія повільно виїздить за Північну браму. Сюн каже, що більше не витримає. Вона чекатиме на мене в місті. Я розлючена й хочу дійти з ними до самого кінця. Мені конче потрібно знати, чи помруть Мінь і Цзін.

Кортеж зупиняється на краю безлюдної ділянки. Солдати відкривають клітку й багнетами виганяють в'язнів. Один з них ледь дихає. Двоє солдатів тягнуть його, немов лантух, з якого витрусили борошно.

Лунають крики. Одна пишно вбрана жінка, за допомогою двох дужих служниць проривається крізь натовп і добирається до кордону військових.

– Міню, синочку мій!

Здалека оглядається якийсь чоловік. Він стає навколішки й тричі опускається долілиць у нашому напрямку. Моє серце завмирає. Солдати кидаються на нього й лупцюють.

Приречених вишикували на колінах у шеренгу.

Якийсь солдат змахує прапором, усі піднімають зброю.

Мати Міня непритомніє.

Мінь не дивиться на мене. Він ні на кого не дивиться. Уже не існує нічого, окрім шелестіння трави, слабкого попискування комах, теплого вітерця, що обвіває йому потилицю.

Солдати заряджають рушниці.

Мінь повертає голову. Він невситимо дивиться на одного приреченого, що стоїть ліворуч. Я врешті-решт упізнаю Тан! Вони усміхаються одне одному. Мінь з останніх сил нахилиється й нарешті торкається губами щоки молодої жінки.

Тріщать постріли.

У вухах гуде. Відчуваю запах змішаної з потом іржі. То він такий, запах смерті? Здрігаюся з глибокої відрази. Шлунок спазмує. Нахилиюся, щоб виблювати.

66

Зіщулившись на своєму стільці, Орхідея маніриться.

– Ви змінилися, – повідомляє маньчжурська повія.

Я простягаюся на її ложі. Замість роздягти мене, як вона зазвичай робила, бгає свого носовичка.

– Раніше ви приходили до мене раз на два-три дні. А тепер ось уже два тижні, як не навідувалися. Ви зустріли другу дівчину?

Намагаюсь урезонити її:

– Відтоді як потрапив до гарнізону цього міста, я був лише в тебе. Ти не маєш жодних підстав для ревнощів.

Насправді, віднедавна її чари більше не приваблюють мене. Шкіра в неї шершава, тіло рихле. Наші незмінні пустощі обридли мені.

Її очі наливаються слізьми:

– Я вам не вірю. Я кохаю вас, а ви закохалися в другу.

– Яка ти дурепа! Мене завтра можуть відправити, і я вже ніколи не повернуся до цього міста. Одного дня мене вб'ють. Навіщо тобі мене кохати? Не треба прив'язуватися до такої зальотної істоти, як я. Кохай того, хто зможе одружитися з тобою. Про мене забудь.

А вона давай скиглити ще голосніше. Сльози збуджують мене. Штовхаю її на ліжку й знімаю сукню.

Під моєю вагою обличчя Орхідеї червоніє. Між двома схлипуваннями її тіло тріпається від хрипів. Я кінчаю. Насолода втратила колишню гостроту.

Орхідея лежить біля мене й курить. Вільною рукою помахує віялом. Я теж запалюю цигарку.

– Про що ви думаєте? – запитує мене невесело.

Мовчу. Помахи віяла розганяють білий тютюновий дим, і він кільцями повільно здіймається до стелі.

– Вона китаянка чи японка? – наполягає дівчина.

Я рвучко підводжуся.

Закоцюбла, я блукаю вулицями.

– Повертайся додому, – просить мене Сюн.

- Дай мені спокій.
- Прошу тебе, йди додому.
- Я ненавиджу свій дім.
- Тоді поплач. Виплачся, благаю тебе.
- У мене немає сліз.

У вуличного торговця вона купує булочки з начинкою.

- Тоді поїж!
- Вони смердять, твої булочки з начинкою.
- Ну що ти таке кажеш? Вони гарно пахнуть.
- Вони цвілі. Хіба ти не відчуваєш, які кислі овочі?

Наче кров. Викинь їх, прошу тебе, інакше...

Мені викручує шлунок, і я блюю. Перелякана Сюн кидає булочки кішкам, які сновигають навкруги.

Мене корчить. Сюн каже:

- Цзін живий!

Але мені такого щастя мало:

– Я вагітна від чоловіка, який загинув. І мені треба покінчити з собою.

- Ти збожеволіла!

Сюн трясє мене за плечі:

- Ти ненормальна! Скажи, що ти мариш!

Я мовчу.

Вона закриває лице руками:

- Ну, тоді повісься! Ніхто не в змозі тебе врятувати.

Після довгої паузи питає мене:

- Ти була в лікаря? Може ніяка ти не вагітна.
- Я нікому не вірю.
- Я знайду тобі лікаря.

Навіщо? Мінь зрадив мене. Я мушу вмерти.

Китаянка прийшла раніше за мене. Виставила шахи на дошку. Під опухлими очима пролягли тіні. Вона не причесалася. Сяк-так зібране в просту гульку волосся. На ногах – капці.

Вона скидається на хвору, яка щойно втекла зі шпиталю.

Поки я граю, вона уважно розглядає гілки на вербі. Мене непокоїть її погляд. Раптом витягає носовичка, прикриває собі носа й рота, неначе її нудить. Я схиблений на чистоті, й для мене мука навіть уявити, що від мене смердить і я її бентежу. Глибоко вдихаю: відчуваю лише запах прілої трави, а це означає, що от-от почнеться дощ.

Може вона відчула на мені парфуми Орхідеї? Повія надміру напахує свої тіло й одяг. З власницьким характером і ревнива, вона прагне будь-що лишити на мені бо-дай якийсь слід від себе.

Небо захмарилося, мокрий вітер кружляє листям. Гравці шумно складають камінці.

Китаянка поринула у свої думки й навіть не ворухнеться. Зауважую, що лишилися тільки ми. Вона нічого не відповідає, занотовує нові результати і йде, не попрощавшись.

Така дивна поведінка викликає підозру. Я теж підводжуся, гукаю рикшу. Ховаюся під відкидним верхом, наказую іти за нею.

Дівчина заглиблюється у торгові вулиці, де панує ве-

лике пожвавлення: торгівці розбирають свої розкладні рундуки, жінки заносять до будинків білизну, пішоходи штовхаються. Кілька разів мало не загубив її з поля зору.

Ластівки під дахами панічно цвірінькають. Небо чорне, починають падати величезні краплі. А невдовзі під удари грому на нас виливаються потоки води.

Китаянка зупиняється на узліссі. Виходжу з коляски й ховаюся за деревом.

Вона пірнає у зелений туман. Блискавки освітлюють її маленьку тоненьку постать. Між гілками звивається срібна стрічечка. То вирує і злегка іскриться наповнена дощем річечка. На горизонті вона стає широкою чорною скатертиною, яка рветься в небеса.

Китаянка пробирається до вируючих потоків. Кидаюся за нею. Вона несподівано зупиняється. Я падаю на землю.

Нерухомість дівчини контрастує з кипінням річки. Один за одним гуркочуть з десятків ударів грому. Деревина гнеться під вітром. Обламується гілка й, падаючи, розчахує стовбур.

Спливають спогади про землетрус.

Мое тіло наповнене запахом крові. Він під язиком, він з'являється з мого носа, він женеться за мною до самої спальні. Миюся в мисці. Намілюю обличчя, ший, просякнуті сморідною кров'ю руки.

Спускається ніч. Навіщо боги виливають на наш світ стільки сліз? Вони оплакують наші біди? Чому ці небесні потоки не змивають наших страждань, нашого бруду?

Валюся на ліжко. Поривчастий вітер схожий на шепіт привидів, який то з'являється, то стихає. Може, то регочуть Мінь і Тан?

Вони були разом, в одній камері? Чи трималися вони за руки, аби відчуті, що життя тече, наче та річка, яка гине в безмежності? Чи вони вже цілувалися до того, як ми стрілися з Мінєм? Чи кохалися? Вона волелюбна і, безперечно, відмовила йому. А останньої ночі? Чи були вони разом під пильним поглядом тюремника – щока до щоки, чоло до чола, рана до рани?

Вона прийняла його у своє лоно, у свою душу. Він вповз у неї, на колінах, як при покуті. Міцно, з усієї сили обіймав її. Його сім'я текло, їхня кров змішувалась. Вона віддалася, він звільнив її.

Раптом я встаю.

Мінь зрадив мене. Я мушу покінчити з життям.

70

Китаянка повертається.

Немов сновиди, вона йде від річки, виходить з лісу. А в місті під дощем усі вулиці схожі одна на одну, усі вулиці безлюдні. У темряві – чи то риска, чи то кома – дівчина манить мене в інший світ.

Раптом вона зникає. Кидаюся на пошуки. Марно.

Рикша, який виринає з туману, погоджується відвезти мене до ресторану "Шідорі".

Капітан Накамура чекає на мене в окремому кабінеті. Пропонує цокнутися за славу імператора. Після трьох чарок sake й кількох куснів сирої риби низенько нахиляюся до нього:

– Капітане, я провалив завдання, яке ви мені доручили. Прошу суворо мене покарати.

У куточках його губ з'являється посмішка.

– Я, капітане, не здатний відрізнити шпигуна від мирного городянина. На майдані Тисячі Вітрів, забувши про свої обов'язки, я марную час за грою в го.

Він вихиляє чарку. Дивлячись мені прямо у вічі, карбує кожне слово:

– Чжуан Цзи* сказав: "Якщо ви втрачаєте коня, то ніхто не знає, добре це чи погано". Розумна людина ніколи не марнує свого часу.

Потім додає:

– Ви знаєте, лейтенанте, що колись я був закоханий у китайнку?

Я почервонів. З якого доброго дива раптом ця чудна сповідь?

– Я приїхав до Китаю п'ятнадцять років тому. У Тяньцзіні найнявся до одного японського ресторану, що його тримало подружжя Кобе. Був і посудомийкою, і офіціантом, і покоївкою. За це мене поселили в крихітній кімнатці й годували. У рідкісну хвилину перепочинку я сів

---

* Китайський філософ 360–280 рр. до н.е., засновник філософії даосизму (прим. автора).

біля вікна. По той бік вулиці стояв відомий своїми пиріжками китайський ресторан. На світанку туди з продуктами входила дівчина, а виходила, виносячи сміття, коли вже стояла глупа ніч. Я короткозорий і ледве розпізнавав її тонкий силует і довгу косу. Завжди в червоному, вона була, наче полум'я. Коли зупинялася, мені здавалося, що вона підводить голову й дивиться на мене. Через нечіткість зображення я гадав, що бачу усмішку, і моє серце починало калатати.

Капітан зупиняється, щоб налити мені ще одну чарку sake, і одним духом вихиляє свою. Обличчя йому маковіє.

– Яюсь набрався мужності і, посилаючись на те, що треба замовити спецію, переступив-таки поріг того ресторану. Вона стояла за касою. Наближаючись до неї, рисочка за рисочкою відкривав для себе її обличчя. У неї були густі брови, чорні очі. Я попросив пиріжків. Оскільки вона не розуміла японської, намалював їх на аркуші. Вона нахилилася з-за плеча, щоб глянути, і її коса зіслизнула, торкнувшись моєї щоки.

Принесли ще одну пляшку. Це ми з капітаном починаємо п'яту. Надворі вщух вітер, перестало гриміти. Чути лише монотонне шелестіння дощу.

– Вона навіть імені свого не могла написати китайською. У нас не було жодної змоги порозумітися. Цілими днями ми, не знаючи втоми, перезиралися через надто широку вулицю. Я бачив лише її червоне вбрання та чорну косу. Відновлював подумки риси її обличчя, яке ледь устиг побачити. Я був бідний, і єдиним подарунком, який міг собі дозволити, були букетики польових квітів, зібрані

них на узбіччі дороги. Я кидав їх під вікно її ресторану. А коли спускалася ніч, вона пригощала мене пиріжками просто з жару. Не наважуючись зруйнувати це створене її руками диво, я зберігав їх, аж поки вони не вкривалися цвіллю.

Одного дня, схожого на сьогоднішній, від обіду й до самого вечора дощило. До нашого ресторану набилося багато клієнтів скуштувати гарячої локшини. Я виходив уже по півночі, аж раптом хтось кинувся мені на шию. То була вона. Китайка хтозна-відколи чатувала на мене в темному куточку. Її обличчя змерзло, губи теж. Вона тремтіла всім тілом, а через дощ я не міг зрозуміти – плаче вона чи сміється. Під вагою її тіла я осів біля стіни. Шепочучи слова кохання кожен своєю мовою, ми цілували одне одного. Дощ перекривав наші голоси. Я забув про холод, про ніч, про час.

Капітан поринає у довгу мовчанку. Потім гнівається й замовляє ще одну пляшку. Наливає нам у чарки, і рука йому тремтить. Саке проливається на одяг, але він того не помічає. У нього на скронях пульсують жилки. Я напідпитку, проте намагаюся слухати його розповідь. Йому бракує слів. Яку трагедію пережив цей самотній нині чоловік?

– Наступного дня, поклавши до кишені усі свої заощадження, я подався до японського магазину. На кімоно грошей мені бракувало. Тож обмежився гарним обі*. Той подарунок був отрутою, яку я влив, сам того не знаючи, у

---

* Обі – широкий пасок, яким японки підв'язують своє кімоно (прим. автора).

мед свого кохання. Наш зв'язок невдовзі викрили. А через місяць китаянка безслідно зникла.

Над нашим столом запанувала гробова тиша.

– Я довідався про її долю пізніше, коли найнявся в армію. Ресторан той уже давно закrywся. Його власники, китайські шпигуни, безслідно щезли. Довідавшись про зв'язок прислуги з японцем, вони її вбили...

"Місяць більше не світить,
Весна більше не приходить.
Та, колишня, весна!
Лише я живу
Такий, як і раніше!"

71

Після уроків Сюн тягне мене в куток класу.

– Я знайшла для тебе лікаря. Ходімо зі мною.

– Хто він такий? Як ти на нього натрапила?

Вона оглядається навкруги. Клас спорожнів. Лишилися тільки ми вдвох.

Вона шепоче мені на вухо:

– Пам'ятаєш ту консьержку з нашого гуртожитку, яка дозволяла мені самоволки? Учора я сказала їй, що вагітна і мені потрібен лікар.

– Ти здуріла! Якщо вона обмовиться, тебе виженуть зі

---

* Вірш запозичено з "Ізе Моногатарі", оповідання провінції Ізе (Японія, X ст.). На українську перекладено з французької версії, виконаної Рене Шиффертом (*прим. перекл.*).

школи, а твій батько звелить виголити тобі голову й відправити до монастиря!

– Не хвилюйся. Бо я додала отаке: "Якщо ви це комусь вибовтаєте, я донесу на вас у поліцію. Скажу, що ви сутенерка, що отримуєте з учениць гроші, що спонукаєте їх до проституції. Ви не тільки втратите роботу, вас засудять і публічно повісять". Я нагнала на стару такого страху, що вона миттю кинулася шукати мені когось із надійних лікарів.

Йду за Сюн до її спальні, де вона вбирає мене, на її думку, як тридцятирічну жінку.

Рикша проїздить повз блошиний ринок. Уздовж тротуару – гори меблів, посуду, тканин, вишуканих дрібничок, коштовностей, поживклих запліснявілих погризенних рулонів картин. Продавці – обірвані маньчжурські аристократи – походжають серед цих залишків минулої епохи, прагнучи обміняти нефритову табакерку чи старовинну вазу на годину втечі від дійсності в якійсь курильні опіуму. Лише кілька японських офіцерів прогулюються й уважно, як ласолюбці, розглядають ці речі.

Сюн, про всяк випадок, на початку вулиці зупинила рикшу. Через двісті кроків ми піднімаємося на напіврозвалений ганок і потрапляємо до лабіринту розвішаних на вірьовках простирадл, штанів, підгузків. Оскільки мене переслідує запашок сечі й тухлих яєць, згинаюся вдвоє, щоб виблювати.

У кінці коридору, де сушиться білизна, ми помічаємо низькі кімнати під похилою стелею. Кожна сім'я встановила свою пічку просто неба. Хмарою рояться мухи.

Сюн гукає:

– Перепрошую, де живе лікар Хуан Пу?

На порозі з'являється розпатлана жінка. Презирливо оглядає нас.

– Там. У глибині, праворуч.

На дверях висить вивіска, написана вицвілим чорнилом:

"Всесвітньовідомий лікар. Майстер з волі Божої. Повертає весну, лікує виразки, сифіліс, гонорею".

Стукаємо. Виходить жіночка з перманентом і густим макіяжем, міряє нас поглядом з голови до п'ят і, голосно стукаючи підборами, забирається геть. Сюн підштовхує мене і я, спіткнувшись, опиняюся в темній кімнаті. У кутку зіщулилась якась, схожа на мерця, молода пацієнтка. Біля неї курить якийсь чоловік. Він розглядає нас:

– Який будинок?

Ми відступаємо в закуток.

Знемагаю від гіркого запаху медичних настоїв та інших смердот, які годі описувати.

Не знаю, скільки часу минуло, поки дійшла моя черга заходити до кабінету. На спині в лікаря Хуан Пу теліпається тонесенька, як свинячий хвостик, маньчжурська кіска з рідкого білого волосся.

Він сидить за чорним столом перед порожньою книжковою шафою і погладжує борідку:

– Номер будинку?

Замість мене відповідає Сюн:

– За плату.

– Скільки років?

– Двадцять, – відповідає вона.

– Яка у вас проблема?

– У моєї подруги вже три тижні немає місячних.

– А-а, зрозуміло. Відкрийте рота, покажіть язика.

Добре, роздягайтеся...

– Роздягайтеся, – нетерпляче повторює він.

Сюн відвертається. Я ненавиджу себе. Зі слізьми на очах розстібаю сукню.

– Лягайте отам.

Він киває на вкриту брудним простирадлом дошку.

– Розведіть ноги.

Усі мої думки про смерть. Щоб не заплакати, стискаю кулачки.

Стариган наближається з лампою в руці. Оглядає, пальпує, мнеться.

– Добре, – каже нарешті, випростовуючись. – Загнивання немає. Одягайтеся.

Просить мене покласти праву руку на стіл, кладе на зап'ясток указівний та середній пальці. Його жовті нігті завдовжки понад п'ять сантиметрів загнуті на кінцях.

– Пульс неритмічний. Чітко чути звук плода. Ви вагітна!

Чую, як кволим голосом перепитую:

– Ви впевнені, лікарю?

– Абсолютно, – відповідає, рахуючи пульс на лівій руці.

Позад мене встає Сюн:

– Лікарю, у вас, звичайно ж, є ліки.

Стариган мотає головою:

– Це злочин! Це злочин!

Сюн глузливо посміхається.

– Випишіть нам рецепт! – каже вона й кидає посеред столу масивний золотий браслет, який носить на руці. Старий маньчжурець, косуючи на цю річ, міркує якусь мить і хапає свого пензлика.

Сюн відвозить мене додому.

– Завтра ввечері, після уроків, я прийду з настоем і все буде забуто, – звертається до мене.

– Не ускладнюй собі життя. Моєму "щастю" може зарадити лише смерть. Стривай, візьми ось нефритовий браслет. Не хочу, аби ти за мене платила. Я цього не варта.

Вона повертає прикрасу мені на зап'ясток.

– Навіщо мені тепер такі гарні речі? Завтра ти вип'єш настій і звільнишся від свого тягара. Через рік я вийду заміж і мене згвалтує якийсь незнайомиць.

72

Другого дня після бурі небо чисте.

Цієї пори року хлопці, які торгують жасмином, не дають проходу перехожим. Я не можу встояти проти їхніх благань і купую браслет з квітів, думаючи про засмаглий зап'ясток китаянки.

Коли бачу її на майдані Тисячі Вітрів, мені ввижається дивний силует на березі річки під учорашнім дощем. Що вона там робила? Про що думала? Учора, вона, в капцях на босу ногу, як божевільна, блукала містом, сьогодні – з відкритим чолом, пригладженим і зібраним

у важку косу волоссям – знову стає холодним і розважливим гравцем.

Щось змінилося в ній за останню добу. Чи, може, я дивлюся іншими очима? Під сукнею сумних кольорів – припухлі груди. З її тіла зникла дитяча непохитність, натомість з'явилася промовиста гнучкість. Попри рішучий погляд і насуплені брови, її ніжний рожевий ротик сповнений пристрасті. Вона похмура, знервовано бавиться кінчиками коси. Здається, вона страждає через те життя, яке в ній розквітає.

Вона ходить.

– Хороший хід! – голосно схвалює якийсь чоловік, що підходить до нашого столика.

На майдані Тисячі Вітрів люди вештаються, спостерігають, часом дозволяють собі висловити якусь пораду. Цей чоловік, на вигляд років двадцяти не більше, з намащеним брильянтином волоссям, нестерпно напахчений, дратує мене.

Я роблю хід у відповідь.

Молокосос вигукує:

– Який недогляд! Треба було походити от сюди!

І показує на шахівницю своєю тендітною рожевою ручкою з білою нефритовою каблучкою на пальці.

Потім він звертається безпосередньо до китаянки:

– Я друг Лю. Приїхав з Нової Столиці.

Вона підводить голову. Після обміну люб'язностями тягне його вбік від шахівниці.

Вітер доносить до мене їхні голоси. Між ними встановилися дружні стосунки. Вони вже перейшли на "ти".

Китайська мова з її п'ятьма тональностями – це музика, а їхня розмова – нестерпна опера. Спересердя шматую в кишені квітки жасмину.

Відколи я ходжу на майдан Тисячі Вітрів, гра в го стирає зі свідомості те, що я японець. Я вважав себе одним з них. Тепер я змушений воскресити в пам'яті, що китайці – особлива раса, окремих світ. Нас роз'єднує тисячолітня історія.

У 1880 році мій дід упроваджував буржуазну реформу імператора Мейдзі, тоді як їхні предки служили митній імператриці Ци Сі. У 1600 році мої предки, програвши битву, розпорювали собі черева, а їхні завойовували владу в Пекіні. За Середньовіччя, коли жінки в моїй сім'ї носили кімоно зі шлейфом, виголювали брови й фарбували зуби в чорний колір, їхні матері й сестри високо укладали волосся. Вони вже тоді перев'язували собі стопу*. Китайка розуміла китайця ще до того, як той розтулить рота. Носії однієї культури, вони притягувалися один до одного, мов ті магніти. Як же японець міг покохати китайку? У них же нічого спільного?

Партнерка припізнюється. Поміж дерев, з якими вона зливається, її зеленувата сукня, яка щойно, здавалося, несла в собі стільки туги, раптом задихала свіжістю. Так оце такий він, образ Китаю, – предмет моєї пристрасті й ненависті? Зблизька він розчарує. На відстані – його сльози ятрять душу.

Вона й оком не поведе у мій бік.

Я залишаю майдан.

---

* У китайській культурі – ознака соціального стану людини, яка сама вже не ступає ногами, її носять на руках (прим. перекл.).

Чень повідомляє, що кузен Лю навчає тепер у Пекіні гри в го.

– До речі, він одружився, – уважно придивляючись до моєї реакції, додає він.

Від цієї інформації мені ні жарко, ні холодно.

Чень живе у Новій Столиці. Вважає себе найкращим другом Лю. Це він представив Лю імператорові. Ви тільки послухайте його, таке враження, що він найповажніша особа в усій Маньчжурії.

Заздрю безтурботності цього міністрового синка – задоволений собою, задоволений життям. Минуле постає переді мною якимись уривками. То було сто років тому. Життя здавалося прекрасним. Ми з кузенком почувалися пречудово і вважали себе найкращими гравцями у світі. Моя іще незаміжня сестра з'являлася, щоб переривати наші партії в го чаєм і тістечками. Сутінки неспішно плели на небі свої пурпурові сіті. Обидві ми були незаймані, і я не знала, що таке зрада.

Чень цього ж дня повертається до Нової Столиці. Залишає мені напахчену картку з новою адресою кузена Лю, божиться, що незабаром знову приїде і тоді ми з ним зіграємо в го.

Прямую на своє місце. Стіл спорожнів, суперник зник, не лишивши й записки. Я заціпеніла, на межі зриву. На цій землі люди з'являються й зникають. У кожного свій час.

Складаю камінці. На заході довго не сідає сонце. Небом пропливають хмарки – довгі рисочки скоропису. Хто ж може розгадати ті слова – провісники моєї долі?

Затискаю між пальцями чорний камінець. На її гладенькій поверхні віддзеркалюється день. Заздрю його безсердечності, його крижаній чистоті.

Кузен Лю знайшов порятунок від зневіри в новому коханні, і я радію, що він так швидко віднайшов своє щастя. Незнайомець кинув гру. Для нього го лишається розвагою. Чоловіки живуть не задля пристрасті. Вони безцеремонно переступають через сентиментальне шумовиння. І Мінь показав мені, як це робиться. Сенс їхнього існування в чомусь іншому.

Мій рикша раптово зупиняється. Посеред вулиці до землі вклоняється якийсь чолов'яга. То Незнайомець. Він просить вибачити й благає продовжити партію завтра по обіді. Яюсь непевно киваю у відповідь і наказую рикші рушати далі.

Мушу лишити його там. На його шляху.

74

"У цьому світі ми ходимо по даху пекла й милуємося квітами"*.

Лише милування красою відволікає військового від його наполегливої роботи. А квіти... На шанувальників їм наплювати. Вони розквітають задля ефемерного, задля того, щоб померти.

---

* Вірш Ісси – японського поета XVIII ст. (прим. автора).

Останні повідомлення збурили всю казарму. Нанісши китайській армії низку поразок, наші дивізії дійшли майже до передмістя Пекіна. І тепер армія Сун Чжеюаня і Чжан Цзічжуна боїться Чан Кайші більше, ніж японців. Зі страху, що військо останнього підтягнеться на північ і приєднає їхні території, генерали відмовляються від підкріплення й вимагають миру.

У ресторані "Шідорі" від столика до столика перекочується гнів. Найвойовничіші серед офіцерів вимагають підкорення Пекіна. Найобачніші побоюються втручання Радянського Союзу й моляться передусім за те, щоб японська присутність у Маньчжурії посилилася.

Сьогодні до Орхідеї я не пішов. Мое тіло зберігає свою свіжість і гнучкість. Трохи підобідавши, я почуваюся легко, моя голова ясна. Палка дискусія не зачіпає мене, я безуспішно намагаюся не дати моїм товаришам побитися між собою.

Гвалт не вщухає до пізнього вечора й триває в кімнатах. Кілька понад міру екзальтованих лейтенантів розстібають сорочки й клянуться, що зроблять собі сеппуку, якщо імператорська армія розпочне мирні переговори з Пекіном. Згадка про кров доводить збудження офіцерів до апогею.

Вислизаю надвір. На плацу вітер пестить обличчя ніжним ароматом нічних квітів. Я схвильований від того, що належу до безкорисливого покоління, яке прагне досягти найвищої мети. Дух самураїв, знищений сучасністю, відроджується саме в нас і через нас. Ми переживаємо період непевності. Велич прийдешнього доводить нас з усіма нашими очікуваннями до відчаю.

Тишу розрізає гіркий стогін, до моїх вух доноситься сухий звук флейти. У каюті Накамури я бачив сякухачі*. Може, то він, п'яний і сумний, терзає свій інструмент?

Поступово звук сходить на бази й стає нечутним. Раптом різкий вітерець розтинає небеса.

Той вітерець пронизує мене так само, як промінь місячного сяйва – темний океан. Сьогодні я живий, а завтра на фронті – помру. Мое ефемерне блаженство сильніше за вічне космічне щастя.

У фіналі флейта якомось протяжно зітхає і змовкає. Навколо мене колишеться листя. Погляд зупиняється на цикаді, що сидить на дереві. У її панцирі утворилася широка шпарина, крізь яку видно напівпрозоре тільце. Це нове життя кілька разів здригається, розкривається, потягається, звивається, розгойдується. Чекаю, доки воно відокремиться від шкірочки, й підштовхую, щоб злізло на мій палець. При місячному світлі м'яка цикада схожа на вирізану вправним майстром нефритову скульптуру. Її крильця, мов дві краплини роси, що от-от упадуть, витягнуті вздовж шовковистого тільця. Я ледь торкаюся черевця – і жилки розпадаються, прозорість зникає. Комашка випускає чорнильну рідину. Її тільце опадає. Одне з крилець надимається, вибухає і розбризкується чорними сльозинками.

З думки не йдуть китаянка, Китай, що їх нам доведеться перетворити на порох.

---

* Різновид кларнету (*прим. перекл.*).

– Ось настій трав, – промовляє Сюн і розкутує загорнутий у товсту тканину чайник, що стоїть на самому дні її сумки. – Я принесла тобі ще й вати. Мабуть з тебе литиме, як із відра. Захочай усе це. Настій дуже ядучий? Щоб консержка погодилася закип'ятити інгредієнти вдома, я мусила пригрозити самовбивством. Випий це перед сном. Потім лягай і чекай. Зазвичай настій п'ється теплим. Можна й холодним, тільки тоді він значно гіркий. Я вже піду, бо батьки ще запідозрять щось. Ну, тримайся! І завтра вранці щоб уже позбулася цього лиха!

Мама пішла з дому ще перед вечерею. До завтра вона буде біля сестри, та вже кілька днів не встає з ліжка. Вечерю наодинці з татком. Як і завжди, його голос діє на мене як заспокійливе. Питаю його про переклади. В очах у татка з'являється блиск. Читає для мене вголос кілька сонетів. З боєм помічаю, що його скроні посріблилися. Чому старіють наші батьки? Життя – це палац омани, що його руйнує час. Жалкую, що не надивилася досхочу на своїх рідних.

Тато запитує мою думку про його вірші.

– Вони чудові, та я віддаю перевагу нашим старим віршам, як ось, наприклад:

"Коли зів'януть квіти весняні

Під місяця диском осіннім,

Стільки спогадів роїться в голові моїй!"*

---

* Вірш Лі Ю, Китай, X ст. (прим. автора).

Або таким:

"Скільки смутку на цьому короткому шляху,
Ось завтра і я піду,
Попливу, кошлатий,
На носу одного з човнів"*.

Татко гнівається. Не виносить моєї байдужості до інших цивілізацій та культур. Він вважає, що цей культурний егоцентризм згубить Китай.

Я вибухаю:

– Ненавиджу англійців, вони двічі змусили нас воювати задля того, щоб збагрити нам опій, який у своїй країні самі ж і забороняють. Терпіти не можу французів за те, що вони розграбували, спустошили, а потім спалили перлину нашої цивілізації Палац Весни. Тут, у Маньчжурії, відколи Японія диктує свої правила на нашій землі, усі репетують про прогрес, про економічний розквіт. Не виношу японців! Завтра вони заповнять увесь континент – і ви нарешті з полегшенням відчуєте, як Китай звільняється від свого обскурантизму.

Уражений моїми словами, він встає, бажає мені доброї ночі й іде до своєї кімнати. Я плентаюся з їдальні. Даремно звинувачувала батька. Він же все своє життя присвятив поезії.

Замикаюся на ключ, закриваю штори.

Сиджу на ліжку й дивлюся на чайничок, що стоїть посеред столу. Шарфи й носовички зв'язую в міцну мотузку.

Під вікном поволі здійсмається сизий димок ладану, від якого чманіють комарі.

---

* Вірш Лі По, Китай, XVIII ст. (прим. автора).

Померти – це так легко. Одна мить муки – і готово. Не встиг і змигнути, як переступаєш поріг. Входиш в інший світ. Жодних тобі страждань, жодної тривожної метушні. Там так солодко спиться.

Померти – це означає розтерти між долонями сніг, розтопити зимову холоднечу й кригу.

Хапаю мотузку й прив'язую обидва кінці за бильця ліжка під балдахіном. Петля залякла, мов та деревина, що виросла тисячу років тому.

Я сіла навпочіпки і втупилася в неї так, що аж очам боляче.

Варто мені встати – й моя думка зупиниться.

Не чути ніяких звуків.

Випростовуюся, щоб перевірити, чи міцна петля.

Встромляю в неї голову.

Мотузка під підборіддям мені заважає. Прагну опинитися в порожнечі, стрибнути в безодню. Тремчу від насолоди: я ще тут і вже там; я – це ще я, і мене більше не існує!

Я вже мертва?

Виймаю голову з петлі й сідаю на ліжку.

Роздягаюся, бо геть спітніла. Витираюся мокрим рушником. Від прохолодної води мене починає тіпати. Хапаю чайничок. Настій такий гіркий, що я кілька разів зупиняюся й переводжу подих. Прив'язую набиту ватою гігієнічну стрічку поміж ніг, розв'язую петлю і відв'язую мотузку, лягаю в ліжку й складаю руки на животі.

Лампа горить. А я чекаю.

Відколи помер Мінь, я не можу заснути в темряві. Бо-

юся його привида. Тікаю від нього.

Уві сні бачу ліс, де крізь гілки дерев просочуються сонячні промені, де походжає казковий звір. У нього коротка золотиста шерсть і грива лева, витончене й струнке, як у породистого собаки, тіло. Я шаленію від того, що він забирається на мою територію. На мій клич з'являється леопард і кидається на інтервента. Потім раптом я перетворююся на пораненого звіра. Леопард роздирає мені живота, дряпає своїми іклами мої нутрощі.

Прокидаюся від власного стогону. Нестерпний біль опускається від мого набряклого живота вздовж сідниць, потім несподівано вгамовується. Ледве встаю і йду до миски, щоб занурити у воду голову. Плентаюся на кухню, де десять ополоників води нарешті вгамовують спрагу.

Пізніше я знову прокидаюся від болю. Падаю з ліжка, тягнучи за собою простирадла й подушки. На підлозі хапаюся за ніжки столу й безуспішно борюся з нестерпною судомою.

Коли біль трохи вгамовується, згортаюся клубком, щоб подивитися, чи пішла кров між ногами. Прокладка лишається незайманою, і в цій білизні я вбачаю глузування Міня. Я вже не відчуваю ні рук, ні ніг. Після таких мук від самісіньких пальців на ногах по всьому тілу прокочується якась дивна хвиля жару. Замість того, щоб потішитися з цього полегшення, вся тремчу. Розпластуюся на підлозі і з байдужістю дивлюся на погром у своїй кімнаті.

Новий напад спазмів, потім іще. Мені здається, що ніч швидко минає, і я боюся, аби тільки вона не скінчи-

лася, аби тільки мене не застали в такому жалюгідному стані. Треба було вбити себе.

Ранкова зоря вже заграла на шторах. Пташиний щебет сповіщає про початок нового дня. Чую, як куховарка замітає у дворі. Ще мить – і мене викриють. Ще мить – і я стрінуся очима з батьком, ще мить – і я помру від сорому.

З останніх сил спинаюся на ноги. Руки тремтять. Якби мені довелося взяти до рук перо, то воно видалося б важчим за десять тонн.

Спроквола наводжу хоча б якийсь лад у спальні.

Ранкове сонце золотить віконні рами. У мене розламується попереk. Стою я чи лежу, не можу позбутися відчуття, що от-от народжу свинцевий м'яч. Сідаю перед дзеркалом, у якому відбивається чуже змарніле личко. Злегка підпудрююся і підфарбовуюся.

Кров з'являється за сніданком, коли я вже про неї й не думаю, коли в моїй голові абсолютна порожнеча. Палаюча річка розтікається в мене поміж ніг. Кидаюся до туалету. На гігієнічній прокладці бачу пінисту чорну рідину. Не відчуваю ні радості, ні суму.

Відтепер мене вже ніщо не зможе схвилювати.

Час іти до школи. Щоб не зганьбитися заплямованою сукнею, майструю гігієнічну прокладку, до якої напихаю все, що потрапляє під руку – вату, тканину, папір; натягаю дві пари трусів і стареньку льняну сестрину сукню, яку завжди ненавиділа за її пісні кольори та заширокий крій. Заплітаю волосся в одну-єдину косу і зав'язую її носовичком.

Виходжу з коляски рикші й дрібочу до шкільної будівлі. Навколо мене бігають школярки. Вранці молодь галаслива, мов зграя горобців, що пурхає в небо. Однокласниця ляскає мене по плечу:

– Гей, ти схожа на тридцятирічну бабцю!

76

Уже годину чекаю на китаянку.

Ще рядовим вояком я дуже любив вартувати. Притиснувши до грудей зброю, цілісіньку ніч прислухався до кожного шелесту. Коли йшов дощ, солдатська шинель відділяла мене від зовнішнього світу і я перетворювався на занурений у власні думки зародок. Коли йшов сніг, величезні сніжинки, кружляючи, падали на землю, немов тисячі складів, немов біле чорнило, що лягало на чорний папір. Я стояв непорушно, з широко розплющеними очима, і мені здавалося, що я стаю птахом, деревиною. Я забував про своє тіло, про своє походження, був частиною непорушної природи.

Нарешті китаянка з'являється. Замість привітання вона якось загадково усміхається. Встаю, уклоняюся. Вона трохи згинається. Таке враження, що довгий тяжкий сон поналивав їй повіки, спотворив обличчя. У куточках рота пролягли дві зморщечки. Завела за вуха пасма, що повибивалися з коси. Виразом обличчя, замріяним та відстороненим, вона нагадувала маму-сан, коли та складала мої кімоно.

Вона запрошує мене до гри. Після двохсотого ходу чорні й білі утворюють сонмище пасток, у яких кругова оборона одних затиснута в кільце других. Ми воюємо за вузесенькі коридори, за невеличкі території. Китайка ходить через кілька хвилин. Її камінець дзенькнув, як та шпилька, що упала в порожній кімнаті.

Дивно, що вона бере на роздуми так мало часу. У мене лишилися неприємні спогади від моєї нервозності минулого разу, тепер я готовий протистояти будь-яким зовнішнім впливам. Щоб зробити свій хід, беру півгодини на роздуми. Через три хвилини білі вже ходять. Вражений такою несподіванкою, підводжу очі.

Вона раптово змінює напрямок свого погляду і вдає, що спостерігає за гравцями у мене за спиною. Моє серце калатає дужче. Опускаю очі й силкуюся сконцентруватися. Дивовижна річ, на шахівниці я знову бачу чорні й білі рисочки – візерунок її обличчя!

Ледве встигаю пересунути свій чорний камінець, як її білий уже заволодів сусідньою клітинкою. Раніше вона ніколи так швидко не реагувала. Та, втім, цей її удар бездоганний. Знову підводжу очі й стрічаюся з її очима, які прискіпливо розглядають мене. Я тремчу. Щоб приховати свою ніяковість, удаю, що розмірковую.

Вона продовжує уважно розглядати мене. Відчуваю, як під її поглядом у мене палає чоло. Раптом чую її голос:

– Зробіть мені послугу!

Моє серце як не вискочить.

– ...Так.

І додає після паузи:

- Я розраховую на вас.
- Чим можу прислужитися?
- Ходімо звідси, поясню вам потім.

Допомагаю їй записати незакінчену партію і скласти камінці. Сховавши все до своєї сумки, вона просить іти за нею.

Дівчина дрібними кроками йде поперед мене. Кілька пасом її волосся розвіваються від ходьби.

У мене перехопило подих, відчуваю, що десь усередині здійсмається якась дивна тривога. Куди вона мене веде? Деревя розступаються перед її маленькою постаттю і зступаються позад мене. Вулиці сплітаються у велетенський лабіринт. І я гублюся.

Часом вона, усміхаючись, оглядається. Холод зник з її погляду. Вона піднімає руку, зупиняє рикшу й садовить мене поруч себе.

- На пагорб Семи Руїн, будь ласка.

Денне світло проходить крізь опущену штору й укриває її обличчя золотою пеленою. Дрібнесенькі порошинки, майже спалахи, кружляючи, спадають з даху й осідають на кінчиках її вій. Я знічений, розгублений сиджу на краю вузького ослінчика. На розі однієї з вулиць моя рука ледь торкається її. Дотик її крижаной шкіри справляє враження укусу. Вона вдає, що їй байдуже. Від її шиї лине аромат дівочих парфумів, запах зеленого чаю й мила. Рикша наїздить на каменюку, мене притискає до її стегна.

Я задихаюся від збудження й ніяковості.

Помираю від бажання міцно пригорнути її. Оскільки обійняти її за плечі й притиснути до своїх грудей я не мо-

жу, верхом блаженства для мене було б доторкнутися до її пальчиків. Краєм ока вдивляюся в її обличчя й готовий кинутися, як п'ядун на вогонь. Звівши брови, вона розглядає спину рикші.

Я ледь стримую свої руки.

Рикша зупиняється – і ми виходимо. Задираю голову, погляд блукає вкритим лісами пагорбом. На його вершині, в променях сонця, над розкішною рослинністю, здається, помічаю китайську статуетку.

Перед нами поміж квітучих кущів, високих трав зважається вистелена шифером стежинка і на самому пагорбі губиться в холодку дерев.

77

У класі Сюн передає мені під партою складену вчетверо записочку:

"Ну, як?"

Рву аркуш і відповідаю: "!"

Кількома хвилинами пізніше надходить друге послання. Вона писала з такою пристрасстю, що місцями папір продірявлено наскрізь:

"Сьогодні вранці приїхав мій батько. Наприкінці навчального року він забирає мене додому. Мені кінець!"

Цього тижня заняття закінчуються. Сама думка про те, що Сюн виходить заміж за сінка якогось сільського сановника, доводить мене до відчаю. Через хвилювання в мене знову починає скорочуватися матка. З першим зву-

ком дзвоника, попросившись із викладачем, я, з повним мішком прокладок, кидаюся до туалету.

Сюн іде слідом і чекає на дверях. У неї тремтять губи, вона не в змозі вичавити й звуку. Відводжу її вбік, подалі від учнів, і вона, кидаючись мені в обійми, заходиться плачем. Я не можу нахилитися, щоб подолати спазм. Притискаю її до себе. Мій піт зливається з її слізьми.

Сюн мусить обідати з батьком, благає, щоб і я пішла з нею. Вона хоче виторгувати рік відстрочки.

Убраний у шовкову туніку, з золотим годинником на ланцюжку, батько моєї нещасної подружки – це замаскований під поміщика фермер. Він веде нас до розкішного ресторану. Не встигли сісти, як він починає перелічувати витрати на навчання, усі ті гроші, що даються таким потом.

– І нарешті, – грюкаючи кулаком об стіл каже він, – уся ця ахінея добігає свого кінця. Складай речі.

Мені огидні його жовті зуби. Біліша за сніг Сюн не наважується й рота розкрити.

Я почуваюся недобре. Часом брязкання тарілок і го- мін голосів перетворюються на дзвін у вухах, від якого я глухну. Палички вислизують з рук. Сюн нахиляється до мене й шепоче на вухо:

– Ну, давай! Скажи!

Що сказати? З чого почати? Моя подруга повісила на мене весь тягар відповідальності за своє щастя.

Тамуючи біль, який стискає мене, немов лещата, я одним духом спорожнюю три чашки чаю. Начебто трохи зібравшись на силі, намагаюся пояснити старому скнарі,

що його донька має довчитися до кінця й отримати диплом. У чоловіка слина летить прямо мені в обличчя:

– Диплом? Скільки він коштує? Я не вмію читати й пречудово почуваюся! Остобісіло тринькати гроші на цей нужник, тепер її черга давати прибуток! А ви, панно підпрягайло, краще думайте про своє майбутнє. Ви не мавпа, тож вашим батькам краще не зволікати і знайти для вас пристойну партію.

Встаю з-за столу й забираюся геть. Чую, як позад мене дзяволить стариган:

– І це твоя найкраща подруга? Шльондра! Я тобі очі повидираю, якщо зустрінешся з нею ще хоч раз. А тепер не скигли, а їж. Після обіду повезу тебе купувати сукні. От побачиш, у тебе буде найкращий в окрузі посаг.

Зупиняю рикшу.

З обіду кровить менше. Але я геть виснажена. Мрію про те, щоб звалитися й заснути глибоким сном. Вдома? Але ж там матуся. Повернутися о такій порі – це означає потрапити їй на очі. Лягти в ліжко – визнати себе недужою. Так і причини дошукатися неважко.

Дрімая в колясці рикші. Змусивши його довгенько поблукати, згадую, що призначила зустріч для гри в го. Негайно ж їду додому. Біля дверей ховаюся в колясці, а візника посилаю попросити в прислуги два набори камінців.

Майдан Тисячі Вітрів. Теракотова статуя вже тут.

Наша партія сягає своєї найвищої фази. За шахівницею до мене знову повертається запал, гідність. Але час грає проти мене. Поки мій суперник довго розмірковує,

заплющую очі, бо мене засліплює сонце. У вухах щось глухо гуде, перекочується якимись нескінченними хвилями. Біля моїх ніг простирається широка галявинка. Я лягаю на траву.

Мене будить стук камінця. Суперник зробив хід. Наші очі стрічаються.

– Чи не могли б ви зробити мені послугу? – зривається з губ ледь сформоване в голові прохання. Він нічого-сінько про мене не знає, навіть імені мого.

Підводжуся, збуджена, з болем у животі. Я мушу втекти від гравців, від го, втекти з власного міста.

Сідаю в коляску рикші. Суперник влаштовується поруч. У нього м'язи міцніші, ніж у Міня, плечі ширші. Від цього ослінчик стає завузьким.

Мене приколисує погойдування коляски, і здається, ніби їду в далеку подорож. Я – то вже не я. Я пливу.

Рикша зупиняється біля підніжжя пагорба. Починаю сходження. Незнайомець мовчки йде слідом. Різкі пориви вітру доносять гіркий запах польових квітів. У мене тремтять ноги. Мені важко дихати. На щастя, я потію і жар, здається, спадає. Чекаю на Незнайомця, який іде по волі, зчепивши руки за спиною. Він підводить голову й відразу ж опускає очі.

Хто він? Звідки прийшов? Чи треба ставити запитання, відповіді на які маскують суть тих істот, які (сторонні й близькі) живуть у наших мріях – хвилюючих та швидкоплинних.

Минаємо дорогу, яка веде до того місця, де, сидячи навпроти Міня на вищербленій мармуровій квітці, я чекала своїх перших поцілунків.

За поваленим кіоском – сосновий ліс. Там дорога кінчається. Легенько поскрипує комашня. Вітер уже не віє. То тут, то там каскадом стікають сонячні промені. Галявина.

Біля моїх ніг під листям поховане моє кохання. Назавжди.

Простягаюся на землі, кладу голову на сумку. Трави лоскочуть складені під потилицею руки.

Мені хочеться спати.

78

Посеред галявини вона вклоняється:

– Постережіть мене. Не будіть, якщо я засну.

Вона лягає під деревом, уможує голову на своїй школярській сумці.

Я спантеличений і не знаю, що його робити. Розумію все й не розумію нічого. Вона хоче, щоб я влаштувався біля неї під цим деревом. Вона – котра знає, що таке загроза оточення, котра прораховує десять ходів наперед, аби уникнути облоги, – потрапила до тенет людських почуттів і ладна здатися мені в полон.

Мацаю захований під тунікою пістолет. Вона викригла, хто я такий? Приготувала мені пастку? Деревина й кущі навколо мене утворюють загрозливе кільце. Прислухаюся. Нічого, окрім цвірінкання якоїсь пташки, монотонного співу цикад, дзюрчання джерельця.

Підходжу ближче до китаянки. У неї заплющені очі,

злегка підігнуті ноги, вона скрутилася клубочка на лівому боці. Віялом відганяю бджілку, яка переплутала пушок на її обличчі з тичинками квітки. Вона ніяк не реагує, я нахилиюся нижче. Її груди злегка здіймаються й опускаються рівномірно в такт диханню. Та вона заснула!

Умощуюся під деревом, яке вкриває нас своєю тінню. Мене розчулює глибокий сон дівчини. Вирішую почекати, доки вона прокинеться, і, прихищений деревом, віддаюся мирному відпочинкові. Повіки важчають. Мотонне гудіння комах заколисує, я заплющую очі.

Як же ця історія починалася? Я жив у Японії, вона – у Маньчжурії. Одного сніжного ранку нашу дивізію відправили на континент. З палуби ми дивилися на пінисте море з невпинними сплесками хвиль. Ніколи не бачена китайська земля була для мене якоюсь абстрактною ідеєю. З тієї сірої непорушності з'явилися залізниці, ліси, річки, міста. Заплутаними стежками долі я потрапив на майдан Тисячі Вітрів, де на мене чекала юнка.

Не пам'ятаю своєї першої партії в го. Я починав учитися цій грі років п'ятнадцять тому. Згодом невідступно бігав за дорослими, які милостиво погоджувалися на нічию. Над моїми елементарними ходами глузували. Мої сидіння за шахівницею нагадували обід, що потрапляє до шлунку зголоднілої людини. На цьому етапі я не міг досягнути ні майбутнє, ні минуле. Імовірно знадобилися довгі роки, щоб завдяки грі в го я навчився вільно переміщуватися між учора, сьогодні й завтра. Від камінця до камінця, від чорного до білого, усі ці мільйони камінців зрештою вибудували місток, який проліг до безмежного Китаю.

Розплющую очі. Гора хмар на небі, порізана глибокими долинами, надає галявині дивного рельєфу. Билинки, гілочки, квіточки, непомітні під розпеченим світлом, набувають чітких форм, немов їх щойно викарбували. Дерева шелестять під вітром. Китайка мирно спить посеред цього концерту кото*, скрипок і сямізен. Сукня прикриває її до самих п'ят. Сухе листя, що впало на неї, перетворює синьо-фіолетову, прим'яту на згинах її тіла, тканину на величну драпіровку, прикрашену складками, борозенками, наче хвилями, що б'ються об берег. Може, вона встане й почне танцювати на цьому, призначеному для богів та мрійників плаї?

З-за останньої хмаринки впливає сонечко. Воно лишає на личку сплячої золоту маску. Вона стогне, перевертається на правий бік, а на лівій щоці лишаяються відбитки від гілочок. Мовчки розкриваю над нею своє віяло. Її насуپлені брови розправляються. На губах з'являється щось схоже на усмішку.

Ніжно пещу її тіло цією штучною тінню. Мене охоплює якась незбагненна насолода. Різко закриваю віяло.

Як же я міг переплутати цнотливість із байдужістю, як міг лишатися глухим до цих послань? Вона кохала мене ще тоді, коли я ставився до неї, як до маленької дівчинки. Значить, то сила цієї довгоприховуваної пристрасті перетворила її на жінку. І сьогодні вона з нечуваною рішучістю пропонує мені себе. Порівняно з нею я схожий на легкодуха, який іще недавно боявся пастки, вагався потрапити до неї в обійми, аби зберегти своє життя.

---

* Японський тринадцятиструнний інструмент (прим. перекл.).

Війна ось-ось розпочнеться. Завтра мене відправлять на фронт і я залишу її. Як же я можу спокійно скористатися з її незайманості?

Доля вояка – смерть, а не кохання.

Заплющую очі, щоб повернути собі ясність мислення. Протиставляю цій залитій сонцем галявині картину засніженого поля, виритих у замерзлій землі траншей, трупів, що розкладаються.

Щось штовхає мене в ноги. То зіщулюється китаянка. Йй, здається, зле. Може, холодно? То недобре для неї, не годиться пещеному дитяті так довго спати на голій землі. Легенько торсаю її. Але замість того, щоб прокинутися, вона здригається і не виринає зі своїх видінь. Кладу її руки собі на коліна. Здається, заспокоїлась.

Мені ввижається, що я бачу за її заплющеними повіками іскорку щастя.

79

Мені треба сходити до Перлини Місяця на інший кінець міста. Побоюючись, що не встигну повернутися до обіду, матуся не відпускає мене.

Я кепкую з її стурбованості.

– Ну, ви тільки погляньте!

Тупаю ногою і підстрибую. Замість того, щоб повернутися на землю, змахую крилами й злітаю в небо. Наш будинок перетворюється на цеглинку, потім піщинку, що загубилася в міському саду.

Переді мною жодної хмарки, жодної пташки. Мене несе вітром, і я ковзаю, кружляю. По спіралі злітаю в безмежність. І, раптом, – вічна ніч, холодна й глибока. Зірки – замислені очі – не блимають. Мене вабить їхній непорушний блиск, і щойно збираюся полетіти до них, як раптом мене пронизує якийсь біль.

Спазм паралізує – і я лечу донизу. Махаю руками, ногами, крильми, але мене ніщо не підтримує, ніщо не несе. За якусь мить облітаю своє місто, будинок і продовжую падіння у прірву.

Моє тіло спалахує. Мене нудить. Я кричу гвалтом.

Хтось підхоплює моє тіло під час падіння. У кого це такі довгі руки, що можуть дістати мене з дна океану? Я завмерла. Мушу завмерти, щоб він зміг витягти мене з темряви. Настійно й обережно він виводить мене нагору, до життя, подібно тому, як акушерка допомагає народитися немовляті. Тепло його долонь пронизує шкіру й розливається по всій мені. Я нага, зморщена, червона, згорнулася в клубочок. Мені заважають світло, гамір світу. Я стогну від задоволення.

Коли розплющую очі, мій погляд стрічається з поглядом Незнайомця. Здивована, підводжуся одним порухом.

Він теж випростується. Підбираю свою сумку – і гайда.

Захід накинув на пагорби своє червоне вбрання. Іще вчора я не могла дивитися на пурпурове у сутінках. Цей колір нагадував мені червоне сонце в тумані, що сяяло того ранку страти. Тепер я вже не боюся його.

Довго шукаю рикшу. Сонце сідає за горизонт, і в тем-

р'яві злітають круки. А згодом мене огортає ніч. Дорога в'юниться широким хлібним полем, на якому петляють світлячки.

На небі місяць – крейдою проведена лінія.

Незнайомець біжить слідом. Тупіт його кроків лякає і водночас захоплює мене. Чи наздожене?

Я більше не боюся привидів. Цієї ночі я нарешті поховала Міня й Тан. Нехай собі сплять спокійно! Я вже стала іншою жінкою і ношу своє колишнє ім'я, як цикада носить тьмяні спогади про землю, у якій вона дрімала до свого перетворення. Я більше нічого не боюся. Це життя – лише партія в го!

Чоловік зберігає дистанцію.

Проходить рикша.

Я гукаю його.

Сідаю сама.

Рикша починає бігти.

– Стривайте!

Одним жестом Незнайомець зупиняє його.

– Стривайте! – повторює тремтячим голосом.

Він стоїть під ліхтарем і здається мені неймовірно великим і самотнім. Його погляд пестить моє обличчя.

Я опускаю очі і втуплююся у спину рикші.

Рикша рушає.

Голос віддаляється:

– Ви ж завтра прийдете після обіду, правда?

Підводжу очі. Набігають сльози, й мені боляче. Крізь цей туман вдивляюся у чорний пейзаж. Треба вгамувати безглуздий плач. На тротуарі похитуються тіні перехожих, горять вікна в будинках. За тими вікнами – сотні життів.

Спустошений, вирішую лягти, не вечерявши. На ліжку знаходжу кореспонденцію, що надійшла сьогодні по обіді.

З притаманною вченій жінці надмірною докладністю матуся описала події цього місяця: молодший брат відбув до Китаю.

"Спершу мене здивувала тиша в нашому домі, – пише вона. – Щоб не думати про те, що ми далеко одне від одного, я взялася наводити порядок. Прибирання допомагає мені забути про те, що вас немає поруч. Наткнулася на ваші дитячі кімоно, й мені було важко повірити, що ви так швидко повиростали, що обидва воюєте за імператора".

Молодший брат у своєму листі просить вибачити йому. Він не встиг попросити в мене дозволу залишити нашу маму.

"Ми незабаром побачимось у Китаї, на фронті. Нарешті ти пишатимешся мною!"

Зітхаю від його наївності. Волів би, щоб він не знав жорстокості війни. Але як я міг заборонити йому любити вітчизну понад життя? У дитинстві я був його кумиром. Після смерті татуся він збунтувався проти мого авторитету. Сьогодні – я знову для нього взірець.

Шкода матусі. Чоловіки покинули її, а боги прирекли на самотність. Як же то, мабуть, боляче отримати дві урни з останками своїх синів!

У сусідній кімнаті саме в розпалі гра в карти. Крізь стіни до мене доносяться вигуки:

– Подвоюю ставку!

– Приймаю.

Кожен військовий кидає виклик майбутньому своєму.

Думаю про свою маму, про її сухеньку постать, закутану у вдовине кімоно. До цього сумного образу додається образ китаянки, що клубком згорнулася в траві. Попри різницю у віці й походженні, у них спільна доля: неймовірна печаль за нездійсненим коханням.

Жінки – це наші пожертви цьому велетенському світові.

81

Удома матуся суворо запитує:

– Чому це ти так пізно? Де була?

Я не вмію брехати. Дивна річ, але вона вдає, що повірила мені. Татко на канапі читає газету, і на його губах грає загадкова посмішка. За весь вечір він і слова не процідив у мій бік.

На кухні я ковтаю все, що залишилося. До мене повернувся апетит. Ось уже два дні, як мене не дратують запахи.

Мама тихо входить і сідає навпроти мене. Червоний лакований стіл у сутінках видається чорним. Сумлінно натертий куховаркою, він лискучий, наче скло. Не знаю-

чи, як уникнути маминого погляду, рахую рисини, які тримаю на кінчиках паличок.

Спадкоємиця аристократичного китайського роду, жінки якого були годувальницями маньчжурських імператорів, мама зуміла пережити втрату розкішного життя, її серце зачерствіло. Вона ховає свої спогади за сімома замками й спостерігає за тим, як руйнується світ, з холодною гідністю зраненої жінки.

Перебування в Англії відвернуло її від Китаю. Сестра мені незрідка повторювала, що, якби не таткова наполегливість, мама нізащо б не повернулася. На противагу більшості китаянок, у яких материнська любов повсякчас б'є через край, наша мама виховує нас зі стриманою делікатністю, яка виключає прояви ніжності. Гнівається вона навіть через дрібниці – спізнення, нетактовність, пожмакану книжку...

– Ти схудла, – звертається до мене мама.

У мене стискається серце. До чого це вона веде?

– Щось ти кепсько виглядаєш. Дай-но мені свій пульс.

Повільно подаю ліву руку. Правою продовжую їсти. А що як вона розкриє мою таємницю?

– Слабкий і неритмічний, – каже вона після того, як потримала мій зап'ясток. Я мушу показати тебе своєму лікареві. Мене непокоїть твій стан. Через інтенсивний розвиток у дівчат твого віку бувають проблеми як з фізичним здоров'ям, так і з психічним станом. Тому в давнину, щоб стабілізувати психіку, їх одружували в ранньому віці.

Я не смію заперечувати. Вона підводиться:

– Поїси супу з ластівчиних гнізд. Він розігріває кров і нутрощі, гармонізує висхідний та спадний потоки. Завтра ми сходимо до старого метра Лю. Він порадить якийсь медичних настоїв. Потім я зводжу тебе до американської лікарні. Західна медицина вміє виправити наші недоробки. Наприкінці тижня почнуться канікули. І припини грати в го на майдані Тисячі Вітрів. Твоя сестра знову житиме з нами. Будете обидві під моїм дахом, так мені легше буде вас доглядати.

Мені зовсім не хочеться, щоб мене доглядали, кажу їй, що завтра у мене не буде часу йти до лікаря.

– У тебе ж немає занять під вечір, – вона мені у відповідь.

– Я маю закінчити партію в го. Це для мене дуже важливо.

Мама розгнівалась, але голос лишається рівний:

– Я вам з сестрою дала занадто волі. Це не для вас. Анулюю свою партію.

І вже на порозі кухні обертається ще раз:

– Останнім часом ти недбало вдягаєшся. Це сукня твоєї сестри. Вона для тебе задовга, а колір не пасує до кольору твого обличчя. Куди поділися ті сукні, які ми тобі шили два місяці тому?

У своїй кімнаті я падаю на ліжко. Цієї ночі кровить менше. Але сплю неспокійно. Сюн у червоному, вся в гаптуванні і коштовностях вклоняється якомусь страшному чолов'язі. У сльозах вона схожа на вигнану з небес богиню, що відбуває покарання в багнюці. Якийсь незнайомиць помітив мій смуток. Він хапає мене за руку.

Його шершава, немов пемза, долоня відполіровує мої збуджені нерви. За ним, перед Храмом Білої Кобили, під деревом, я бачу Міня. Він усміхається мені й зникає у натовпі.

Вранці, коли просинаюся, тіло – стомлене, шкіра – суха. Щоб потішити маму, натягаю ненадівану сукню. Цупка тканина дратує мене.

На перехресті біля храму зиркаю на дерево, під яким уві сні бачила Міня. Там навпочіпки хтось сидить. Та це ж Цзін!

Вистрибую з коляски рикші. Цзін схуд кілограмів на десять. Понівечене шрамами обличчя прикрите чорною борідкою і замасковане капелюхом.

Коли я наближаюся до нього, він підводиться. Довго стоїть мовчки. Його погляд зосереджений на мурахах, що нескінченною лавиною лізуть по деревині.

– Я – зрадник.

Здригаюся від його безбарвного голосу.

– Їхні тіла покидали в братську могилу. Я не зміг навіть прийти на їхні могили вклонитися. Ще вчора Мінь був удома, живий, веселий.

Цзін б'ється головою об стовбур. Я хапаю його за руку. Він відбивається:

– Не чіпай мене. Я – боягуз, я – живий труп. Я в усьому зізнався, усе вибовтав. То було нескладно, простіше простого. Мені й соромно не було. Я ні про кого не думав. Слова самі зривалися у мене з язика, переповнювали мене. Все зруйнувати – то було так п'яно...

Цзін зареготав, щосили теліпаючи головою:

– Лише ти, здається, не дивишся на мене як на чудовисько. Батько бажав моєї смерті, тому заборонив матері бачитися зі мною. Відтепер я ношу на чолі тавро зла.

Він так урізав по стовбуру, що розпанахав собі руку.

Подаю йому носовичка. Він шепоче:

– Я вже не можу повернутися до університету. Мені соромно. Живу, як щур. Унікаю друзів і лякаю дітей на вулиці. Ночами вже не можу заснути. Чекаю, коли Союз Опору пришле своїх убивць. Вони поволочуть мене по землі, наставлять зброю і скажуть: "Ти зрадив нашу довіру, ти продав свою гідність. Іменем Опору, іменем китайського народу, іменем загиблих і їхніх сімей ми посилаємо тебе в пекло...". Ти побачиш, як мій труп валяється на вулиці, отут, посеред перехрестя, з табличкою на шії: "Він зрадив і заплатив за це!"

Мені моторошно слухати Цзіна. Але не знаходжу слів, щоб утішити його. Він пильно вдивляється в моє обличчя, потім раптом кидається до мене і стискає до болю мої руки.

– Ти маєш знати правду. Мінь у в'язниці одружився з Тан, щоб возз'єднатися з нею перед лицем смерті. Я ж кохав тільки тебе. З нас двох Мінь зрадив першим. Він обманював тебе, і це мене обурювало. Я відмовився йти з ним тільки задля тебе. Я хотів одружитися з тобою, хотів захищати тебе, хотів бачити тебе перед смертю і сказати тобі, як я тебе кохаю. Я виміняв безчестя на кохання. Зрозумій мене! Скажи, що не зневажаєш мене!

У мене починає паморочитися в голові, я намагаюся звільнитися від обіймів Цзіна.

Він дивиться мені прямо у вічі:

– У мене два паспорти до Внутрішнього Китаю. Їдьмо зі мною! Ми поїдемо до Пекіна. Там продовжимо навчання. Я працюватиму, щоб прогодувати тебе, щоб зробити тебе щасливою. Якщо треба, наймуся рикшею. Поїзд завтра о восьмій ранку. Я вже купив два квитки. Їдьмо зі мною!

Я відбиваюся:

– Облиш мене!

Він зітхає:

– Ти зневажаєш мене. Який же я був йолоп, коли гадав, що ти зможеш покохати такого нікчому, як я. Прощай, бережи себе й забудь мене.

Втягує голову в плечі і, встромивши руки в кишені, згорблений, забирається геть.

– Стривай! Я мушу подумати. Зустрінемося тут завтра вранці.

Він оглядається і з розпачем дивиться на мене.

– Завтра або ніколи!

Сповнений гіркоти й тривоги, Цзін віддаляється, ідучи попід самісінькою стіною храму. Помічаю, що він шкутильгає і тягне ліву ногу, немов суху гілку. Мені боляче на це дивитися. Притуляюся чолом до дерева й заплющую очі. Кора зберігає слабеньке тепло вранішнього сонця. Мені ввижається, що Мінь тут, поруч зі мною.

– Я ненавиджу тебе.

Він мовчки посміхається.

У гарячому мінеральному джерелі купається жінка. Під водою її голе тіло виблискує, розсіюється, скручується, мов довгий листок. Біля водойми на гілці дерева висить блакитне ситцеве кімоно. Легенький вітерець ніжно погойдує його.

Пронизливий звук ріжка перебиває мені сон. Я машинально хапаю складений на взутті біля ліжка одяг. Чіпляю на спину спорядження й кидаюся надвір.

Лунають сигнали збору. Полк рушає в дорогу. З голови колони надходить наказ. Ми починаємо бігти. Ворота відчиняються – і вартові нас вітають. Потім відчиняється міська брама, мені в обличчя хлище струмись прохолодного тужливого повітря.

Я спітнів. Замість того, щоб заглибитися в ліс, як під час попередніх навчань, ми біжимо магістраллю. Мене гнітить тривога: чи бува не на Пекін ми тримаємо курс.

Коли на горизонті з'являється сонце, ми вже далеко за містом. Я силкуюся ввести себе у стан готового до атаки солдата, молю про смерть. Дивна річ, замість того, щоб надати сили й заспокоїти, це благання вкотре ще більше нервує мене.

Місяці солодкого життя, проведені в гарнізоні, миттю випаровуються. Місто Тисячі Вітрів, воно справді існувало? Життя – це пекельне коло, у якому позавчора зливається з сьогодні, щоб викреслити вчора. Ми вважаємо, що просуваємося в часі вперед. Ні, ми завжди заручники

минулого. Піти. Це добре. На майдані Тисячі Вітрів мене б знищили найстійкіші інстинкти – кохати, жити, народжувати дітей!

Чую сигнал припинити марш. Щоб перевести дух, наша частина стягається, мов акордеон. Я відгвинчую флягу і п'ю нагріту сонцем воду.

Надходить нова команда: "Кру-гом!" Хвіст частини стає головою. Ми повертаємося до міста.

Чути радісні вигуки. Офіцери підганяють, і солдати рушають у дорогу.

Ця хвиля щастя несе й мене.

83

На уроці Сюн знервовано шкрябає нігтями по парті. Вирываю аркуш і пишу їй:

– Припини! Я божеволію від твого скреготу.

Вона мені у відповідь:

– Даруй, благаю. Вночі я очей не зімкнула.

– Цзін запропонував мені їхати з ним до Пекіна. Приєднуйся до нас! Він дістане тобі паспорт і квиток. Там ми будемо на волі!

– Хіба можна покластися на боягуза? Його можна пожаліти, але не їхати з ним.

– Цзін не такий, як інші.

– Стережися, усі зрадники однакові.

– Коли ти повернешся з батьком до села і вийдеш за незнайомого, тоді ти зрадиш сама себе й знатимеш, який то біль бути боягузом.

– Облиш мене, я зробила свій вибір. Я не поїду шукати пригод у Пекіні. Не бажаю тікати від реальності, від життя. Залишайся тут! У Китаї незабаром почнеться війна. Цей жах нікого не обмине.

– Ти говориш як заміжня жінка. Це батько промив тобі мізки?

– Я добре все обміркувала. Хочу, щоб у моєму житті був чоловік. Це все, чого я хочу.

– Сюн, ти якась чудна сьогодні.

– Ми розбещені романами. Пристрасть – це тільки створена письменниками примара. Навіщо б я мріяла про свободу, якщо вона не веде до кохання? Оскільки кохання не існує, я згодна стати невільницею життя. Я хочу, щоб мої страждання компенсувалися задоволенням від гарних суконь, коштовностей і легкого життя.

– Ти що схибнула? Навіщо всі ці нісенітниці?

Сюн довго пише мені відповідь. Її перо поскрипує на папері.

– Я тобі в цьому ніколи не зізнавалася. Два роки тому я познайомилася з одним банкіром. Учора я стала його коханкою. Він зараз зайде по мене в коледж, а потім поселить в одному зі своїх будинків. Він відстібне кругленьку суму моєму батькові й стариган більше не з'являтиметься.

Питаю себе, хто з нас з'їхав з глузду. Дзвоник обриває наше листування. Складаю свої речі в сумку. Виходжу з класу, не процідивши й слова до Сюн.

На вулиці вона зупиняється:

– Ти соромишся мене?

Хитаю головою й широкими кроками йду далі. Сюн кидається до мене:

– Я благаю, не полишай мене! Не їдь до Пекіна! У мене передчуття, що там на тебе чекає велике нещастя. Побожися, що не зустрінешся із Цзіном! Присягнися, що ти залишишся! Я попереджу твоїх батьків. Вони замкнуть тебе...

Я відштовхую її. Вона заточується і падає. Мені прикро за свій вчинок, але я не можу подати їй руки й тікаю.

84

Орхідея здивована моїм візитом і виявляє неабияку радість. За мить стягає з себе сукню й здирає з мене форму. Я не заперечую. Від її наготи в мене з'являється тонус. Входжу в неї. Відчуваю таке саме сумбурне задоволення, як і в першій половині дня. Маньчжурка завиває, від її лементу в мене починається мігрень. Раптом вона прибирає свої руки й силкується відштовхнути мене. Я відсуваюся тільки після того, як отримую свою чоловічу насолоду. Вона звивається на ліжку, обома руками прикриваючи піхву. Мене дратує її стогін. Ця навіжена знову ревнує!

Виглитую чашку чаю й сідаю на стілець. Вона рюмсає. Я ретельно миюся й одягаюся з тим, щоб іти.

– Забирайся! – кричить вона своїм надламаним голосом. – Забирайся і більше ніколи не повертайся!

Прямую до дверей. Тоді вона кидається до мене й умиває мої чоботи слізьми:

– Вибач... Не кидай мене...

Відсуваю її ногою.

Дорогою на майдан Тисячі Вітрів усвідомлюю, що я – найнікчемніша істота у світі. Щось у мені зламалося. Я знову в тому самому стані, у якому був іще дитиною після землетрусу – порожнеча, розпач, безперервний дзвін у вухах. Розум велить не повертатися до шахівниці. А ноги самі туди ведуть. Хочу втекти від поразки, а сам лечу назустріч катастрофі.

Китаянка в новій сукні вже тут. Її цупкий глухо застібнутий на два басонних гудзики комірець надає їй по-статі трагічної гідності. Серце калатає, мало не вистрибне. Зосереджено дивлячись на камінці, вітаю її і сідаю.

На шахівниці, у вируючому океані, чорні хвилі жемуться за білими, білі накочуються на чорні. Біля чотирьох берегів вони відступають, зливаються у вихор і здіймаються до неба. Змішавшись, підминають одна одну, щоб іще міцніше стиснути в обіймах.

Вона, як і завжди, мовчить. Мені крає душу її мовчанка – ця незбагненна таємниця жінок. Про що вона думає? Чому нічого мені не каже? Вважається, що в жінок немає пам'яті. Може, вона вже все забула?

Звичайно, учора, коли я повертався, мені забракло духу стиснути її в обіймах. Вона чекала від мене такого кохання, яке лише китаєць дарує китаянці. Як відкрити їй серце й не зрадити вітчизну? Як сказати їй, що нас розділяє дзеркало, що ми ходимо по колу у двох ворожих світах?

Її камінці починають літати. Вона все швидше й

швидше завдає ударів. Усе частіше вдається до хитрощів.
Оце так гравець!

Несподівано взятий нею темп уповільнюється.

85

Кожен камінець – це ще одна сходинка до приземлення душі. Я полюбила гру в го за її лабіринти.

Позиція кожного камінця змінюється залежно від того, як пересувають інші. Їхній взаємозв'язок дедалі ускладнюється, трансформується й ніколи не відповідає тому, що задумувалося. Го байдужа до обчислень, ця гра здатна посоромити й уяву. Непередбачувана, подібна до алхімії хмар, кожна нова комбінація – це зрада. Жодного перепочинку, завжди напоготові, завжди блискавично концентруєшся на тому, що в тобі найспритніше, найвільніше, але також і найбайдужіше, найчіткіше, найнищівніше. Го – це гра обману. Оточуєш ворога примарами задля єдиної істини – смерті.

Замість повернутися додому, де мама чекає, щоб повести мене до лікаря, я вирішила не зважати на неї.

Сиджу тут перед шахівницею й суперником.

У своїй дещо старомодній туніці, у капелюсі й окулярах він справляє враження пересічної істоти. Проте є щось у ньому таке, що видає – він не такий. Хоча його обличчя й ретельно поголене, засмагли щоки відливають синявою через густий волосяний покрив. Між чорних густих вій виблискують два діаманти. Під очима проляг-

ли фіолетові кола. Я пригадую, що в Міня з'являлися отакі позначки під очима після того, як він володів мною.

Знічено відвертаю погляд. На майдані Тисячі Вітрів столи спорожніли, гравці порозходилися. Мені пригадуються мої численні партії в го. Незнайомі обличчя змішуються під личиною, яку носить мій суперник. У ньому відчувається благородство чоловіків, яких приваблює не жорстоке життя, а високе розумування.

Поїхати з Цзіном означає довірити йому своє нове життя. Але ж він утратив для мене будь-яку привабливість. Просто мене збуджували його ревності. З того дня, коли він підвозив мене на своєму велосипеді, я зберегла на кінчиках пальців спогад про його тверду й гладеньку шкіру. Сьогодні він просто шарпак, який діймає мене.

Заплутане захоплення, яке пов'язувало Міня, Цзіна й мене, зникло. Я була зачарована двома. Без Міня Цзін нічого не вартий. Та й Мінь не важив би нічого без Цзіна. Кохання того, хто залишився в живих, розчавило б мене своєю вагою. Як пояснити йому, що між нами лишаються тільки сум за розбитим щастям і ніжне співчуття?

Проте, якщо я не втечу сьогодні ж, мама потягне мене до лікаря. Вони викриють таємницю мого нездужання. Сюн, та ліпше продасть себе. Я не хочу бачити її багато вбраною, з приязною усмішкою на вустах. Мінь помер, а Цзін назавжди розтоптаний. Наше місто – це цвинтар. Навіщо ж лишатися? Хто тримає мене тут?

Суперник вклоняється й шепоче:

– Перепрошую, я мушу йти. Ми можемо зустрітись завтра?

Я спантеличена цією звичайною фразою. Гра допомогла мені перемогти біль. З кожним ходом я повертала-ся до життя. Залишити тепер го, означало б зрадити людину, яка зберігала мені вірність.

86

Спускається ніч, вона нагадує про існування казарми й призначену зустріч з капітаном Накамурою. Китайка продовжує грати в п'їтмі. Я вже спізнююся. Але можливість побути з нею на самоті під зоряним небом робить мене зухвалим. Даруйте, капітане, але вам доведеться трохи почекати.

Нарешті в мені пробуджується сумління дисциплінованої людини, я вирішую іти. Вона затримує:

– Зачекайте, будь ласка.

Поволі опускає очі. У неї тремтять повіки. Родимки, ці нічні метелики, здається змахують крильцями в такт її диханню.

Вона промовляє:

– Тепер ми самі. Нас ніхто не чує, хіба що вітер. От я заплющу очі, стоїть ніч, і я – з вами. Я наважуся поставити вам запитання, на яке не спромоглася б з розплющеними очима. Скажіть мені, хто ви?

Від запитання китайки у скронях запульсувала кров. Мені здається, що я вже вічність чекаю цього полегшення. Вона вивідала мою таємницю? Чи просто хоче знати, як мене звуть, просто хоче познайомитися? Я задихаюся від хвилювання й німую.

205

А вона продовжує:

– Я ніколи не запитувала себе, хто мій суперник. Люди, що сиділи отам, на вашому місці, були на одне лице, і лише їхні камінці відрізнялися один від одного. Учора вперше на цьому пагорбі я побачила вас. Ваші очі розповіли мені про країну, звідки ви родом: на вкритій вічним снігом землі палають дерева, а вітер роздмухує полум'я. Жар снігу й вогню перетворив вас на мандруючого чарівника. Ви зцілюєте хворих, стискаючи в долонях їхні руки. Ви змушуєте їх забути про холод, голод, хворобу й війну.

Заплющую очі. Я злився зі своєю китаянкою і водночас – так далеко від неї.

Мене охоплює нестерпний сум. Такого кохання я не заслуговую. Я – шпигун, убивця!

Вона мовчить. У тиші сходить місяць. Чую, як скриплять дерева, і свій крижаний голос, що промовляє:

– Ви помиляєтесь, я – лише перехожий, якого привабив ваш розум. Такий самий, як і ті люди, котрі сідають разом з вами за цю шахівницю, а потім одного дня безслідно зникають. Пробачте, якщо вчора по обіді я дозволив собі зайве. Обіцяю, то було вперше й востаннє. Я дуже поважаю вас. Забудьте те, що ви оце сказали. Ви надто юна, аби судити про незнайомців.

І раптом чую її насмішкуюватий голос:

– На початку нашої партії ваш стиль гри видався незнайомим. Він мене настільки зацікавив, що я вирішила дістатися ваших думок. Я махлювала за допомогою аркуша, на який заносила незакінчену партію. У колясці

рикші, по дорозі додому, я читала й перечитувала той аркушик. Мені хотілося не перемогти, а зрозуміти вас. Я дісталася вашої душі, обмацала всі потаємні куточки, про які ви й самі не здогадуєтесь, я стала вами й зрозуміла, що ви – не зовсім ви.

Я зітхаю. Кілька днів тому я розгадав те, у чому вона мені щойно зізналася. Відтоді перемога втратила будь-яке значення. Гра стала приводом для зустрічі із суперницею, обманом задля виправдання своєї слабкості.

Вона має рацію. Я не здатен бути сам собою. Я – це лише вервечка личин.

– Тепер, коли ви знаєте про мій вчинок, – каже вона, – можете перервати гру. Вам вільно зневажати мене, відмовитися від зустрічей. Або – запропонувати нову партію. Вирішувати вам.

– Мені?

– Я зроблю те, що ви забажаєте.

Спантеличений, розплющую очі. Партнерка з го напружено дивиться на мене, і її стривожені зіниці нагадують очі Люм'єр тієї миті, коли вона благала позбавити її цноти.

Задихаюся від спеки. Мені важко дихати.

– Я скоро збираюся до Внутрішнього Китаю, ви не можете на мене розраховувати.

У неї тремтить голос:

– Я теж мушу покинути це місто. Хочу поїхати до Пекіна. Допоможіть мені!

Я маю щось вирішити. Вона просить не боятися неймовірного. А для цього достатньо було б підняти руки,

схопити її й притягти до себе... І ми б рушили деінде.

Не знаю, скільки минуло часу, сиджу, наче заморожений, на своєму стільці. Ніч така темна, що я нічого не бачу. Ця темрява притлумлює сором і штовхає до нестямного марення, але мені бракує мужності зламати наші долі.

Чую свій голос. Він різкий і сиплий. Від інтонації, з якою я вимовляю слова, моє серце розривається.

– Вибачте. Я не можу.

За мить чую шелест її сукні: вона підводиться і йде.

87

Якось дивно розглядати свою кімнату й міркувати, які з речей найважливіші у твоєму житті. У шістнадцять років я маю пензлі, папір, рідкісної якості чорнильні палички – бабусин подарунок. Щороку батьки замовляють мені чотири сукні. Маю також пальта, плащі, муфти, вишиті капці з тканини, лакове взуття, браслети, сережки, брошки, кольє. Маю шкільні й спортивні форми, набори олівців, ручки, гумки. Маю іграшки, ляльки, рибок, порцелянових тваринок, через які ридала, коли губила їх, книжки, які взяла б із собою в домовину.

Є коштовні інкрустовані перламутром меблі, ширма з розшитого шовку, оббите старовинне ліжко, бонсай – подарунок кузена Лю. Є люстра, набори інструментів, предмети туалету, античні вази, каліграфії предків. Є голки, кольорові нитки, коробочки чаю, склянки з відбит-

ками моїх губ, просякнуті моїми запахами простирадла, подушки, які обіймали мої думки. Є віконні рами, на які я спиралася, рослини в садку, якими милувалася.

Перлина Місяця прийшла попередити, що обід подано. Сестра схудла. Її лице втратило будь-яку експресію. Прошу її трохи затриматися в моїй кімнаті. Вона мовчки сідає біля туалетного столика, і по її щоках починають текти сльози.

Мій останній обід. Цей обід – провісник суму. Усі мовчазні. Батьки їдять і не дивляться одне на одного. Вони почуваються винними за становище, у якому опинилася Перлина Місяця. У розгубленої куховарки падає пара паличок. Той передзвін викликає в сестри довго стримуваний плач. Вона ревма реве. Легко уявити собі безрадісні вечори, які настануть після мого від'їзду, стіл, на який продовжуватимуть ставити мій прибор – здається, це роблять, щоб повернути тих, кого немає, страви, яких ніхто й не торкатиметься, мовчання батьків, залита слізьми сестра.

Запишаю до сумки кілька коштовностей на продаж, дві сукні, вату, бо кровотеча все ніяк не вгамовується. Запишаю на столику дві коробки з камінцями. Хочу взяти з собою білий і чорний. Потім вирішую, що не варто ніжити себе спогадами.

На майдан Тисячі Вітрів я більше не ходжу.
Майже нічого не їм. Піддаю своє тіло найважчим тре-

нуванням, проте воно успішно бореться з виснаженням. Уже багато днів не випадало й краплі дощу, а від розпеченого сонця плавляться мізки. Мое кохання перетворилося на тваринну хіть. Довгими безсонними ночами я марю, мов спраглий, який поривається до міражу. І це марення таке сильне, що перетворюється на реальність – відчуваю, як торкаюся її шкіри. Невтомно малюю її обличчя, шию, плечі, руки, уявляю, які в неї груди, стегна, сіднички, розкинуті ніжки. Уявляю тисячі можливих поз, обіймів, одні шаленіші за інші. Пещу себе. Але моєму пенісу байдуже до моєї похоті. Він відмовляється давати мені насолоду, полегшити мій біль.

Незабаром нічні марення починають переслідувати і вдень. Мене обтяжує біг. Коли віддаю накази солдатам, голос мені зривається. Рана в горлі нагадує про задоволення, яке могла мені дати китаянка. Увійти в її вузьку дірочку – ця мука стала б найбільшим екстазом, який я будь-коли знав.

Одного ранку я ніяк не можу вгамуватися й рушаю на майдан Тисячі Вітрів у формі. П'ята ранку. Деревата перешіптуються від нападів сильного бризу. Неначе тисяча протягів призначили тут побачення, щоб зустріти схід сонця.

З'являється перший гравець з пташиною кліткою в руці. Поки він протирає стіл і виставляє набори камінців, другий прямує до нього й прилаштовується навпроти.

У мене боляче стискається серце.

Увечері, упившись із капітаном, стукаю у двері Орхідеї. Вона вже забула всі свої нещастя і за кілька секунд

звільняється від сукні. Я вже давненько не торкався жінки. У її наготі я бачу голу китайку і розряджаюся в неї, як розряджають обойму.

Блукаю вулицями, сподіваючись на випадкову зустріч з нею. Це крихітне місто здається мені гігантським. Від розчарування переступаю поріг нового борделя. Мені не подобається жодна з дівчат, які проходять переді мною. І все ж піднімаюся до кімнати Півонії, у якої при усмішці видно золотий зуб. Тіло в неї жирне й біле. Вона надмірно кричить.

О четвертій ранку білява росіянка дає згоду, щоб, сидячи звернуто, як на коні, я лупцював її. Пряжка мого паска борознить її шкіру фіолетовими нарубками.

Займається зоря. Починається новий, схожий на попередній, день. Я трясу іще дрімаючого рикшу. Він везе мене до підніжжя пагорба Семи Руїн. Ось закарбоване в моїй пам'яті закутане в багряні промені дерево, під яким вона лежала. Решта пейзажу втратила свою поетику. Посеред галявини починає засихати надто висока трава.

У казармі я вже не можу ні звертатися до своїх солдатів, ні стояти, ні сидіти. Мої думки десь далеко й ніде.

Тієї ночі я прокидаюся від різких свистків. Розплющую очі. Прийшов час мого звільнення.

На пероні локомотив випльовує стовпи пари. Розштовхуючи солдатів, я покрикую, кваплю їх. Сідаю у вагон і закриваю за собою двері. Раптом пригадую, що забув попрощатися з капітаном Накамурою.

Пекін – місто пилюки.

Цзін повертається з газетами під пахвою. Його обличчя що не день, то все сумніше. Переговори з японською армією провалилися. Війна неминуха. Центральний уряд Чан Кайші закликає китайський народ до опору іноземній інтервенції. Почалося велике переселення народів. Тисячі пекінців з клунками за спиною тягнуться на південь.

Відколи ми приїхали, Цзін забороняє мені виходити з готелю. Коли він удома, я відмовляюся вставати. Він винуватить себе в тому, що потяг мене на вірну смерть, і це відчуття вини дратує мене. Почуваю відразу до нього. З кожним днем він стає все незугарнішим. Чуб відріс. Він гризе нігті. Їсть як свиня.

Закутана в білосніжне, як саван, простираadlo, я сперечаюся з ним через дрібниці: піала з локшею гаряча, чай надто гіркий, комарі. Неймовірна спека спонукає мене вилити на нього цілий потік скарг. Він відповідає мені здебільшого презирливим мовчанням. Інколи нервується. У полоні люті його обличчя стає багровим. Тіло тремтить, він кидається на мене й намагається задушити.

Я волаю не своїм голосом:

– Давай-давай, убий мене! Як убив своїх друзів!

Осміх перекошує його лице. Бачу, як у його очах промайнула тінь Міня.

Урешті-решт я даю йому адресу мого кузена й прошу

привезти його. Спершу Цзін сердиться. Потім, довідавшись, що Лю одружений, рушає на пошуки.

Коли він виходить, я нарешті можу дихати.

Без Цзіна наша кімната стає просторою і світлою. Я встаю, умиваюся, причісуюся біля відчиненого вікна.

У Пекіні наш готель – це одноповерховий будиночок. Кімнати розміщено навколо квадратного дворику, у центрі якого – колючий кущ. По другім боці стіни, на вулиці, чистою пекінською лопочуть діти. Я ловлю в інтонаціях їхніх голосів акцент гравця в го. Він був дещо інший. Замість того, щоб вимовляти "р" розкотисто, він його пом'якшував. Бачу нас на пагорбі Семи Руїн, де він чатував мій сон. На майдані Тисячі Вітрів він інколи розкривав своє віяло. Але не для того, щоб освіжитися. Він так робив, щоб морський вітерець легенько обвівав мое обличчя. Від цього спогаду в мене стискається серце. Я так і не зрозуміла, чому він відмовився. Чому люди, які усвідомлюють своє щастя, прагнуть утекти від нього?

У небі пролітають літаки. Потім чую хвилеподібний гуркіт. На вулиці люди кричать, що японці загрожують знищити місто.

У Пекіні повітря сухіше, ніж у наших маньчжурських містах. Під розпеченим до білого жару сонцем усе блищить, дрижить, спалахує, а потім зникає в сірому попелі.

Не встигла я встати, як знову сонна. Пекін, місто моїх предків, – це сон, від якого я не можу пробудитися.

Знову лягаю в ліжку й дрімаю. З'являються обличчя моїх батьків і викликають важкі й болісні почуття. Потім іду поволі на майдан Тисячі Вітрів до шахівниці. Яка ж я

щаслива, що тримаю між пальцями крижані камінці. Переді мною – Незнайомець, незворушна статуя. Наша гра триває. Він прямує в'юнистим шляхом до Чистої Землі*.

Уночі Цзін слідкує за гамірними сутичками. Притулившись спиною до стіни, він засинає. Несподівано мене будять його перелякані зойки. Ховаючи голову в долонях, він несамовито відбивається. Спускаюся з ліжка і обіймаю його. Ну як такого покинеш?

Він термосить мене на зорі. Рішення прийнято – краще ризикувати життям під бомбами й спуститися на Південь, ніж чекати різанини тут. Я шкодую, що пішла на поводі у своєї імпульсивності. Мені хотілося втішитися свободою, а насправді я – невільниця Цзіна.

– Я мушу поговорити зі своїм кузенком. Він тут єдиний мій родич. Продовжуй шукати його. Знайдімо і рушимо з ним.

Погляд у Цзіна стає злим.

– Я тобі збрехав тоді, сказавши, що він переїхав. Я бачив його дружину. Вона наче не сповна розуму. Лю покинув її. Він пішов найманцем до армії. Можливо, його вже немає в живих.

– Ти брешеш! Поверни мені кузену адресу.

– На. Ось вона, сама побачиш.

Знаю, що Цзін сказав правду. З розпуки кричу.

– Я хочу повернутися до Маньчжурії. Наші шляхи розходяться. Я повертаюся додому, до своїх партій в го.

– Надто пізно. Туди вже нічого не ходить. Японці

---

* Місцезнаходження будди Амитабха, центрального китайського божества Секти лотоса (прим. перекл.).

обшукують усі поїзди. У тебе немає вибору. Треба йти зі мною.

– Ти ревнуєш до Міня. Ти вивіз мене з міста, щоб стерти його з моєї пам'яті.

– Та Мінь спав з тобою, лише щоб порозважатися. Не забувай, що Тан була йому старшою сестрою, учителем і його жінкою!

Цзін гадає, що я ображуся, але я вибухаю сміхом.

– Помиляєшся. З Мінем покінчено! Я вирила в серці могилу й поховала його там. До речі, я його ніколи не кохала. Ми були гарною парою. Мені лестила ця краса. Подобалося дивитися, як ви обоє ревнуєте. Тепер я розумію, що то була лише марнота. Чуєш? Аби лише стати жінкою.

Обличчя Цзіна тьмяніє. Він зиркає на мене крижаним поглядом.

– Ти бавилася моїми почуттями, але я пробачаю тобі. Твоє тіло брудне, й ніхто не одружиться з дівчиною, позбавленою цноти. У цьому величезному світі тебе кохаю лише я і беру жінку, зваблену моїм найкращим другом! У тебе є лише я! Ти моя!

І Мінь говорив, що моє тіло належить йому. Вимагав виняткового права на моє тіло, а сам віддавався іншій жінці. Цзін, поза сумнівом, схожий на нього як дві краплі води. Під впливом емоцій на очі набігають сльози:

– Мене кохає хтось інший, і я тільки-но збагнула, що теж його кохала, сама того не знаючи. Повертаюся до Тисячі Вітрів через нього. Він чекає на мене.

– Брехуха. Хто він? Звідки? Як його звать? Га? Ну, кажи.

І раптом я ловлю себе на тому, що не знаю навіть його імені. Нічого про нього не знаю. Нічого, окрім його душі.

Цзін бачить, що я вагаюся, і заспокоюється. Обіймає мене. Даю йому ляпаса, але йому вдається поцілувати мене в чоло:

– Їдьмо зі мною! Не будь дівчиськом. У Нанкіні ми почнемо нове життя.

90

Мухи рояться хмарами.

На рівнині снарядами повіривало глибочезні кратери. Поля спустошені. Куди не глянь – трупи. В одних восково-жовтий колір обличчя і роззявлені роти. Інші перетворилися на купу змішаного з багнюкою м'яса.

Наша дивізія повільно проходить цим неосяжним кладовищем. Чую, що солдати потрапили до розставлених ворогом тенет, але стояли до останнього. Від сонця мене нудить. Тепер розумію, що в Маньчжурії наші бої з терористами були лише грою в піжмурки. Досі я не уявляв ані масштабів війни, ані її жорстокості.

Посеред безлюдного села потрапляємо під шквал снарядів. Кидаюся на землю. Злива куль решетить білу через посуху землю. Після короткої перестрілки усвідомлюємо, що військовий підрозділ нападників складається лише з кількох сміливців, залишених тут, щоб стримувати наш наступ. Китайці драпають, немов кролі на змаганнях зі стрільби. Беру на мушку найпрудкішого, який майже вбі-

гає до лісу, і натискаю на спуск. Він звалюється під самими деревами.

Опівдні – ще один нестримний наступ. Розпалені відчаєм китайці озвіріли. Лягаю на схил. Земля пече. Відчуваю ніжний запах, який нагадує про партнерку з го. Переді мною катається по землі і виє з болю солдат, у якого спину зачепило кулею. Упізнаю одного з моїх солдатів, того, до якого я найбільше прив'язався. Нещодавно ми відсвяткували його дев'ятнадцятиріччя.

Хотілося б після бою поховати хлопця. Але пролунав наказ: "Уперед", і я мушу залишити його тіло на ласку іншого полку. Нерівноправність нас переслідує і після смерті. Кому пощастить, той згорить на полі бою, а кому ні – того кинуть у канаву. Кому зовсім не поталанить, того підберуть китайці, відсічуть голову й урочистим маршем пронесуть на списі. Той перший день війни – нескінченний сон. Мене вже ніщо не вражає. Ані запеклість боїв, ані виснажливі походи, ані смерть моїх солдатів. Тиняюся смиренним світом, у якому мені однаково огидні і життя, і смерть. Уперше пригоди військового перестали мене надихати: від долі не втечеш – це така сама аксіома, як і те, що риба плаває у воді. І немає в цьому ніякої краси, ніякої величі.

Увечері, побачивши, що я насупився і замислився, майор поставив мені діагноз – сонячний удар. Я дозволив солдатам покласти мені на чоло холодний рушник. Лежу на соломі, дивлюся на темну стелю реквізованої хатки, і сам собі огидний.

На світанку нас будять посвистування й постріли. Ми

відповідаємо гранатами. Кулемети підхоплюють. Раптом чуємо в цьому гаморі сурму, що кличе в атаку.

На нас щойно напала японська дивізія. Це непо-розуміння коштувало нам чимало солдатських життів.

91

Потріскує вогнище.

Цзін хропе.

Навколо сплять іще сотні втікачів. Люди під час ма-сового виїзду схожі на стада оленів, що тікають від посу-хи, – худі, хворі. Сон у них не менш тяжкий, ніж страх.

Витягаю з сумки ножиці й чикрижу собі волосся на-стільки коротко, наскільки стає сили в руках. Залишаю дві зв'язані стрічкою коси біля Цзіна, переступаю через десяток тіл і шугаю в ніч.

В одному ліску знімаю сукню й натягаю вкрадений у Цзіна одяг.

За деревами бліда зоря світить на Пекінську рівнину. Прямую назустріч утікачам, які від самого світанку в до-розі. Нав'ючені вузлами жінки тягнуть одною рукою ді-тей, другою – кіз. Чути, як пищать новонароджені. Чоло-віки несуть на спинах старих, інші, більш везучі, посад-жали своїх у коляску рикші. Якась стара (на вигляд років під сто, з перебинтованими ногами, спотикається на кожному кроці) стискає в руках курку. Відколи ми втекли з Пекіна, ці сцени щодня краями серце. Я не жалкую, що пішла за Цзіном з його стражданнями. Завдяки йому я

дізналася, що таке сила народу, якого прогнали зі своєї землі. Незламність цього походу на Південь є мовчазним протестом проти смерті. Чоловіки й жінки несуть із собою ненависть і сподівання. Відтепер ця лють супроводжуватиме мене до кінця моєї самотності.

Так само як і вони, я хочу жити. Хочу повернутися до Маньчжурії, додому, до шахівниці. На майдані Тисячі Вітрів чекатиму незнайомого Гравця. Я знаю, що колись по обіді він прийде до мене, як і першого разу.

Опівдні сідаю під деревом на узбіччі дороги і їм по крихітці, крихта за крихтою, черствий хліб, якому вже три дні. Гудіння літаків, далекі вибухи утворюють контраст із безмовним наближенням натовпу.

У лаві втікачів з'являються перші китайські солдати. У закривавленій формі, із закіптюженими обличчями вони нагадують військових, які 1931 року заповнили наш будинок, тікаючи від японців: їхні очі сповнені виснаження й жорстокості чоловіків, які залишили своїх рідних на бійню.

– Пекін здався! Мерщій тікайте.

– Японці наступають! Демони насуваються!

Здіймаються крики, плачі. Раптом бачу, як назустріч утікачам, шкутильгаючи, біжить Цзін! Я ховаюся за деревом. Він пробігає у п'яти кроках від мене й запитує якусь жінку, чи не бачила вона низеньку бліду дівчину з коротко стриженим волоссям, одягнену під хлопця. У нього зірваний голос. Він тримає в руках мої коси, харкає на землю і, лаючись, кличе мене.

Його крики роздирають душу: яка ж ти бузувірка, що

змушуєш його страждати, його, котрий повернувся з пекла!

Нарешті він іде геть.

Раптом літак, що вже якийсь час кружляє над нами, кидає бомбу, потім другу. Вибуховою хвилиною мене кидає на землю. Я непритомнію. Коли приходжу до тями, натоп розбігається, хто куди, немов цівка мурах, на яку наступив перехожий.

Підводжуся. Рука кровить. Гул моторів у небі робиться все настирливішим. Підлітають інші літаки! Я кидаюся на луг.

Японці обстрілюють дорогу. Блукаю, не знаючи, де б його знайти прихисток. Рука робиться важкою. Коли вже я прокинуся від цього страхіття?

Смерком бачу на горизонті село. Пришвидшую крок.

Тут панує якась дивна тиша. У темряві двері повідчиняні, вулиці всіяні потрощеними меблями. Поміж ними бачу трупи чотирьох селян, простромлених багнетами. У домівках ані живої істоти, ані зернинки рису, ані соломинки в печач. Після різні все заграбастала японська армія.

Не маю вже жодних сил іти далі. Пригадую старовинний рецепт, про який розповідала мама, присипаю холодним попелом ранку й обв'язую її відірваною від сорочки стьожкою. Згортаюся клубочком біля згаслої печі й заливаюся гіркими слізьми.

Уранці прокидаюся від страшезного стугону. Чую, як чоловіки лопочуть якоюсь незнайомою мовою.

Розплющую очі.

У мене ціляться солдати.

Пекін узяли.

Нам наказано обстріляти село на випадок, якщо там засіли шпигуни або поранені китайські солдати. Усі мають бути страчені.

Сьогодні вранці мої бійці виявили підозрілого типа. Вони зв'язали йому руки за спиною і притягнули до центру села.

Це молодий шпигун з кудлатим волоссям і пораненою рукою. На тілі теліпається бахматий студентський костюм. Він уперто не підводить голову й зухвало мовчить.

Солдати заряджають гвинтівки.

Лейтенант Хаяші, який керує операцією разом зі мною, одним рухом зупиняє їх. Витягає шаблю і звертається до мене:

– Ви завжди вихвалялися своєю фамільною шаблею XVI століття. Мою викували на сто років пізніше. Але тоді її називали "горлорізом". Зараз я вам продемонструю.

Наелектризовані можливістю побачити видовище, солдати прицмокують і перемовляються.

Хаяші стає в позу самурая, яку вивчив за старовинними естампами, розставляє ноги, згинає коліна і здійснює шаблю.

Полонений поволі підводить голову.

Я мало не непритомнію.

– Стривайте!

Кидаюся до юнака і витираю чорне від бруду й диму обличчя. Упізнаю на ньому родимки у формі слізок.

– Не чіпайте мене, – кричить вона.

– О-о, жінка, – вигукує Хаяші і вкладає шаблю до піхов.

Він відштовхує мене, збиває з ніг полоненого й вгороджує руку в його штани.

У мене похололо в грудях. Це вона! Що робить у цьому селі? Коли залишила Маньчжурію?

– Справді, жінка! – підтверджує збуджений Хаяші.

Дівчина відбивається і пронизливо верещить. Він дає їй двійко ляпасів, знімає з неї черевики і стягає штани. Розстібає свій пасок. Солдати слухняно утворюють коло навкруг нього.

– Відійдіть! По черзі! – наказує.

– Ідіоти!

Я кидаюся на лейтенанта. Він повертає до мене свою розлючену пику. Побачивши, що я навів свого пістолета йому просто межі очі, він заіржав від щирого серця:

– Гаразд, ви скуштуєте першим. Зрештою, це ваша знахідка.

Я не відповідаю йому. Він удає, що збагнув, у чому річ, і шепоче мені на вухо:

– Це вперше, чи не так? Якщо соромитесь робити це прилюдно, то йдіть о-о-он до того храму, я постою на дверях.

Хаяші тягне мене до храму, що стоїть навпроти. Двоє солдатів приносять дівчину й кидають на землю. Хихочучи, зачиняють двері.

Вона тремтить. Знімаю куртку й прикриваю її голі ноги.
– Не бійтеся, – звертаюся до неї китайською.

Її шокує мій голос. Вона розширює очі й придивляється до мене. Її лице перекошується від неслуханних мук. Несподівано вона чвиркає на мене і, катаючись по землі, голосить:

– Убий мене! Убий мене!

Хаяші грюкає у двері, і я чую, як він зубоскалить:

– Хутчіш, лейтенанте. Мої солдати вже не витримують!

Стискаю мою китаяночку в обіймах. Вона кусає мене в плече. Попри біль, я притискаюся своєю щокою до її. З моїх очей течуть сльози. Я шепочу їй:

– Пробач мені, пробач мені...

А вона у відповідь істерично кричить:

– Убий мене, благаю! Пристрель мене! Не залишай мене живою!

По той бік дверей горлопанить Хаяші:

– Щось ви надто довго, лейтенанте. Не будьте егоїстом, кінчайте швидше.

Я хапаю пістолет і притискаю до скроні китаянки, яка підводить голову. Страх зник з її очей. Тепер вона дивиться на мене з тією байдужістю, з якою зазвичай дивилася на Незнайомця.

Мене трясє. Я міцніше стискаю зброю:

– Ви впізнаєте мене?

Вона заплющує очі.

– Я знаю, що ви ненавидите мене, знаю, що не вибачите мені. Але тепер мені начхати на ваше презирство. Я

уб'ю вас, а потім себе. Задля вас я відмовляюся від цієї війни, зраджую Батьківщині. Через вас я стаю негідним сином, родичем, який кидає тінь на увесь свій рід. Мого імені ніколи не буде в Храмі героїв. Воно буде прокляте.

Я покриваю дівчину поцілунками. По її щоках течуть сльози. Вона розслаблюється і більше не відбивається.

Земля дрижить від гуркоту прикладу.

– Лейтенанте! Ви закінчили? Рахую до трьох і заходжу! Один...

Уже немає часу питати її, чому вона залишила свою країну, чому відрізала свої гарні коси. У мене до неї тисяча запитань, але не вимовлю жодного. Я так і не зумів сказати їй слів кохання.

– Два...

Шепочу їй на вухо:

– Не хвилюйтеся. Я вас наздожену. Я захищу вас у сутінках.

Вона розплющує очі й дивиться на мене:

– Мене звуть Спів Ночі.

Але я вже натиснув на гачок. Її чорні очі здригаються, зіниці розширюються. На скронях з'являється кров. З широко розплющеними очима вона падає горілиць.

Двері розчахуються. Чую позад себе кроки. У відчаї розумію, що не встиг навіть розпороти собі череву, як гідний самурай.

Встромляю до рота червоний від її крові пістолет.

Постріл, землетрус.

Падаю на свою партнерку з го. Її личко видається мені рожевішим, ніж мить тому. Вона усміхається. Я знаю, що

ми продовжимо нашу партію там, нагорі.

А щоб милуватися своєю коханою, я роблю неймовірне зусилля і лишаю очі розплющеними.

Шань Са народилася в Пекіні 1972 року в родині викладачів Пекінського університету. Під час студентської демонстрації в Пекіні 1989 року майже щодня ходила на площу Тяньаньмін, а 3 червня вирішила весь день пробути зі своїм коханим, що й урятувало їй життя, бо саме того дня мирну демонстрацію було розстріляно. Того ж року, сімнадцятирічна дівчина, не знаючи жодного французького слова, приїжджає до Парижу. А вже 1997-го за свій перший роман "Porte de la paix celeste", написаний французькою, вона одержує Гонкурівську стипендію за перший роман. Незабаром цей твір перекладають у багатьох країнах. 1999-го Шань Са стає лауреатом премії Казес ("Les quatre vies de saule").

Дванадцять років потому її третій роман, "Та що грає в го", висунений на здобуття Гонкурівської премії, одержує цілком престижного "Гонкура ліцеїстів".

* премія Казес за "Чотири життя верби", 1999

* премія Гонкур ліцеїстів за "Та, що грає в го", 2001

Prix Goncourt

Нині у Франції існує близько 3 тисяч різних літературних премій, але найголовнішою в галузі літератури є Гонкурівська, офіційно заснована 1896 року.

Брати Гонкур – Едмон Луї Антуан і Жюль Альфред Юо – народилися у Франції. Едмон – 26 травня 1822 р. у м. Нансі, Жюль – 17 грудня 1830 р. у Парижі. Досить рано втратили батьків. Займаючись літературою та історією, писали новели й романи, які поряд з творами Теофіля Готье, Густава Флобера та інших відомих письменників увійшли до скарбниці французької класичної літератури.

Едмон де Гонкур помер у 1896 р., заповівши свій статок літературній Академії, яка крім грошей Гонкура одержала й його ім'я і заснувала щорічну літературну премію.

У 1903 р. члени Гонкурівської академії зібралися вперше, щоб вручити приз "за кращий плід уяви в прозі".

Традиційно до Гонкурівської академії входять десять найвідоміших літераторів Франції, які одержують символічну платню – 60 франків на рік. Кожен член Академії має тільки один голос і може віддати його тільки за одну книжку. Президент Академії має два голоси. Членами Гонкурівської академії в різний час були письменники А. Доде, Ж. Ренар, Роні-старший,

Ф. Еріа, Е. Базен, Луї Арагон та інші. Нині академію очолює Франсуа Нуріссє.

Гонкурівську премію присуджують автору кращого роману чи кращого збірника новел року, написаних французькою мовою, але не обов'язково письменниками, що живуть у Франції. У перші дні листопада, після традиційного обіду в ресторані "Друо" (Drouant), президент Гонкурівської академії оголошує ім'я щасливця.

Лауреат Гонкурівської премії одержує всього п'ятдесят франків, але його книжка, завдяки престижності нагороди, автоматично потрапляє до рангу бестселерів – письменнику гарантовані великі доходи, тому що продаж його книжок після присудження премії стрімко зростає.

Prix Goncourt des lycéens - "Гонкур ліцеїстів"

Створений 1988 р. Гонкурівською академією під патронатом Міністерства національної освіти ліцеїстський "Гонкур" присуджується французьким письменникам незалежно від їхнього віку і вручається того самого дня, що й головний "Гонкур". Молоде й вимогливе журі складається з півтори тисячі ліцеїстів. 2001р. це журі віддало перевагу роману Шань Са "Та, що грає в го".

Читайте в серії

Амелі Нотомб

САБОТАЖ КОХАННЯ

"Саботаж кохання" – історія одного справжнього безмежного почуття, яке може народитися тільки у семилітньому сердечку – блискуча спроба проникнення до потаємних куточків людської душі, розповідь, сповнена літературних алюзій вищого порядку.

Роман отримав три літературні премії, а Амелі Нотомб увійшла до когорта найбільш багатообіцяючих письменниць нового покоління.

Авторка любить провокувати, шокувати і говорити гранично відверто. У неї японське дитинство і китайська юність. Амелі Нотомб вважає, що письменство – це продовження дитинства та засіб позбутися самотності.

Читайте в серії

Жан Ешноз

ОЗЕРО

"Озеро" – це сучасний постмодерний шпигунський роман зі стеженнями, зникненнями, викраденнями. Для героїв роману (науковця, що вивчає мух; чиновника, який одного дня загадково зникає; художника, якому для передавання інформації достатньо пензля) шпигунство – повсякденність. Проте, завдяки іронічному викладенню, їхня історія починає грати барвами, часом зовсім несподіваними для читача. Автор усміхається й глузує тому роман стає легким і розважальним.

Ешноз з легкістю сприймає життя. Втім, його герої – зовсім непрості істоти. Вони, не моргнувши оком, переживають різні непередбачувані події. Письменник перетворюється на кінорежисера, а його гостре перо стає камерою, яка знімає найдорожчі для нього теми: втеча, доля, таємниця жінки. Камера безпристрасно фіксує численні деталі: від макро- до мікроскопічних. Вона сягає самої суті речей.

Жан Ешноз, проголошений французькою пресою "прозаїком вісімдесятих", – лауреат найпрестижніших літературних премій: Гонкурівської, Медічі та Арістейон.

Готується до друку

Жан-Крістоф Руфен

АБІССІНЕЦЬ

Жана-Батіста Понсе, небагатого аптекаря, любителя пригод, Король-Сонце відряджає лікарем до негуса Абіссинії з таємним дорученням. "Жан-Ба" погоджується на небувалу місію, сподіваючись після повернення отримати дворянський титул, який надасть йому змогу одружитися з прекрасною панною Алікс. Саме тут і розпочинається захоплююча, сповнена відкриттів та несподіванок, подорож шляхом торговців прянощами від Каїру до Гондару – столиці Абіссинії, а потім – до Версалу. На цьому шляху нам доведеться пересісти з верблюда на коня і з'ясувати, що цей роман – іще й проповідь проти нетерпимості та фанатизму, повчальний урок гуманізму.

Жан-Крістоф Руфен, лікар, колишній віцепрезидент "Лікарів без кордонів", відзначений найпрестижнішими літературними преміями Франції, отримав за "Абіссінця" Гонкура за Перший Роман та Премію Медітеране 1997 р.

Готується до друку

Dідьє ван Ковелар

РИБКА КОХАННЯ

Роман молодого французького прозаїка, драматурга і критика, відзначеного багатьма літературними преміями, Дідьє ван Ковелара "Рибка кохання" написано напрочуд просто, легко й вишукано. Звичайні слова складаються якось так, що занурюєшся в книжку з головою.

Під час аукціону, Філіп, безтурботний молодик, без тям закохується у незнайомку: Беатріс. Вона баскетболістка і відвідувачка в'язниці, живе у своїх бабусь і зберігає піранью у формаліні, на пам'ять про свого батька, який зник в Амазонії. "Рибка", від пригод, що почалися з непорозуміння, веде незвичайну пару до Венесуели... Ця пронизана гумором епопея кохання, вибудована рельєфними, яскравими персонажами, змушує розсміятися, але й замислитися. Диявольський ритм повного несподіванок роману тримає читача у постійній напрузі.

Роман "Рибка кохання" у 1994 році відзначено Премією Роже Німьє.

Планується до видання

Амін Маалуф

САМАРКАНД

Амін Маалуф – сучасний французький письменник, виходець з Лівану, лауреат Гонкурівської премії – у романі "Самарканд" зводить трьох надзвичайно цікавих персонажів: Омара Хайяма – перського поета і математика XI століття, мудрого візира Персії і фанатичного засновника Ордена Вбивць.

Ми простежуємо неймовірну історію рукопису Омара Хайяма "Самарканд". Через тисячоліття після її написання молодий американець присвятить своє життя пошуку цієї священної книги, а читач піде за ним через середньовічні Персію, Багдад, сучасні США. Амін Маалуф – прекрасний оповідач – у романтичній манері зображує великі історичні події, місця, що захоплюють дух. І не випадково у 1988 році цей роман було визнано гідним Премії Будинку Преси.

Планується до видання
Манцель Васкес Монтальбан

ПІВДЕННІ МОРЯ

Монтальбан гіпнотизує нас великою майстерністю оповідача, поетичністю, приголомшуючими метафорами й незабутніми характеристиками.

Детективна література ніколи ще не піднялася так високо. Здобувши безліч престижних винагород, у тому числі премію "Планета" 1979, "Південні моря" представляють нам Пепе Карвальо – детектива, гурмана, експерта вин, філософа, коханця, колишнього члена комуністичної партії та співробітника ЦРУ. Місце дії – Барселона (Іспанія), у пост-франко еру. Образи рідкісної краси та вражаючої сили чергують у цій нетиповій "хто це зробив?" історії. Монтальбан успішно підняв жанр на більш високий рівень і, можливо, створює свій власний жанр.

Планується до видання

Хуан Манцель де Прада

БУРЯ

Де Прада визначив цей роман як вільний, романтичний, супротивний реалізму. Це твір, у якому йдеться про мистецтво як релігію почуття, роман про владу почуттів та невмолимий полон спогадів.

Александро Бальестерос прибуває до Венеції, міста, що втомилось від снігу та повеней, для вивчення "Бурі" – таємничої картини художника епохи Відродження Джорджоне. Упродовж якихось чотирьох днів Бальестерос стає свідком убивства відомого фальсифікатора творів мистецтва, закохується у виняткову жінку і знайомиться з темними персонажами, що поєднані спільним злочином. І все це відбувається у місті, в якому життя й мистецтво переплетені, і ніхто не схожий на себе самого.

Роман "Буря" отримав премію "Планета" 1997 року та міжнародне визнання. Його перекладено французькою, німецькою, італійською, англійською, голландською, шведською, данською, норвезькою, фінською, грецькою і турецькою мовами.

Журнал "Нью Йоркер" обрав Праду одним з шести найзначніших європейських письменників, молодших за 35 років.

Планується до видання

Амелі Нотомб

ТРЕМТІННЯ ТА ЗАЦПЕНІННЯ

В Амелі Нотомб японське дитинство і китайська юність. Вона працювала в Японії. А тепер написала роман, у якому Амелі-сан працює в японській компанії "Юмімото".

Амелі Нотомб невимушено й по-дитячому розповідає: що бути японкою – це мужність, що вона не розуміє, як це японські жінки всі й разом не кінчають життя самогубством, що дурна іноземка в японській фірмі спроможна працювати тільки в туалеті. Та й ту роботу виконує так, що наражається на докори начальства. І начальство з червоним і розлюченим обличчям несеться на бідну дівчинку, кричить і махає руками. "Пам'ятаю тільки, що встигла подумати: "Зараз згвалтує й уб'є. Що буде спочатку? Краще б убив!"

"Тремтіння та заціпеніння" – роман, за який у 1999 р. Французька Академія присудила Амелі Нотомб Гран-прі – не міг не стати бестселером. Три години запійного читання.

Сьогодні Амелі Нотомб читають більш ніж у 20 країнах світу.

Книги видавництва “Port-Royal ”
що вийшли в рамках
Програми “СКОВОРОДА”

Левінас Е.

Етика і Безконечність:

діалоги з Філіпом Немо.

Переклад з французької Олега Білого, докт. філософ. наук.

серія “Філософські першоджерела”

Мальбранш Н.

Про пошук істини:

Міркування про природу людського розуму й спосіб, у який його слід використовувати аби уникати заблудження в науках.

Переклад з французької Олега Хоми, докт. філософ. наук.

Руссо Ж.-Ж.

Про суспільну угоду,

або Принципи політичного права.

Переклад з французької Олега Хоми, докт. філософ. наук.

Замовлення надсилайте за e-mail: port-royal@oldbank.com

Шань Са

Ш – 37 Та, що грає в го. – К.: Пор-Рояль, 2004. – 240 с. –
(Серія "Лауреати літературних премій").

ISBN 966-7068-13-7

"Та, що грає в го" – роман тридцятидворічної письменниці китайського походження, яка останні тринадцять років живе в Парижі й пише французькою. У 2001 році, він отримав "Гонкура ліцеїстів".

Дія відбувається у Маньчжурії в 30-і роки минулого століття, у період японської окупації. Непарні глави роману написані від імені шістнадцятирічної дівчини, що грає в го, а парні – від імені японського офіцера – сталевого самурая, який одного разу став її партнером у грі на площі Тисячі Вітрів у маленькому місті на півночі Маньчжурії... Усе розділяє закоханих: релігія, звичаї, країни, війна. Вони зустрічаються, вони люблять один одного, без жесту, без слова, без кінця, у той час як Китай хитається під ударами загарбника... Мрії і мовчання плетуть нить цього роману.

ББК 89.8

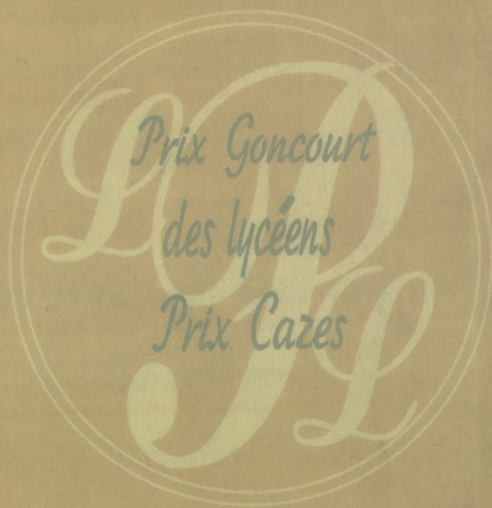
Шањь Са
Та, що грає в го
Роман

*Відповідальний редактор Леся Жадан
Макет і верстка Юлії Колактіонової
Коректори: С. Кучкінова, О. Павленко*

Здано до набору 17.01.04. Підписано до друку 14.05.04.
Формат 70x100/32. Папір книжковий Classic.
Гарнітура "Minion Cyrillic". Друк офсетний.
Ум.-др.ар. 5,00. Ум-вид.ар. 4,2.

Видавництво "Port-Royal"
Адреса для листування: Київ, вул. В. Васильківська 45, 8
Тел. 456-31-41, port-royal@oldbank.com

Shan Sa

**LA JOUEUSE
DE GO**

Œuvres des prix littéraires